

SAKLI TARİH

(1. CİLT)

MOĞOLLAR, SELÇUKLULAR
ve OSMANLILARIN BATI
MACERASI

Ferhadê Fayîqê Silêman (Hon. PhD)

© 2025

Tüm basım ve yayım hakları kitabın yazarına aittir. Kaynak gösterilerek kısmen alıntı yapılabilir.

All publishing and reproduction rights are reserved to the author of this book. Partial quotations may be made with proper source citation.

Si Yayınları

www.si.tv.tr

Orijinal adı:

TARÎXA VEŞARTÎ

Cildê 1î

Serpêhatîya Mongolan, Selçuqîyan
û Osmanîyan a Rojava

Yazarı: Ferhadê Fayîqê Silêman (Hon. PhD)

Tercüme: Cîhanê Hesunî

1. baskı (Türkçe): 2025

Basım yeri:

A3 Baskı Tesisleri

Tasarım: www.si.biz.tr

ISBN (Türkiye): 978-625-00-6459-7

İÇİNDEKİLER

ANADOLU VE DEVLET SINIRLARI	1
OĞUZLARIN ORTA ASYA'DAN BATIYA DOĞRU GÖÇLERİ ve SELÇUKLULAR	3
SELÇUKLU AİLESİNİN ETNİK KÖKENİ.....	5
SELÇUKLU AİLESİNİN DİĞER MİLLETLERLE MÜCADELELERİ	9
İRAN SELÇUKLULARI	13
(1040-1157).....	13
MALAZGİRT SAVAŞI (1071)	19
6-11. YÜZYILLARDA İRAN, ANADOLU ve MEZOPOTAMYA'NIN GENEL DURUMU	27
ANADOLU RUM SULTANLIĞI	31
MOĞOLLAR ve MOĞOL İLHANLILAR DEVLETİ'NİN ANADOLU VE MEZOPOTAMYA MACERASI	37
MOĞOL İLHANLILAR YIKILIYOR.....	47
OSMANLI AİLESİNİN KÖKENLERİ	55
OSMANLI BEYLİĞİ BAĞIMSIZ MIYDI? NASIL KURULDU ve NASIL BÜYÜDÜ?.....	73
GERMİYAN BEYLİĞİ GÖÇEBE OSMANLI AŞİRET REİSLERİNİ SARAY BEYİ YAPTI.....	85
MOĞOLLARIN, SELÇUKLULARIN ve OSMANLILARIN BİZANS DEVLETİ İLE ANADOLU MACERASI (11–16. YY.)	89
OSMANLI DEVLETİ'NİN ADLARI	95
SULTAN 2. MEHMED İSTANBUL'U ALIYOR (1453).....	97
ROMA KAYSERLERİ OLAN OSMANLI PADİŞAHLARI.....	103
KARAMANOĞULLARI, CANDAROĞULLARI, TEKEOĞULLARI VE ERETNA BEYLİKLERİNİN DİNİ YAPILARI	107

SELÇUKLU AİLESİNİN DİNİ YAPISI	111
OSMANLI AİLESİNİN DİNİ YAPISI	113
MOĞOLLAR, SELÇUKLULAR, OSMANLILAR VE BEYLİKLERDE KADINLAR	119
OSMANLI DEVLETİNİN HUKUK SİSTEMİ ADİL MİYDİ?.....	123
OSMANLI PADİŞAHLARININ KADINLARININ ETNİK ve DİNİ KÖKENLERİ	129
OSMANLI SARAY EĞLENCELERİ VE ALKOLLÜ İÇKİ İÇEN OSMANLI PADİŞAHLARI	138
İSPANYA YAHUDİLERİ OSMANLI TOPRAKLARINA KABUL EDİLDİ, İSPANYA MÜSLÜMANLARI KIBRIS İÇİN UNUTULDU...	142
OSMANLI PADİŞAHLARININ YAHUDİLERLE İLİŞKİLERİ	148
OSMANLI DEVLETİ'NDE CİNSELLİK, KÖLELİK, DEVŞİRME ve HAREM.....	154
HÜKÜMDARLARIN SARAYLARI İÇİN HADİM EDİLEN ERKEKLER	163
OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ TAHT KAVGALARINDA ÖLDÜRÜLENLER VE DELİRENLER.....	167
OSMANLI PADİŞAHINA TEK BAŞINA KAFA TUTAN ADAM.....	179
OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN SON DÖNEMLERİ İLE TÜRKİYE'NİN KURULUŞUNDA TÜRKLÜK KİMLİĞİNİN İNŞASI	187
HALKLARIN ORTAK SİMGELERİ	199
AVRUPA'DA ESKİDEN TUVALET YOK MUYDU?	215
KİTAPTA GEÇEN KONULARA İSLAMİYET'İN BAKIŞ AÇISI	219

ÖNSÖZ

Elinizdeki bu küçük kitap çok uzun ve zahmetli bir çalışmanın ürünüdür.

Bu kitabı serbest bir dille yazmış olsaydım bu kitabın on katı civarında bir kitap ortaya çıkardı. Bu kitabı kısaltmak için çok uğraştım. Daha fazla kısaltsaydım içindeki bilgilerden bazılarını içinden çıkartmam gerekecekti.

Kronolojik sıra

Bu kitap birbirinden bağımsız ana bölümlerden oluşuyor. Bölümler tamamen tarih sıralamasına göre değildir.

Neden kitap okumuyoruz?

Matbaanın icadından sonra artık dünyada milyonlarca kitap var.

1) Özellikle geçim sıkıntısının olduğu toplumlarda insanların çalışmaktan geriye çok az zamanı kalıyor. İnsanlar kalan az zamanlarını da dinlenip eğlenerek geçirmek istiyor. Bu yüzden uzun kitaplara zaman ayıramıyorlar. Zamanı olanlar da uzun kitaplardan sıkılıyor (ben de buna dahilim). Ayrıca kitap satın almanın bir maliyeti var. İnsanlar yüzlerce kitap satın alacak parayı bulamaz. Bu kadar çok kitabı koyacakları yer de yok. Kütüphanelerdeki kitap sayısı bazı

devletlerde çok az. Bazı kütüphaneler de herkese açık değil, sadece belli insanlar faydalanabiliyor.

2) Yayımevleri büyük kitaplardan daha çok para kazandığından bazı yayımevleri kitapların büyük olmasını istiyor.

Kitapların okunmamasında okuyucuların eksikliği yok mu?

Okuyucular küçük kitapları önemsiz sanarak ciddiye almıyor. Bu yüzden yayımevleri büyük kitapları tercih ediyor. Bir kitabın fiyatı o kitabın büyüklüğü veya küçüklüğüyle ilgili değil, o kitabın içindeki bilgiler ve o kitaba harcanan emek ölçüsünde olmalıdır. Kitaplara, kiloyla satılan bir madde gibi davranmak yanlıştır.

Kitabın boyutu

Bu kitap hem küçük olmalı hem de ciddiye alınmalıydı. İnsanların ceplerinde taşıyıp istediği yerde okuyabilmesi gerekiyordu.

TARİHİ TARAFSIZ YAZMAK MÜMKÜN MÜDÜR?

Bu kitabı yazarken çok zorlandım.

Çünkü tarafsız kaynak sayısı çok azdı. Araştırmalarımın sonucunda gördüğüm şeydu:

Moğolları, Selçukluları ve Osmanlıları sevenler de onları sevmeyenler de onlar hakkında yeterli bilgiye sahip değil. Doğruları bilenler bile gerçekleri gizliyor ya da söylemiyor.

-Osmanlıları ve Selçukluları sevenlerin çoğunluğu fetih adı altında Türklerin liderliğinde büyük bir devlet hayal ediyor.

-Selçukluları ve Osmanlıları sevmeyenler aslında İslam karşıtlığı sebebiyle onları sevmiyor.

-Moğolları sevenler İslam karşıtı. Türk-Moğol işbirliğinde büyük bir dünya devleti hayal ediyor.

Ve kendi kaynaklarını da bu bakış açıları ile oluşturmuşlar.

Osmanlı Devletinin arşivleri açılmış olsa da...

-Herkes erişemiyor, sadece belirli kişiler faydalanabiliyor.

-Birçok arşiv belgesinin hala açılmadığına inanıyorum.

Tüm arşivler herkese açıldığında Osmanlı Devleti hakkında çok daha fazla bilgiye sahip olabileceğimize inanıyorum.

Bulgaristan’a hurda kağıt olarak satılan belgeler ¹

Türkiye devleti 1931 yılında Osmanlıca, Arapça ve Farsça olan bazı arşiv belgeleri hurda kağıt olarak satışa çıkarmıştır. ² Belgeleri Bulgaristan’daki bir kağıt fabrikası satın almıştır. ³ Bu belgeler, Sofya’daki Kiril ve Metodiy Milli Kütüphanesi’ndedir. Türkiye ve Mısır’dan sonra dünyanın üçüncü büyük Osmanlı arşivi buradadır. ⁴

“Osmanlı tarihini klasik tarzda yazarlar onu ideolojik etkiyle yazıyor. Gerçekte ideolojisiz bir tarihçilik mümkün değildir. Tarihçiler ister istemez belirli bir açıdan bakarlar. Osmanlı tarihini yazarlar efsaneleri tarih diye yazmışlardır. Yeni Türkiye’de bakımsız el yazmalarıyla dolu kütüphaneler ve kağıt yığınlarına dönüşmüş arşivlerle karşılaştı. (İlber Ortaylı, 2013) ⁵

“Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühümdür. Yazan, yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır. (Mustafa Kemal Atatürk) ⁶

Yavuz Bahadıroğlu'nun Osmanlı Devleti hakkındaki görüşleri şu şekilde:

Hiç kimsenin gücü "sınırsız" değildir. Özellikle padişahlar denetim altındadırlar. Padişahlar savaş ve barış ilan edemezler. Bunun için din bilginlerinin onayı şarttır. Osmanlı Devleti büyük bir hayır kurumudur. Padişahlar bu büyük hayır kurumunun garsonlarıdır. Yükselme devrinde padişahların Şeyhül-İslamları görevden alma yetkileri yoktur. Ama Şeyhülislam padişahları görevden alma yetkisine sahiptir. Osmanlı Devleti'nin yapısı bir "diktatörlük" değildir. İnsan merkezli demokratik bir yapıdır. Halkın iradesi, padişahın gücünden ve etkisinden daha üstündür. Padişah idari işlerde hükümete karışamaz. Sadece tavsiyelerde bulunabilir. Halk, padişahı açıkça eleştirebilir. Devlet ve hükümet yetkilileriyle alay edebilir. Kolluk kuvvetleri buna müdahale etmez. (Yavuz Bahadıroğlu, 2006) ⁷

KİTAPTAN ALINTI YAPACAKLAR İÇİN REHBER

**Yazarın adı (geleneksel üçlü isim olup
birebir bu şekilde kullanılacaktır):**

Ferhadê Fayîqê Silêman

Yazarın ünvanı: Hon. PhD

Eserin adı:

Büyük harflerle:

SAKLI TARİH (1. CİLT: MOĞOLLAR,
SELÇUKLULAR ve OSMANLILARIN BATI
MACERASI)

Küçük harflerle:

Saklı Tarih (1. Cilt: Moğollar, Selçuklular ve
Osmanlıların Batı Macerası)

Kitabın basım yeri: Batman

Kitabın basım tarihi: Kasım 2025

Yayımevi: Si

Kaynak gösterilerek kısmen alıntı
yapılabilir.

1. BÖLÜM

DEVLET SINIRLARI VE ANADOLU

Eskiden devletler genelde aileler tarafından yönetilirdi.

Kimi devletlerde farklı milletlerden ve dinlerden insanlar bir arada yaşırdı. Kimi devletlerde ise yönetici aile ve akrabaları yaşırdı.

Bazı yerlerde ise devlet bile yoktu: Sadece küçük aşiretler ya da sahipsiz topraklar vardı.

Zamanla bu küçük topluluklar, din, mezhep ya da ortak çıkarlar etrafında birleşip büyük devletlere dönüştü.

Şimdi ise artık ulus devletler var.

Eski çağlarda sınırlar bugünkü gibi çizgilerle belirlenmezdi: Bir nehir, dağ ya da köy sınır sayılabilirdi. Bir kalenin el değiştirmesi bile sınırları değiştirebilirdi.

Devletin vergi topladığı yerler genellikle onun toprağı sayılırdı. Bazen de birden çok devlet aynı toprak üzerinde hak iddia ederdi.

ANADOLU NERESİDİR?

Eski Yunan, Roma ve Bizans Dönemleri

“Anadolu” kelimesi, Eski Yunanca’da “Doğıu” ve “güneşin doğduğu yer” anlamına gelir. Bu kavram, Ege Denizi’nin doğusundaki büyük kara parçası için kullanılmıştır.

Orta Çağ Coğrafyacıları

İbni Hurdazbih ve İbnül Fakih gibi İslam dünyası coğrafyacıları da Anadolu’yu Doğıu Akdeniz’den Karadeniz’e kadar uzanan, doğuda dağılarla çevrili geniş bir bölge olarak tanımladı.

Avrupalı Coğrafyacılar (16.–18. yüzyıllar)

Avrupalı haritacılar da Anadolu’yu genelde doğal sınırlarla; dağılar, nehirler ve denizlerle çizdi. Onlar da Anadolu’yu Asya’nın batı ucu olarak gösterdi.

2. BÖLÜM

OĞUZLARIN ORTA ASYA'DAN BATIYA DOĞRU GÖÇLERİ ve SELÇUKLULAR

OĞUZ ADININ ANLAMLARI:

(Notta bulabilirsiniz: ⁸)

OĞUZ ADI KAYNAKLARDA NASIL GEÇİYOR?

(Notta bulabilirsiniz: ⁹)

OĞUZ HÜKÜMDARLIĞI DÖNEMİ (750-1055)

OĞUZLAR BATIYA DOĞRU GÖÇ EDİYOR (10. Yüzyıl sonu - 11. Yüzyıl başları)

Tuğrul ve Çağrı beylerin önderliğindeki Oğuz boyları Orta Asya'dan çıktı.

Oradan Maverâünnehire, Soğdya'ya, oradan Horasan'a göçtü.

Bazı boylar ise yerlerinde kaldı.

1025-1029 arasında İran, Kürdistan, Azerbaycan ve Ermenistan'a yerleştiler.

OĞUZ GÖÇLERİNİN SEBEPLERİ

- Siyasi mücadeleler,
- Hayvanlarını otlatacak yeni otlaklar bulmak ve
- Yeni yerleşim yerlerinde kuracakları yönetimlerle siyasi olarak güçlenmek.

3. BÖLÜM

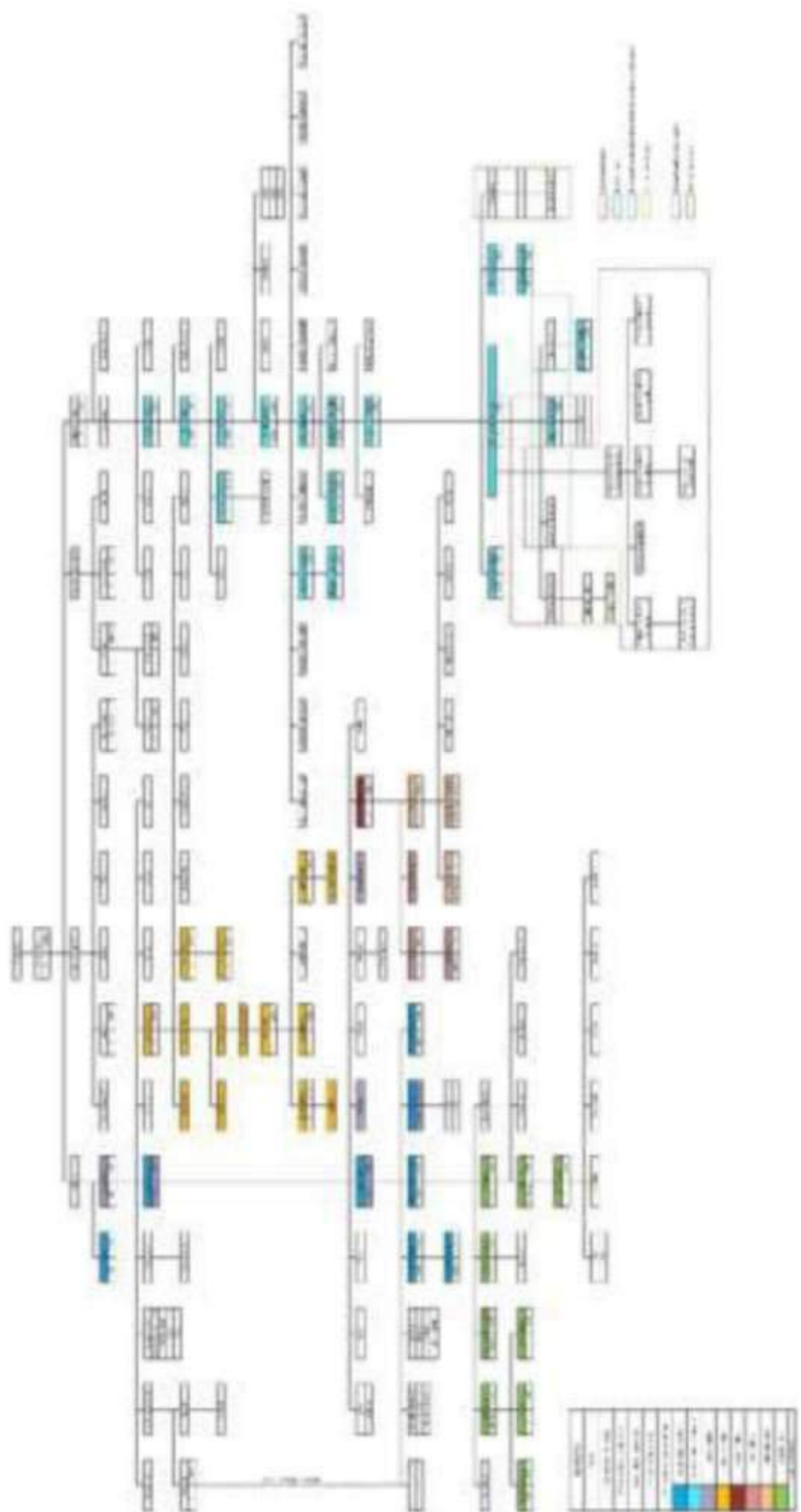
SELÇUKLU AİLESİNİN ETNİK KÖKENİ

Bu konuda farklı görüşler vardır:

1) SELÇUKLU AİLESİ MUSEVİLİK DİNİNE İNANAN OĞUZLARDI

Selçuklu Ailesi'nin soy ağacı ¹⁰

[illegible]

(Kitabın boyutları küçük olduğundan soy ağacı net okunmayabilir. Dipnottaki linkten internette daha büyük halini görebilirsiniz.)

2) SELÇUKLU AİLESİ YARI YUNANDIR

Selçuklu ve Osmanlı sarayları Bizans etkisine açıktı.

Bazen, Konstantinopolis (İstanbul) ve İznik’de Bizans hükümdarlarının yanında vakit geçiren sultanlar ve prensler oluyordu.

Örneğin, 2. Kılıç Arslan, oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev ve 2. İzzeddin Keykavus böyledir. Gıyaseddin Keyhüsrev ve 2. İzzeddin Keykavus yarı Yunan’dı; yani miksovarvaroi idi.¹¹ (Speros Vryonis, 1971)

3) RUM SELÇUKLULARI SOYLARINI İRAN ŞAHLARINA BAĞLIYORLARDI...¹²

Bu söylem sadece siyasi amaçla söylenmiş bir söz müydü? Yoksa doğru muydu?

4) SELÇUKLU AİLESİ YAHUDİ-İBRANİDİR

“Selçuk adında bir başları vardı.... ve beş oğlu vardı: İsrail, Mikail, Musa,

Yunus ve Ahmed” (Kerimüddin Mahmud-i Aksarayi, 1314?) ¹³

“Selçuklu ailesinin etnik kökeni Oğuz değildir. İsrailoğulları’nın kayıp kollarından biridir.

Devletlerinin sembolü Yahudi yıldızıdır. Selçuk’un babası olan Dukak, Hazar Yahudilerinin emirlerinden biridir.

Müslümanlar Süleyman ve Davud isimlerini çocuklarına koyar ancak İsrail adını asla çocuklarına koymaz.

Hazar’ın doğusundan İran coğrafyasına yayılmışlardır.” (Hasan Şerefoğlu, 2025)

14

(Hazar bölgesinde yaşayanların etnik kökeni hakkında bilgiyi son notlarda bulabilirsiniz.)

Selçuklular 11. Yüzyıl, 12. Yüzyıl ve bazı 13. Yüzyıl eserlerinde 6 köşeli yıldızı kullanmışlardır. 2. yüzyıl ve 14. Yüzyıllarda ise 8 köşeli yıldızı kullanmışlardır.

Öyle görünüyor ki Müslüman olduktan sonra 11-12. yüzyıllarda ise çift başlı kartal simgesini kullanmışlar.

4. BÖLÜM

SELÇUKLU AİLESİNİN DİĞER MİLLETLERLE MÜCADELELERİ

“Selçukluların Hazar bölgesinden İran’a yaklaşık 4.000-5.000 gılamla /kölemenle (paralı askerle) geçtiklerini tahmin ediyorum. Yönettikleri halklar; Afgan coğrafyası halkları, Horasan Kürtleri, Farslar ve Peştular’dır.” (Hasan Şerefoğlu, 2025) ¹⁵

SELÇUKLULAR VE BÜVEYHİLERİN SAVAŞLARI (1020–1030)

Abbasi halifesi, Kürt Şii devleti Büveyhiler’e karşı Sünni Selçukluları destekledi. Bu dönemde Selçuklular Abbasi halifesinin doğal müttefiki haline geldi.

SELÇUKLULAR VE GAZNELİLER ARASINDA ÇATIŞMALAR (1020–1040)

Selçuklular ile Gazneliler Horasan’ın hakimiyeti için uzun süre savaştı.

Gazneliler Selçukluları defalarca Horasan'dan çıkardı, ancak Selçuklular geri dönüp saldırılarını sürdürdü.

TALAN (YAĞMA) VE OĞUZLARIN SALDIRILARI (1030'LAR)

1029'da Selçuklu öncü güçleri olan Oğuzlar, Rey bölgesinden hareket ederek Gaznelilere saldırdı.

1037'de Oğuzlar Merağhe'yi ele geçirip çok sayıda kişiyi öldürdü. Hezbani Kürtleri ve diğer Kürt aşiretleri Memlan'ın oğlu Vehsudan önderliğinde birleşerek Oğuzları püskürttü.

Oğuzlar Ermenistan'a kadar ilerledi; dönüşte Hakkari'de Kürt kadın ve çocuklarını esir alıp yağmalara devam ettiler.

Tuğrul'un ordusu Diyarbakır ve Cizre'ye yöneldi. Mervani ve Başnevi Kürtleri, Oğuzları Nusaybin'e kadar sürdürdü. Yağma ve Selçukluların hayvanlarını aşırı otlatması sebebiyle 1031–1038 arasında Sebzevar'da ekim yapılamadı, kıtlık başladı.

Selçuklular Musul'a yöneldi. Şehirde pek çok kişiyi öldürerek şehri ele geçirdiler. Musul hükümdarı Karaveş, Arap ve Kürt liderlerden yardım istedi.

1071’de Malazgirt Savaşı sonrası Bizans’ın yenilgisiyle Ermenistan ve Kürdistan Selçuklu egemenliğine geçti.

Bölgede hüküm süren Kürt yönetimleri ortadan kalktı ve Selçuklulara bağlanmak zorunda kaldılar.

REVVADİLER VE SELÇUKLULAR (1028–1050)

Selçuklu lideri İsrail/Arslan’ın taraftarları, Gazneli Mahmud tarafından Horasan’dan batıya sürülünce “İraki (İraklı)” olarak anıldılar.

1029’da Tebriz merkezli Revvadi Kürt Devleti kuruldu (1035’e kadar sürdü). Revadî emiri Memlan’ın oğlu Vehsudan, bu Oğuz gruplarını kendi düşmanları olan Gürcü, Ermeni ve Şeddadilere karşı kullanmak istedi.

Selçuklular 1037’de Merağge’yi yağmalayıp Hezbani Kürtlerini öldürdü. 1040–1041’de Vehsudan, Kürt emirliklerini birleştirerek birçok Selçuklu liderini öldürdü; sağ kalanlar Hakkari Kürtlerine sığındı. 1040’ta Selçuklular Hemedan’ı almak istediler, ancak Revvadiler engel oldu. Bu başarısızlıktan sonra Selçuklular Ermenistan, Vaspurakan ve Doğu Roma sınırlarına çekilerek tekrar Revvadi topraklarına sığındı. Vehsudan onları Tebriz ile Urmiye arasında bir süre

barındırdı. Fakat Selçuklular bu bölgelere el koymak isteyince Vehsudan, Kürt emirliklerini yeniden birleştirip Türkmenleri yendi.

DANDANAKAN SAVAŞI (23 Mayıs 1040)

Selçuklu emiri Tuğrul Bey, Kürt Kakuyi emiri Feramurz ile işbirliği yaparak Gaznelilerle Dandanakan'da savaştı. Gazneliler yenildi. Tuğrul Bey Horasan'da tahta çıktı ve adına hutbe okuttu.

SELÇUKLULARIN TAHT KAVGALARI (1092)

Selçuklular Horasan'a döndükten sonra Selçuk Bey'in torunları arasında taht mücadeleleri başladı. Melikşah'ın 1092'de ölümüyle büyük bir kargaşa dönemi başladı. Farklı bölgelerde farklı kollar ortaya çıktı:

1) Suriye Selçukluları (1092–1117)

(Gerekli bilgiyi notta bulabilirsiniz: ¹⁶)

2) Irak Selçukluları (1118–1194)

(Gerekli bilgiyi notta bulabilirsiniz: ¹⁷)

3) Kirman Selçukluları (1040-1142)

(Gerekli bilgiyi notta bulabilirsiniz: ¹⁸)

4) İran Selçukluları (1040-1157):

5. BÖLÜM

İRAN SELÇUKLULARI (1040-1157)

Devletin adı

Tarihte Büyük Selçuklu Devleti adında bir devlet yoktur. Devletin adı İran Selçukluları'dır. (Murad Ciwan, 2025)

Selçuklular devletleşmeye başlıyorlar

Dandanakan Savaşından (1040) sonra Tuğrul, Alparslan ve Melikşah'ın soyundan gelenler Horasan'da devletleşmeye başladı.

Abbasi Halifesi Kaim Biemrillah, şii Kürt devleti Büveyhiler'in baskıları yüzünden tüm yetkilerini kaybetmişti. Biemrillah, Şii Fatimiler'den, şii Büveyhiler'den ve şii batini İsmaililer'den kurtulmak istiyordu.

Abbasiler birinin sultanlığını ilan etmezse o kişinin sultanlığı yerel bir sultanlık oluyordu. Devlet de sayılmıyordu. Bu sebeple Selçuklular da Abbasi halifesinin otoritesini tanıyarak devlet olmaya karar verdi.

Bazı kaynaklara göre Selçuklular, Abbasi halifesinden sultanlık için hil'at ¹⁹ alabilmek için halifeyi tehdit etmişlerdir. ²⁰

Abbasi halifesi Tuğrul'u 1055'te Bağdat'a davet etti. Burada kaldığı 13 ay boyunca halife ile değil vezirlerle görüşürdü.

Halife Tuğrul'a "doğunun ve batının sultanı" ve "devletin direği" unvanlarını verdi (1058). ²¹

Abbasiler zayıfladığında onların hakim olamadığı kaleleri Türkmenler ele geçiriyordu.

Selçuklular devlet kuruyorlar

Tuğrul, sünni İslam Dünyası'nın koruyuculuğunu üstlendi. Şii, Rafizi ve Batınilerle savaştı. Tehlikeli bölgelerde Abbasi halifesi için savaştı.

Tuğrul, Abbasi halifesi için Şii Kürt devleti olan Büveyhileri yendi (1055). Böylelikle İran Selçukluları devleti kurulmuş oldu.

İRAN SELÇUKLULARI VE MOĞOLLAR, EVLİLİKLERLE YERLİ HALKA KARIŞIYOR

"-Tuğrul Bey'in kız yeğeni olan Arslan Hatun, 1056 yılında Abbasi Halifesi el-Kaim ile evlendi. ²²

-Alparslan'ın kızı Sifri Hatun, Abbasi Halifesi el-Muqtedi ile evlendi. ²³

-“Alparslan'ın kız kardeşi Safiye Hatun, Kürt olan Bankir oğlu Hezaresp ile evlendi. Hezaresp, Selçuklu ordusunda komutandı, Huzistan, Basra ve Vasıt'ın emiriydi.

-Alparslan'ın kız kardeşi Arslan Hatun, Kürt Kakeveyhi emiri Ebul Mansur Feramurz oğlu Alauddevle Ali ile evlendi.

-Alparslan'ın kızı, Muhelhel'in oğlu Bedir'in oğlu Kürt Surhab (Surxab) ile evlendi.”
(Murad Ciwan, 2025) ²⁴

Selçuklular Bizans ve Arap kültürleriyle tanışıyor

İran Selçukluları Müslümanlığı tam bilmiyorlardı. Okuma yazma bilmiyorlardı. Bölgedeki asıl medeniyeti yerli halklar kurdu: İran, Bizans ve Arap etkilerini birleştirerek İslam kültürünü geliştirdiler. ²⁵

Hakimiyet bölgeleri

Selçuklular; Tuğrul (1040–1063), Alparslan (1063–1072) ve Melikşah (1072–1092) dönemlerinde İran, Irak, Suriye ve Anadolu'nun bazı bölgelerini kapsayan geniş bir coğrafyayı kontrol etti.

Alparslan, kuzeni Kutalmış'ı öldürdü. İran Selçuklularının sultanı oldu (1046-1047)

Selçuklular, Oğuzlar ve diğer Türk boyları sadece savaşlarla değil; göçler ve evliliklerle de Anadolu'ya yayıldı.

İlk temasları, Bizans ve bölgedeki Kürt, Ermeni ve Gürcü emirlikleriyle oldu. Bu göçler Malazgirt Savaşı ile başlamadı.²⁶

MALAZGİRT SAVAŞI (1071)

(Bir sonraki bölümde ele alınacaktır.)

İRAN SELÇUKLULARI MERVANİ EMİRLİĞİNİ YIKIYOR

Mervaniler uzun süre Mısır'daki Fatımi halifeliğine bağlıydı. İbn Cahir eskiden Mervaniler'in veziriydi. Sonra Abbasi halifesinin veziri oldu. Kaynaklar, onun Arap olduğunu yazıyor.²⁷ İbn Cahir, İran Selçuklularının komutanı Melikşah'dan savaş için izin ve asker aldı. Diyarbakır'ı ve Meyyafarikin'i ele geçirdi. Mervani Emirliğini yıktı (30 Ağustos 1085).

İRAN SELÇUKLULARI YIKILIYOR

11. yüzyılın ortalarında Kirman'da Oğuzların bazı kolları Selçuklu ailesine başkaldırdı. 12. yüzyılda Selçukluların yönetim alanı daraldı: Horasan ve Kirman'da kontrolü kaybettiler.

Alparslan Horasan'a askeri sefere çıktı. Belh civarında öldü. Oğlu Melikşah tahta geçti (1072). Melikşah öldü. Taht kavgaları başladı.

İRAN SELÇUKLULARININ TAHT KAVGALARI (Notta bulabilirsiniz. ²⁸)

Devlet zayıfladı. Güney, Güneybatı ve Doğu İran'da birçok bağımsız veya yarı bağımsız atabeylik kuruldu (1092). Mervaniler'in son emiri Nasırüddeve Mansur ²⁹ bölgeyi tekrar almak istedi ama başaramadı (1096).

SULTAN SENCER'İN ÖLÜMÜYLE MERKEZİ OTORİTE TAMAMEN SONA ERDİ VE İRAN SELÇUKLULARI RESMEN YIKILDI (1157).

HARZEMŞAHLARIN CİNSEL ŞİDDETİ HALKI AYAKLANDIRIYOR

Melikşah'dan sonra Selçuklu yönetimi Batı İran'da zayıfladı.

Orta asya kökenli (Oğuz kökenli olabilir) Harzem Şahı Tekiş Rey, Hemedan ve Cibali'ye ele geçirdi.

Ordusu halka ve İsmaililere karşı şiddet ve cinsel tecavüz yaptı.

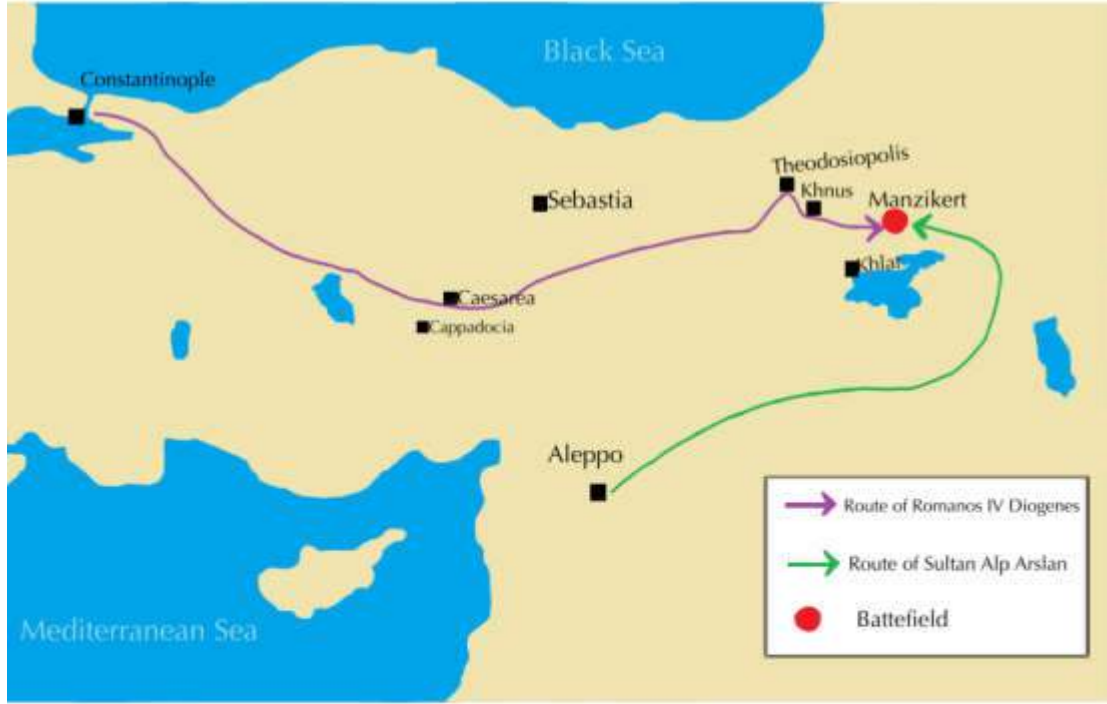
Bu yüzden halk 1200 yılında ayaklandı.

Şeddadi Emirliği paraları

6. BÖLÜM

MALAZGİRT SAVAŞI (1071)

SAVAŞ BAŞLIYOR

Bizans imparatoru 4. Romen Diyojen, Selçuklu akınlarını durdurmak için çeşitli milletlerden oluşan ordusuyla Mart 1068 tarihinde İstanbul'dan Maraş'a kadar gitti.

Başarısız olarak geri döndü.

Daha sonra Sivas ve Malatya'ya iki ordu gönderdi. Kendisi de 13 Mart 1071 günü

üçüncü bir orduyla beraber Xarpêt (Harput)'a kadar gitti.

Abbasiler'e bağlı Hamdani hükümdarlığı, Alparslan'dan, Fatımiler'e karşı yardım istedi. (Temmuz 1070).

Alparslan 4.000 paralı köle askerle Azerbaycan'dan Halep'e gitti.

Fatımiler'e bağlı Mirdasi emirinin kalesini kuşattı. Emir teslim oldu. Halep, Mirdasi emirine geri verildi. (1070 sonları).

Alparslan, 4.000 kişilik ordusuyla Halep'den dönmeye başladı.

Romen Diyojen'in elçisi yolda Alparslan'a ulaştı. Diyojen, mesajında "Menbiç, Ahlat ve Malazgirt'i istediğini, aksi takdirde onunla savaşacağını" söyledi.

Yolda Mervani, Şeddadi ve Revvadi Kürt emirliklerinin askerleri de Alparslan'a katıldı.

Alparslan'ın ordusu Malazgirt'e doğru ilerledi.

Meyyafarikin (Silvan)'da iken Bizans imparatorunun Malazgirt Kalesi'ni alıp halkı öldürdüğünü öğrendi.

Alparslan, Xelat (Ahlat)'a doğru yola çıktı.

Müslüman koalisyon ordusu, Malazgirt'de Bizans ordusunu yendi.

ASKER SAYILARI VE ASKERLERİN ETNİK KÖKENLERİ

Müslüman Koalisyon Ordusunun Asker Sayısı

Alparslan'ın paralı profesyonel
kölemen/ğulam askerlerinin sayısı 4.000
idi.³⁰

Revvadi, Mervani ve Şeddadi Kürt
emirliklerinden gelen asker sayısı
kaynaklarda farklı şekillerde geçmektedir:

-Sıbt İbnül Cevzi (kendisi Türk'dür) ve
İbnüd-Devaddari'ye göre 10.000,³¹

-İbnü'l-Esir'in "el-Kamil fi't-Tarih" adlı
eserine ve İbnül Nedim'e (kendisi
Kürt'dür) göre 15.000,³²

-İmadüddin el-İsfahani'nin "el-Fütuhât"
adlı eserine göre 14.000,³³

-Usame b. Munkız'ın "Kitabü'l-İ'tibar" adlı
eserine göre 13.000³⁴

Koalisyon askerlerinin etnik kökenleri

Alparslan'ın ordusundaki askerlerin etnik
ve dini kökenleri kaynaklarda yazılı değil.

Kürt emirliklerinden gelen asker sayısının
etnik ve dini yapıları hakkında kaynaklarda
bir bilgi bulamadım.

Ancak bölgenin o zamandaki nüfus
yapısına bakılırsa çoğunluğunun

Müslüman Kürtlerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

Bazı kaynaklara göre bazı Ermeni askerleri de Müslüman koalisyon ordusuna destek vermiştir.

Savaş sırasında saf değiştiren askerler

Romen Diyojen'in ordusunda yer alan Hristiyan Peçenek ve Uzlar, koalisyon ordusunun saflarına geçer.³⁵

(İran Selçukluları daha sonra 1062 yılı civarında Revvadileri, 1085 yılında Mervanileri ve 1175 yılında Şeddadileri yıkacaktır.)

Bizans ordusunun asker sayısı

Bizans ordusunun asker sayısı konusunda kaynaklarda farklı bilgiler var:

En az 40.000, en çok 300.000 arasında bir sayıdan bahsediliyor.

Bizans ordusunda bulunan milletler

Yunanlar, Arnavutlar, Gürcüler, Ermeniler, Türki halklar (Oğuz, Peçenek, Kıpçak), Franklar ve Normanlar, Bulgarlar, Ruslar ve Hazarlar ve Abhazlar.³⁶

(Kaynaklarda Hazar gölü civarındaki insanların etnik kökenleri net değil. Ayrıntılı bilgiyi notta bulabilirsiniz: ³⁷⁾

BU SAVAŞ TÜRKLERE ANADOLU’NUN KAPISINI MI AÇTI?

1) Türki halklar ve Türkmenler daha önce de zaten Anadolu’ya gelip gidiyordu. Emeviler ve Abbasi ordularında paralı askerlik yapıyorlardı.

2) Bizans ordusunda Oğuz, Peçenek, Kıpçak askerler vardı. Hazarlar da vardı.

(Hazarların etnik kökeni hakkındaki araştırmayı notlarda görebilirsiniz.)

MALAZGİRT ŞEHİRİ VE BÖLGESİ KİMİN ELİNDEYDİ?

Malazgirt ve çevresi; Halep’den Urfa’ya; Kafkasya’dan Tebriz ve Urmiye’ye kadar Mervani, Şeddadi ve Revvadi emirliklerinin elindeydi.

Batıda Bizans ve ona bağlı devletler vardı. Ayrıca özerk Ermeni ve Gürcü prenslikleri vardı.

Malazgirt, bu emirliklerin sınır kalesiydi. Ahlat’a bağlıydı.

Ahlat da Mervaniler’e aitti.

SAVAŞ SIRASINDA ALPARSLAN'IN ÜNVANI NEYDİ?

Abbasi Halifesinin Alparslan'a verdiği unvan sultan değil 'emirlerin emiri' (emirül ümera) idi.

Bu göreve göre emirlerin emiri savaşa çıkınca bölgedeki beyler ve orduları da ona katılmak zorundaydı.

Kürt beyliklerinin devlet başkanları Müslümandı. Dini olarak Abbasi halifesine bağlıydılar.

Alparslan halifenin temsilcisiydi.

Dolayısıyla Kürt beylikleri hukuken bu savaşa katılmak zorundaydı.

Seyithan Kaya'nın konuyla ilgili iddiaları şu şekilde:

"Eğer Bizans ordusu daha fazla ilerleseydi Şeddadi, Revvadi ve Mervani Kürt beyliklerinin toprakları artık Bizans toprağı olacaktı.

Bizans, daha önce de defalarca bu emirliklerin topraklarını almak istemişti.

Bizans ordusu Şeddadi Emirliği sultanı Fadl'ın oğlu Şavur'a (1022-1067) yenilmişti.³⁸

Kürt emirlikleri olan Hezarespi, Hasanveyhi ve Kakeveyhi toprakları da Bizans işgali tehdidi altında olacaktı.

Muş bölgesinde müftülük yapan Kürd Mela Yehya, Bağdat'daki Abbasi halifesinin fetvasına dayanarak Alparslan'dan yardım istemiştir.³⁹

Alparslan da "Biz zaten amca çocuklarıyız" demiştir. (Seyithan Kaya, 2025)⁴⁰

GÜNÜMÜZDEKİ TÜRK VE KÜRT MİLLİYETÇİLERİNİN SAVAŞA BAKIŞ AÇISI

Türk-İslam sentezi fikrine sahip Türk milliyetçilerinin bakış açısı:

Alparslan ile Kürt emirliklerinden gelen askerlerin birliğini çok önemsiyorlar.

Onlara göre bu savaşla bir daha asla bitmeyecek ve sonsuza kadar sürecektir bir Kürt-Türk ortaklığı oluşmuştur.

Bu birliktelik korunarak Türklerin lideri olduğu bir Osmanlı imparatorluğu yeniden kurulabilir.

Türkiye'de yaşayan aşırı Türk milliyetçilerinin bakış açısı:

Alparslan'ın bu savaşı kendi askerleriyle tek başına kazandığını iddia ediyorlar.

Bazıları ise Alparslan'ın, Anadolu'da yaşayan Türklerin askerleri ile beraber bu

savaşı kazandığını iddia ediyor. Bazıları ise “biz Türkler Kürtleri kullandık” diyor. ⁴¹

Günümüzdeki Kürt milliyetçilerinin savaşa bakış açısı:

O dönemdeki Kürt beyliklerinin devlet başkanlarına çok kızgınlar. Çünkü bu beyliklerin devlet başkanları Türklere Anadolu’nun kapılarını açmıştır. Böylelikle Kürdistan topraklarının işgalinin önü açılmıştır.

KISA SONUÇ

Savaş bir Müslüman orduları koalisyonu idi. Klasik İslam Hukukuna göre tüm Müslümanlar bu savaşa katılmak zorundaydı.

(Bu düşüncenin İslam ile ne derece uyumlu olduğu konusu ayrı bir konu. Bununla ilgili olarak kitabın son bölümüne bakabilirsiniz.)

7. BÖLÜM

6-11. YÜZYILLARDA İRAN, ANADOLU ve MEZOPOTAMYA’NIN GENEL DURUMU

SİYASİ DURUM

Emeviler Orta Asya’ya Doğru İlerliyor (661-750)

Emeviler, Arabistan’dan çıkarak Horasan’ın merkezi Merv’i (650), Ceyhun/Amuderya’yı (673–674), Buhara’yı (706–709), Semerkand’ı (710–712) ve Fergana Vadisi’ni (712) ele geçirdi.

Yıkıldıkları 750 yılına kadar Çin Tang Hanedanlığı ile komşu idiler.

(Emevilerin yıkılma süreci bilgisini notta bulabilirsiniz: ⁴²)

Emeviler İstanbul’u Kuşatıyor (717-718)

Emeviler 717-718 yıllarında İstanbul’u ikinci kez kuşattılar ama alamadılar. ⁴³

BATTAL GAZİ

Abbasi ordusunun komutanlarındanıdır.
Malatya’da doğmuştur.

Bizans topraklarını defalarca kuşatmıştır.
Bizans bu durumdan bıkmıştır.

Kendisine günümüzdeki İstanbul’un
Zeytinburnu ilçesinde, kale dışında bir
toprak veriyor (2025 yılındayız).

Bu durumu Bizans kaynakları da
doğruluyor.

Battal Gazi, Müslümanlar için mahalleler
kuruyor.

Araplar onun Arap, Türkler onun Türk
olduğunu söylüyor.

Hasan Şerefoğlu onun Kürt olduğunu
söylüyor.⁴⁴

Orta Asyalılar Abbasi devleti içinde önemli konumlara yükseliyor (813-842)

Me’mun (813–833) ve Musta’sım (833–
842) Abbasi halifeleriydi.

Anneleri Soğd asıllı cariyelerdi.⁴⁵

9. yüzyılda Abbasiler, Orta Asya’dan gelen
Türkmen ve Soğd kökenli gulamları (askeri
köle/paralı asker) orduya aldı.

Bu askerler zamanla güçlü komutanlar ve yöneticiler oldu.

AFŞİN (816-838)

Afşin ⁴⁶ adlı komutan, 816-837 arasında Babek isyanını bastırdı. 838’de Bizans’a karşı savaştı. Kaynaklarda Türkmen, ⁴⁷ ya da Soğd/Tacik ⁴⁸ kökenli olduğunu yazılı.

“Afşin hainlik yaptığından öldürüldü. Anadolu’ya kalıcı olarak ilk gelen Türkmenler, kölemen/ğulam/paralı asker olarak geldi.” (Hasan Şerefoğlu, 2025) ⁴⁹

Önemli Şehirler Sık Sık El Değiştiriyor (10-11. yy)

Antakya, Urfa, Maraş, Malatya, Harput, Ahlat ve Malazgirt şehirleri Abbasi ve Fatımi devletleri arasında sık sık el değiştiriyordu.

Selçuklular Güçleniyor (11. yy)

Selçuklular 11. Yüzyılda Orta Asya, İran ve Ortadoğu’da büyük bir güç haline geldi.

DİNİ DURUM (10-11. YY.)

Şii-Sünni mücadelesi

Sünni Abbasi devleti ile Şii Fatımi devleti arasında sürekli olarak bir liderlik mücadelesi vardı.

Batıda ise Hristiyan Bizans bulunuyordu.

Bölgedeki topluluklar dinlerini veya mezheplerini zaman zaman değiştirebiliyordu.

Müslüman toplumlar:

Hamdaniler, Büveyhiler, Ukayliler, Kakeweyhiler, Hasanveyhiler, Mervaniler, Şeddadiler, Mirdasiler, Hizbaniler, Annaziler ve Hezarespiler.

Fars, Kirmanşah ve El-Cibal eyaletleri.

Revvadiler bazı dönemlerde Yezidi bazı dönemlerde Müslümandı.

Bu devletlerde farklı dinlere mensup kimseler de vardı.

Mervani Emirliği'nin sikkeleri ⁵⁰

8. BÖLÜM

ANADOLU RUM SULTANLIĞI

SELÇUKLULARIN ANADOLU HAKİMİYETİ BAŞLIYOR

Bizans, 1000’li yılların ortasında Ermeni beyliklerini ortadan kaldırdı ve onların topraklarını kendi topraklarına kattı.

Bu yerlerin savunması Bizans askerlerine bırakıldı. Bölge, Türkmen akınlarının hedefi oldu.

Bizans’da 1057–1059 arasında imparatorlar arasında çıkan kavgalar devleti zayıflattı.

Bu karışıklıktan faydalanan Selçuklular 1070’lerde Anadolu’nun içlerine kadar ilerledi.

Selçuklular Van Gölü’nün güneyinden Diyarbakır, Halep ve Antakya’ya kadar geniş bir alanı ele geçirdi.

Bu ilerleyiş, 1096–1099’daki Birinci Haçlı Seferi dönemine denk geldi. 1080–1140 yılları arasında Anadolu’da beylikler kurulmaya başladı.

Kürt emirlikleri olan Şeddadiler, Revvadiler ve Mervaniler ile Arap emirliği olan Ukayliler Selçuklulara bağılılıklarını kabul etti.

Malazgirt Savaşı yenilgisi Bizans'da yeni iç karışıklıklara sebep oldu.

Bizans'ın baskısından ve Latin (Katolik) işgallerinden bıkan beyler Selçuklular tarafından yönetilmeyi tercih etti.

Malazgirt savaşından önce Bizans ile Mervaniler'in ilişkileri iyiydi. Bizans, Mervanileri, kendileri ile Selçuklular-Türkmenler arasında bir savunma hattı olarak görüyordu.

Anadolu'ya gelen Selçuklular kendilerini **ANADOLU RUM SULTANLIĞI** olarak adlandırıyordu.

Rum Selçukluları soylarını İran şahlarına bağlıyorlardı. ⁵¹

ROM

Kürtler yakın zamana kadar Türkleri tanımlamak için Türk kavramı yerine Rom kelimesini kullanıyordu (2025 yılındayız).

6 köşeli yıldız ⁵²

53

Kutalmış'ın oğlu Süleyman Şah, 1070'li yıllarda Anadolu'ya yerleşmeye başladı.

Rum Selçukluları devletini kurdu (1077-1078).⁵⁴

Hakimiyet bölgelerinde Türkmenler, Rumlar, Ermeniler, Kürtler ve diğer etnik gruplar vardı.⁵⁵

Rum Selçukluları da İran Selçukluları gibi diğer beyliklerin aileleriyle akrabalık kurdu:

“-Süleyman Şah'ın oğlu 1. Kılıçarslan, Ermeni bir prensesle evlendi.⁵⁶

-2. Mesud, Şam'ın Arap beylerinden birinin kızıyla evlendi.

-İzzeddin Keykavus'un oğlu, Türkmen beyliklerinden birinin kızıyla evlendi.

-Diğer Rum Selçuklu şehzadeleri Bizans'ın özerk devletlerinin aileleriyle evlendi. (Kaynaklarda özel isimler çok net değil).

-Rum Selçukluları'nın son sultanı olan 2. Mesud'un oğlu şehzade Altunbaş'ın kızı, Emir Bahaeddin Kürd evlendi.” (Murad Ciwan, 2025)⁵⁷

Türkmenler ve Moğol Askerleri

Türk olan Subutay (1175-1248) Cengiz Han'ın en ünlü komutanlarından biriydi.

Karamanlıların (1250-1487), Selçukluların ve diğer beyliklerin içinde güçlü bir Moğol askeri gücü vardı.

(Ayrıntıları notta bulabilirsiniz: ⁵⁸)

3. HAÇLI SEFERİ VE RUM SELÇUKLULARI

Üçüncü Haçlı Seferi 11 Mayıs 1189'da Avrupa'dan başladı. Hedefleri; Kudüs ve çevresinde bulunan Selahaddin Eyyubi komutasındaki müslüman güçlerdi.

Alman Haçlı ordusu 17 Mayıs 1190'da Konya önlerine geldi.

Rum Selçukluları, Alman Haçlı ordusunun Anadolu'dan geçmesine izin verdi ama şehirlerine zarar vermemeleri şartıyla onlarla anlaştı.

Haçlı ordusu Kudüs'e doğru gitti. Zaman zaman küçük Türkmen grupları Haçlı ordusuna saldırdı. ⁵⁹

Savaşta kimse başarılı çıkmadı. 2 Eylül 1192'de Haçlılar adına Richard ile Müslümanlar adına Selahaddin Eyyubi arasında 5 yıl süren bir barış antlaşması imzalandı.

13. yüzyılda Anadolu’da sultanlık iddia eden beyler ya Moğol Hanı ya da Anadolu Rum Selçukluları tarafından öldürülüyordu. ⁶⁰

Rum Selçukluları en geniş sınırları (12. Yüzyıl sonu-13. Yüzyıl başı):

(Notta bulabilirsiniz: ⁶¹)

Rum Selçukluları’nın Egemen Olduğu Bölgeler (1256–1335)

-Konya (Moğol İlhanlıların denetiminde)

-Kayseri (Moğol veya Uygur Eretna Beyliği’nin nüfuzu altında),

-Sivas (Moğol İlhanlı denetiminde),

-Aksaray, Niğde ve Akşehir

Rum Selçukluları Kösedag Savaşından sonra Moğol İlhanlı devletine bağımlı hale geldi. Ardından yavaş yavaş yıkıldı.

RUM SELÇUKLULARININ TAHT KAVGALARI (Notta bulabilirsiniz: ⁶²)

Anadolu Selçuklularından Süleyman Şah’ın kurduğu Anadolu Rum Sultanlığı, 2. Mesud’un ölümüyle dağıldı (1308).

9. BÖLÜM

MOĞOLLAR ve MOĞOL İLHANLILAR DEVLETİ’NİN ANADOLU VE MEZOPOTAMYA MACERASI

MOĞOLLARIN KURDUĞU DEVLETLER (Notta bulabilirsiniz: ⁶³)

Cengiz Han

Cengiz Han’ın başka ülkelere yaptığı akınlarda 30-40 milyon insan öldürdüğü söyleniyor. Cengiz’in mezarının yeri belli olmasın diye onun cenazesine katılan herkes öldürüldü.

2003’te yapılan bir araştırmaya göre Orta Asya’daki yaklaşık 16 milyon erkek, Y-kromozomları üzerinden Cengiz Han soyundan olabilir.

Bu sayı kadınlar da eklenince yaklaşık 35–40 milyon kişiye denk gelir. ⁶⁴

KURULUŞ

Möngke, Moğolistan'daki Büyük Moğol İmparatorluğu'nun hükümdarıydı. Cengiz Han'ın torunu Hülagu'yu, batıya gönderdiği ordunun komutanı yaptı (1253). İlhanlılar adı zaman içinde kendiliğinden oluştu. İlhanlılar ilk başta Moğolistan'daki "Büyük Han"a bağlıydı. Hülagu, sonradan İran'da kendi devletini kurdu (1256). Başkentleri uzun süre Tebriz oldu. Hülagu; İran, Irak, Anadolu'nun doğusu ve Kafkasya'yı ele geçirerek imparatorluk kurdu. Karşısına çıkan yerel beyliklerle çatıştı.

Dinleri ilk dönemlerde Budizm ve Şamanizm'di. Gazan Han Müslüman olunca devletin resmi dini İslam oldu. (1295)

MOĞOL İLHANLILARIN İLK DÖNEM SAVAŞLARI

SELÇUKLULAR, KÜRTLER ARAPLAR VE RUMLAR ANADOLU'DA MOĞOLLARA KARŞI BİRLEŞİYOR

Moğol komutanı Baycu, Küçük Asya'yı işgal etti (1256). Selçuklu ailesinden Rükneddin Moğolları destekledi. Selçuklu sultanı

İzzeddin Keykavus (annesi Rum'dur), Bizans, Kürtler, Türkmenler ve Arap göçebeleri birlik oldu. Koalisyon ordusu ile Moğolların ordusu Aksaray yakınlarında savaştı. Moğollar kazandı.

KÖSEDAĞ SAVAŞI İLE RUM SELÇUKLULARININ SONU YAKLAŞIYOR

Kösedağ Savaşı'nda Moğollar Rum Selçuklularını yendi (1243). Selçuklular İlhanlıların denetimine girdi. Doğu Anadolu ve İç Anadolu'nun doğusu İlhanlıların denetimine geçti. Konya ve civarı Rum Selçukluları devletinde kaldı.⁶⁵

Selçuklu Sultanları ve Beylikler Dönemi (13. yy. Sonları)

13. yüzyılın sonlarına doğru Selçuklu sultanları artık İlhanlı hükümdarlarının onayı olmadan tahta çıkamıyordu.

1290'lardan sonra Anadolu'da siyasi birlik tamamen dağıldı. Bölge, dört bir yana dağılmış beyliklerle yönetilmeye başlandı.

İLHANLILAR KİMSENİN ELE GEÇİREMEDİĞİ ALAMUT KALESİNİ ELE GEÇİRİYORLAR (1253–1256)

Alamut, İran'ın Kazvin şehri yakınlarındadır. 1253'te Hülagu'nun ordusu kaleyi gözetlemeye başladı ve Nizari İsmaili topluluğunu hedef aldı. Kaleleri ele geçirmek için köylere baskınlar düzenleyip lojistik ve haberleşmeyi kontrol altına aldılar, kalenin zayıf noktalarını incelediler.

1256'da Hülagu Alamut'a ilerledi, çevredeki kasabaları ele geçirdi ve düşmanı psikolojik olarak yıprattı. Kimsenin fethedemediği Alamut'u Moğollar aldı; Hülagu kaleyi üs haline getirip İran ve çevresindeki kontrolünü güçlendirdi.

MOĞOL İLHANLILAR ABBASI DEVLETİNİ YIKIYORLAR

1258'de Hülagu önderliğindeki Moğol İlhanlı ordusu Bağdat'ı kuşattı. Şehri ele geçirdiler. Abbasi Halifesi Musta'sım'ı öldürdüler.

Müslüman toplumlar bu olayla şok oldu. Moğollar kütüphaneleri ve bilim merkezlerini yağmaladı. 200.000–400.000 kişi öldürüldü. Abbasiler'in 400 yıllık merkezi otoritesi sona erdi. Kahire'de sembolik bir halifelik kuruldu. Bu olay, Orta Doğu'daki siyasi ve kültürel dengeleri değiştirdi.

MOĞOL İLHANLILAR EYYUBİLER'İN ELİNDEKİ MEYYAFARİKİN'İ ALİYORLAR (Bahar 1259- 7 Nisan 1260)

Meyyafarikin şehrinin tarihteki adları:

(İsimleri notta bulabilirsiniz: ⁶⁶)

Meyyafarikin'in Kısa Tarihi

Marusa adındaki Süryani bir din adamı, Pers kralından izin alarak Hristiyan şehitlerin kemiklerini şehrin topraklarına gömdü. Günümüzde Hristiyan mezarlarının şehirde bulunmasının sebeplerinden biri bu olabilir.

Günümüzde çoğunluğu Müslüman olan bazı etnik gruplar da geçmişte Hristiyanlık dinine inanmıştır.

(Ayrıntıları notta bulabilirsiniz: ⁶⁷)

Meyyafarikin'in o dönemdeki idari durumu

Meyyafarikin, Eyyubiler'in son kalesiydi. Eyyubilerden El-Kamil Muhammed tarafından yönetiliyordu.⁶⁸

Moğollar'ın işgal ettiği Silvan şehrinin surları

Savaş

İlhanlı hükümdarı Hülagu, üç oğlunu askerleriyle beraber Meyyafarikin şehrinin üzerine yolladı. Şehir 2 yıl boyunca kuşatıldı. Şehrin halkı açlıktan ölmeye başladı.

Moğollar'ın şehirdeki casusları Moğollara haber vererek şehirde sadece 70 kişinin sağ kaldığını onlara bildirdi. El-Kamil hazinesinin tamamını halka dağıttı. El-

Kamil yenildi. İran'a götürüldü.
İşkencelerle öldürüldü. ⁶⁹

Keleha Zembilfiroş (Sepet satıcısı Kalesi)
Zembilfiroş Destanı'ndaki olayların geçtiği kale

Kuşatmada Moğollara Destek Veren Topluluklar:

- Asuri/Süryani toplumundan bazı kimseler,
 - Ermeni devletlerinin askerleri,
 - Gürcü devletinin askerleri,
 - Artukluların devamı olan Mardin emirinin askerleri,
 - Türk/Kürt olan Musul emirinin askerleri
- (Ayrıntıları notlarda bulabilirsiniz: ⁷⁰)

SAVAŞIN GEREKÇELERİ (Geniş bilgiyi notlarda bulabilirsiniz: ⁷¹)

YÜZYILLARCA SONRA ASURİ/SÜRYANİLER VE ERMENİLER, KÜRTLERLE ÇATIŞACAKTIR

Aradan yüzyıllar geçer. Kürtler, Asuri/Süryani toplumu ve Ermeni toplumuyla bazı çatışmalar yaşar. Acaba bu çatışmaların kaynağı, yüzyıllarca önce bu kuşatmada Moğollarla işbirliği yapan bazı Asuri/Süryaniler ve bazı Ermeniler sebebi ile ilgili miydi?

Keysfilleh!

Sadece Meyyafarikin şehrinde kullanılan bir deyim vardır: “Keysfilleh!”

Anlamı; “Hıristiyan gibi fırsatçı” demektir.

Günümüzde bazı Asuri milliyetçileri Elqoş ve Mardin şehirlerini, ileride kurmayı planladıkları Asuri Devleti’nin önemli şehirleri olarak görüyor.

Günümüzdeki bazı Ermeni milliyetçileri ise Türkiye Devleti’nin Güneydoğu Anadolu dediği, Kürtlerin ise Kuzey Kürdistan coğrafyası adını verdiği bölgeyi Batı Ermenistan olarak adlandırıyor (2025 yılındayız). ⁷²

MOĞOL İLHANLILARIN HARRAN KUŞATMASI

Moğol İlhanlı askerleri Harran ovasına girdi ve şehri kuşattı (1259-1260).

Halk, 1260 yılında teslim oldu.

Hülagu'nun askerleri şehre girerek surların bazılarını yıktı. Şehri tamamen yıkmadılar.

Harran, Moğol İlhanlı idaresinin bir askeri karargahı haline geldi.

Şehrin kendileri için bir önemi kalmayınca İlhanlılar 1271 yılında Harran'dan çekildi.

Çekilme sırasında halkın bir bölümünü Mardin ve Musul'a götürülüp köle olarak sattılar.

Şehrin kapılarını mühürlediler. Bazı yapı taşlarını da sökerek yanlarında götürdüler.

73

MOĞOL İLHANLILARIN EGEMENLİK BÖLGELERİ

(Moğol) İlhanlılar'ın Egemen Olduğu Bölgeler (1256–1335):

Amida (Diyarbakır), Mardin, Malatya, Erzincan ve Sivas gibi şehirlere askeri üsler ve vergi merkezleri kurmuşlardır.

DİYARBAKIR SURLARINI YIKMA GİRİŞİMİ

Birkaç yüz yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulacaktır (1923). 1930 yılında Diyarbakır valisi, şehrin surlarının yıkılmasına karar verir. Gerekçe; şehrin hava alması ve genişlemesidir. 1932’de Dağkapı’daki surlar top atışları ve dinamitlerle yıkılmaya başlandı.

Fransız arkeolog, sanat tarihçisi ve gezgin Albert Gabriel, o sırada Diyarbakır’da idi. Surların yıkılmaması için Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı’na bir rapor gönderdi. Devlet, surların yıkımını durdurdu. Ancak bazı surlar artık yıkılmıştı.

Diyarbakır Surları 2015 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne alındı.

Surların yapımının M.Ö. 3000-2500 yıllarında Hurriler dönemine kadar uzandığı tahmin ediliyor.⁷⁴

Diyarbakır surları⁷⁵

10. BÖLÜM

MOĞOL İLHANLILAR YIKILIYOR

Moğolların İlhanlı devleti 80 yıl sürdü. 1335'te hükümdar Ebu Said Bahadır Han'ın ölümüyle devlet hızla zayıfladı ve Anadolu'daki valiler arasında güç mücadeleleri başladı.

1327'de İlhanlıların Anadolu valisi Timurtaş, askeri ve mali güce dayanarak bağımsızlık girişiminde bulundu ama başarılı olamadı.

Bunun yerine Moğol veya Uygur kökenli Gıyaseddin Eretna seçildi ve kendi adına hutbe okutup Eretnaoğulları Beyliği'ni kurdu.

Germiyan ve Eretna beylikleri Moğol etkisinden uzak durmaya çalışırken yönetim yapılarını geliştirdiler.

Eretna adının kökeni kesin bilinmemekle birlikte Moğolca olabileceği öne sürülüyor.

11. BÖLÜM

BEYLİKLER (951-1507)

Beylik Devlet	Hakimiyet	Başkent	Bölge	Din	Etnik Köken
Şeddadiler	951 1175	Diyarbakır, Van, Erivan, Ani, Gence	Gence, D(u)vin, Ani, Berde ve Nahçıvan	Müslüman	Kürt
Revvadiler	955 1071	Erivan	Tebriz, Merağ, Urmiye, Nahçıvan ve Hemedan	Müslüman	Kürt

Mervaniler	990 1085	Meyyafarikin (Silvan)	Dişarbakır, Mardin, Van Gölü kuzeyi	Müslüman	Kürt
Annaziler	991 1117	Hulvan	Luristan, Hulvan, Dinever, Şehrezor, Hemedan	Müslüman	Kürt
Kakeweyhiler	1008 1141	İsfahan, sonra Yezd	Hemedan, İsfahan, Nihavend, Yezd, Kum ve Save çevresi	Müslüman	Kürt, bazı kaynaklarda Kürtleşmiş Deylemi kökenli
Ahlatşahlar (Sökmenliler)	1100 1207	Ahlat	Van Gölü çevresi	Müslüman	Türkmen

Hezarespiller	1155 1424	Hürremabad (Luristan)	Luristan, Hürremabad, Nihavend, Dizful, Şuşa çevresi	Müslüman	Kürt
Çoban Oğulları	1211 1309	Kastamonu	Karadeniz Bölgesi ve Batı Anadolu	Müslüman	Kürt
Karaman Oğulları	1250 1487	Larende (Karaman)	Konya, Karaman, Niğde	Başlıbaşına bir konu halinde ele alınacaktır.	
Menteşe Oğulları	1261 1424	Beçin, Milas	Muğla, Bodrum, Marmaris, Fethiye	Müslüman	Kürt, Türkmen
Eşref Oğulları	1280 1326	Beyşehir	Beyşehir ve çevresi	Müslüman	Türkmen

Candar Oğulları	1292 1461	Kastamonu, sonra Sinop	Kastamonu, Sinop ve çevresi	Müslüman	Kürt Türkmen
Osman Oğulları Beyliği	1299 ?	Söğüt, sonra Bursa	Batı Anadolu, Balkanlar	Müslüman	?
Germiyan Oğulları	1300 1429	Kütahya	Batı Anadolu	Müslüman (bazı kaynaklarda Yezidi)	Kürt
Aydın Oğulları	1308 1426	Birgi	Batı Anadolu (Aydın, Tire, Ayasuluk/Efes, İzmir, Manisa)	Müslüman	Türkmen veya Bulgar veya Kürt

Çobaniler	1335 1357	Tebriz	Azerbaycan ve Batı İran	Müslüman	Moğol ve Uygur
Eretna Beyliği	1335 1381	Kayseri, sonra Sivas	Sivas, Kayseri, Tokat, Amasya, Çorum, Niğde; zaman zaman Erzincan ve Erzurum	Müslüman	Moğol veya Uygur
Celayirler	1336 1432	Bağdat, sonra Tebriz	Irak, Azerbaycan, Batı İran	Müslüman (Budist, Şamanist ve Hristiyan gelenekleri bir	Moğol

					süre devam etti)	
Dulkadir Oğulları	1337 1522	Maraş ve Elbistan	Maraş, Elbistan, Malatya ve çevresi	Müslüman	Türkmen	
Serbedariler	1337 1381	Sebzevar	Horasan (parçalı hakimiyet)	Müslüman	Fars ve Tacik	
Muzafferiler	1335 1393	Kirman, Fars, İsfahan	Güney İran	Müslüman	İranlı	
Ramazan Oğulları	1352 1608	Adana	Adana, Osmanlı ve çevresi	Müslüman	Arap, Ermeni, Kürt karışımı	

Karakoyunlular	1375 1468	Tebriz	Doğu Anadolu, Azerbaycan, Batı İran	Müslüman	Oğuz, Kürt, Azeri
Akkoyunlular	1378 1508	Amida, sonra Tebriz	Doğu Anadolu, Azerbaycan, Irak	Müslüman	Oğuz, Türkmen, Kürt, İrani
Timurlular	1381 1507	Semerkand, sonra Herat	İran, Orta Asya, Horasan	Müslüman	Moğol ve Türkmen karişimi

(Bu beylikler hakkında ayrıntılı bilgi için nota bakabilirsiniz: ⁷⁶⁾)

12. BÖLÜM

OSMANLI AİLESİNİN KÖKENLERİ

OSMANLI BEYLİĞİNİN ERKEN DÖNEMİNE DAİR BELGELER SORUNLUDUR

1300'lü yıllardan önce Osman Gazi ve ailesiyle ilgili resmi belge yoktur. Devlet daha yeni kuruluyordu.

“Osman Gazi ve ailesi hakkında anlatılanların çoğu, daha sonra yazılan metinlere ve hikayelere dayanıyor.” ⁷⁷

“Osman Gazi'nin geleneksel hikayelerinin neredeyse tamamı uydurmadır. Modern bir yazarın yetenekli en iyi şey, Osmanlıların en eski özelliklerinin bir kara delik olduğunu açıkça kabul edebilmektir. Bu insanların doldurmaya yönelik girişimi, daha fazla masalla sonuçlanacaktır.” ⁷⁸

OSMAN'IN ADI OSMAN MI?

Osmanlı Devletinin kurucusunun adı farklı kaynaklarda farklı şekilde geçiyor:

1) Musa bin Ali, 1343-1344 yıllarında Hacı Bektaş Veli hakkında yazı tarzında bir eser yazdı. Kaynak olarak Tarihi Mir Osman'dan faydalandı. 2. Bayezid döneminde Firdevsi-i Rumi ilgili eserden faydalanarak şu şiiri yazmıştır:

Zıkr olan Er-Düñrül Alp'uhn iy 'aziz

Var idi bir oğlu **OTMĀN** nām-ı nīz...

(Ertuğrul Alp'ın iyi, aziz, değerli bir oğlu vardı, adı da **OTMAN** idi.)

Kullandığı kaynağı yazısının sonunda OTMĀN Tārīhi şeklinde yazmıştır:

Naql-i **OTMĀN Tārīhi** oldu tamam

Böyle mezkūr oldu girçek ve's-selām" 79

(Tercümesi: Otman Tarihi'nin aktarılması tamamlandı. Gerçek, böylelikle bu şekilde açıklandı.)

2) İbni Batuta Orhan Bey'den **OSMAN ÇUK**

- عثمان چق oğlu diye bahseder: 80

Bursa'nın padişahı; **OSMAN ÇUK**'un oğlu Orhan Bek

3) “Doğu tarihçilerinin eserleri tercüme edilmeden önce bazı batılı yazarlar, Osman’ın soyuna ilişkin ya belirsiz ya da kararsız ifadeler kullanır.

Ailesinin kökenine ve yükselişine dair tamamen farklı anlatılar aktarır:

Bu yazarlara göre Osman, Zich adlı bir Tatar çobanın oğludur.

Bir Rum şövalye, Selçuklu sultanı 1. Alaeddin’in önemli adamlarını öldürmüştür.

Osman’ın babası olan Zich de bu Rum şövalyesini teke tek dövüşte yenerek öldürmüştür.

Diğer kaynaklarda ise Osman’ın babasının adı “Çoban Deli Delis” olarak geçer.

[Kitabın Türkçe versiyonu için zorunlu ek açıklama: “Deli” kelimesi burada akli başında olmayan manasında, Türkçe’deki deli sıfatı anlamındadır.]

Rum şövalyesini öldürmesindeki başarısı sebebiyle sultan ona ödül olarak

OTTOMANZİCH adında bir kale verir.

Osman’ın adının buradan türediği sanılıyor. Bu yer genellikle Söğüt ile karıştırılır.”

2. Mehmed’in (Fatih) uydurduğu sanılan bir hikaye vardır. -Çünkü Fatih, “Sezarların

tahtı” üzerindeki iddiasını dünyaya göstermek istemiştir.- Bu hikayeye göre Osman, “Isaac Komnenos” adlı birinin soyundandır. Yani Bizans imparatorluğu ailesinin bir üyesidir. Isaac Komnenos, Konya’daki Selçukluların sarayına sığınarak Müslüman olmuştur.” (Gibbons; 1916) ⁸¹

4) Osman Bey’in adını ilk kez Yunan tarihçi Georgios Pachymeres yazmıştır; Osman’ı **ATMANES** şeklinde yazmıştır. ⁸²

Atmanes adının sonundaki -ES takısı kaldırıldığında geriye **ATMAN** adı kalmaktadır.

5) “Atman kelimesi Sanskritçe kökenlidir. Hinduizm dinlerinden biri olan Brahmanizm’in önemli kavramlarından biridir: Sonsuz yaşayan enerji olarak ‘birey ruhu’ anlamına gelir.” ⁸³

6) Friedrich Giese (1879-1945) ve Franz Babinger (1891-1967) onun adının **ATMAN** veya **AZMAN** olabileceğini söylemiştir.

7) Macar Türkologu Moravcsik (1892-1972), 1937’de toplanan 2. Türk Tarih Kongresine bir bildiri sunmuştur. Bildirisinde kendisinin adının Bizans tarihlerinde **OTMAN, ATMAN, ATUMAN** gibi şekillerde geçtiğini kaydetmiştir.

8) Türk yazar İlkin Enver Behnan Şapolyo 1935 yılında Osman'ın adının OTMAN olduğunu söylemiştir.

9) Hasan Adnan Erzi 1942 yılında onun adının OTMAN ya da TUMAN olabileceğini söylemiştir.

10) Osman Turan da Osman adının Türkmenler arasında OTMAN şeklinde söylendiğine vurgu yapmıştır.

11) Albert Failler, Pachymeres'in Osman'ın adını ATMAN şeklinde yazmasını yanlış bulur. Bu adın ATAMAN şeklinde olması gerektiğini söyler.⁸⁴

OSMANLI AİLESİNİN ETNİK KÖKENİ

OSMAN BEY, SELÇUKLULARLA AKRABA OLMADIĞINI VE KAYI BOYUNDAN OLMADIĞINI SÖYLÜYOR

“Osman Bey, Karacahisar'ın [⁸⁵] fethinden sonra Dursun Fakih'i buraya kadı atar ve ondan kendi adına hutbe okumasını talep eder. Kendi adına hutbe okutmak bağımsızlık alameti sayıldığından Dursun Fakih Konya

Selçuklu sultanından izin alınması gerektiğini ileri sürer. Bundan sonrasını Aşıkpaşazade'nin üslubuyla izleyelim:

Osman Gazi dedi ki: 'Bu şehri ben kendim kendi kılıcım ile aldım. Bunda sultanın ne katkısı var ki ondan izin alayım? Eğer derse ki ben kendim Gök Alp soyundanım. Eğer bu ile ben onlardan önce geldim derse Süleyman Şah onlardan önce geldi.' Bu diyalog içerisinde dikkat etmemiz gereken isim işaretlediğimiz Gök Alp olmalıdır. Yukarıda da sözünü ettiğimiz üzere kayda göre bizzat Osman Bey kendisini Gök Alp'e nesli saymakta dolayısı ile kendisinin Kayı boyuna mensup olmadığını ortaya koymaktadır." (Yrd. Doç. Dr. Cezmi Karasu, ?)⁸⁶

[Sözleri sadeleştirilmiştir, orijinal tam versiyonunu dipnotta bulabilirsiniz: ⁸⁷]

Burada Karasu'nun değinmediği ikinci bir nokta var: Osman Bey bu sözleriyle Selçuklularla da bir akrabalığı olmadığını söylemiş oluyor.

OSMANLI AİLESİNİN KÜRT OLMASI İDDİASI

Mehmet Niyazi'ye göre Osman Bey, Karakeçili aşiretine mensup. Karakeçili aşireti de Kürt'dür.⁸⁸ (Mehmet Niyazi,

2017?) Ancak bu ihtimali gerçekçi bulmuyorum.

Ali Kemal Yıldırım'a göre bu tür tezlerin amacı, Türkiye'nin kuruluşundan sonra asimile edilemeyen Kürtlere Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ortak olduğu mesajı verilmek istenmesidir (2025).⁸⁹

ERETNA MOĞOL BEYLİĞİ Mİ? OSMAN BEY MOĞOL MU?

"Eretna Bey, Uygur Türklerinden kabul edilmekle birlikte kendisinin Moğol kökenli olduğu da ileri sürülmektedir."

⁹⁰

Ali Kemal Yıldırım'a göre bu ihtimal diğer tüm ihtimallerden daha güçlüdür. (2025)

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki asıl unsur Asya Türklerinden daha çok Avrupa kökenliydi.⁹¹

Osman'ın kayınbabası olan Şeyh Edebali/Atabali'nin gerçek etnik kimliği belli değildir. Osmanlı öncesi tasavvufi liderlerin etnik kimlikleri net değildir.

Osmanlı ailesinin başlarda Türklük (Oğuz) gibi bir iddiası yoktur.⁹²

Lowry, Osman Bey'in Hicazlı bir Arap olduğunu söylüyor. ⁹³ (Hicaz: Mekke-Medine şehirleri)

Halil İnalcık, Türkiye'de kullanılan Arap teriminin aynı zamanda çingene ve zenciler için de kullanıldığını söylüyor. ⁹⁴

İstanbul'un alınmasından sonra Fatih'in hizmetkârı olan Yunanlı yazar Kritovoulus şöyle söyler: Osmanlı sülalesi Ahameniş ve Farslılara dayanır. ⁹⁵

İngiliz tarihçi Colin Heywood gaza ve Kayı tezlerini reddeder. ⁹⁶

J. Shaw Stanford ve Ezel Kural Shaw, History of the Ottoman Empire and Modern Turkey adlı eserlerinde şöyle yazarlar: Kayı boyu söylemi tarihsel değil ideolojiktir. ⁹⁷ Dönemin Bizans tarihçisi Georgios Pachymeres, bu bölgelerdeki savaşları anlatırken Türkler yerine onları Pars (Acem/Aryayi) olarak adlandırır. "İran" sözcüğü modern bir terimdir. Eski Batılı tarihçiler, günümüzde İrani olarak adlandırdığımız halkları genellikle Pars adıyla kaydetmişlerdir. ⁹⁸

Bir iddiaya göre Osman, 12. Yüzyılda Konya'ya göç ederek Müslüman olmuş Rum Komnenos hanedanının bir prensin soyundandır. ⁹⁹

HALİL İNALCIK’IN OSMANLILARIN SOYU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Tarih biliminden söz edildiğinde Halil İnalıcık için “hocaların hocası” tanımlaması yapılır. İnalıcık bu konuda şöyle diyor:

“Biliyorsunuz Osmanlı Hanedanı’nın kökeni belli değildir. Timur’un oğlu Şahruh 2. Murad’ı küçümsedi, tehdit etti. Ona sembolik olarak bir hil’at ^[100] gönderdi. Bağlılık sembolü olarak “bu hil’atı giy” dedi. İkinci Murad korkusundan hil’atı giydi. Şahruh ordusuyla Doğu Anadolu’ya gelmişti. Osmanlılar ‘biz kendi neslimizi yüceltelim’ dediler: Onun için Yazıcızade Ali, ‘Tevarih-i Ali Selçuk’unda Osmanlıyı Kayı kabilesine bağladı. Oğuz Han’ın soyundan geldiklerini ispatlamak istediler. Olay İkinci Murad zamanında olmuştur. Siyasi bir rekabet sonucudur. Kayı tezi tamamen masaldır.” (Konuşmanın orijinali dipnottadır: ¹⁰¹)

Ali Kemal Yıldırım, KAYI
adının İran Şahlarına ait KEY
ünvanından türetilmiş
olduğunu söylüyor. ¹⁰²

DİĞER DEVLETLERİN LİDERLERİ OSMANLI AİLESİNİN SOYUYLA ALAY EDİNCE KENDİLERİ İÇİN YENİ BİR SOY HİKAYESİ ARIYORLAR

Bezm u Rezm ve Karamanname gibi tarih kitaplarından anlaşıldığına göre, diğer beylikler Osmanlıları 'köksüz' diyerek küçümsüyordu:

14. yüzyılda Kayseri ve çevresinde kendi beyliğini kuran şair Kadı Burhaneddin de Osman'ın 'bir kayıkçının oğlu' olmakla itham ederek küçümsemişti.

Timurlenk, Osmanlı padişahı 1. Bayezid'e gönderdiği bir mektupta, onun 'kayıkçı Türkmen' soyundan geldiğini söyleyerek hakaret etmişti.

1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Timur'un oğlu ve imparatorluğun üçüncü hükümdarı Şahruh 1. Bayezid ile alay etmiş, ona; 'aslı olmayan, köksüz' demişti. ¹⁰³

OSMAN BEY'İN BABASINA VE BABASININ BABASINA YENİ BİR AD BULUNUYOR

Osman Bey'in bastırıldığı paraların üzerinde
"Gündüzalp'in oğlu Ertuğrul'un oğlu
Osman" yazmaktadır.

Başka bir deyişle Osman'ın babası
Ertuğrul, Ertuğrul'un babası Gündüzalp.

Osman'ın babası için "Ertuğrul" adı,
Ertuğrul'un babası için "Süleyman" adı
sonradan uydurulmuştur; çünkü
Süleyman, Suriye'de ölmüş bir Selçuklu
komutanıdır. ¹⁰⁴

OSMAN BEY'İN ANNESİNİN ADI

-Bazı anlatılarda Osman Gazinin annesinin
adının Halime Hatun ya da Hayme Ana
olduğu söylenir. Ancak bu adlar tarihsel
metinlerde yoktur. ¹⁰⁵

-Heath W. Lowry gibi tarihçiler, 1.
Osman'ın annesinin kim olduğunun
bilinmediğini vurgular. ¹⁰⁶

OSMANLI AİLESİNİN KAYI BOYU İDDİASININ SEBEPLERİ

**Ali Kemal Yıldırım'a göre Osmanlı
Ailesinin Kayı Boyu iddiasının sebepleri
şunlardır:**

- 1) Günden güne yerleşen baskıcı devleti yönetebilmek için Osmanlı Hanedanlığının soylu olmasına ihtiyaç duymuşlardı,
- 2) Orduda Moğol ve Türk unsurları artmaya başlamıştı,
- 3) Moğol olma iddiasının cazibesi Selçuklularla birlikte sona ermişti,
- 4) Diğer Müslüman topluluklara saldırabilmek için ideolojik bir zemine ihtiyaçları vardı.

OSMANLI SOYUNA DAİR TAHRİFATLAR

Osmanlıların ilk dönemine ait bazı tarih yazıları, soylarını göstermek için şecereler içerir; çoğu uydurma ve söylentilere dayanır, amacı Osmanlılara prestij kazandırmaktır.

Bu konuda bağımsız çalışmalar azdır: Ahmed Refik, Wittek, Köprülü, Yinanç ve Uzunçarşılı kısa değinmiş, Hüseyin Namık Orkun ise bağımsız araştırma yapmıştır. (Karasu) ¹⁰⁷

1) YAZICIZADE ALİ’NİN OSMANLI SOYUNA DAİR TAHRİFATLARI

Yazıcızade Ali, II. Murad’ın emriyle 1432 yılında İbn Bibi’nin El-Evamirü’l-Ala’iyye fi’l-Umuri’l-Ala’iyye adlı eserini tercüme etti.

Bu tercümede ilgili kitaptan bazı bölümleri değiştirdi ve kitaba eklemeler yaptı.

Özellikle Osmanoğulları’nın soyu ve II. Murad’la ilgili kısımlarda, Osman’ın Cengiz Han’ın soyundan daha üstün bir konumda olduğu ifade edildi.

“Yazıcızade Ali ayrıca 1436-1437 yıllarında Tarih-i Al-i Selçuk adlı kitabı yazdı.

Osmanlı hanedanının soyunun Orta Asya’dan Akkoyunlular aracılığıyla geldiğine, bu soyun Oğuzlar’a ve Kayı Han’a dayandığına dair bir soy ağacı üretti.

16. yüzyılda artık padişahların hayvanlarına bile kayı damgası vurulmaya başlandı.”¹⁰⁸

2) ŞÜKRULLAH’IN OSMANLI SOYUNA DAİR TAHRİFATLARI

Şükrullah, 2. Mehmed döneminde bir tarihçidir.

Behcetü’t-Tevarih adlı eserinde Osmanlıların soyunu Oğuzlara ve Kayı boyuna dayandırarak yüceltmıştır.

Böylelikle önceki tarihçilerin yaptığı tahrifatları sürdürmüştür.

Bu belgeler 16. Yüzyıldan sonraki bütün saray vakanüvisliğinde (olay yazma) vardır.¹⁰⁹

3) OSMANLI SOYUNUN NUH PEYGAMBERE DAYANDIRILMASI

Şükrullah, Osman’ın babasını 21. babadan Nuh Peygamber’e bağlar.

Osman ile Nuh Peygamber arasındaki
21 isimlik kronolojik listenin
tutarsızlığının ortadan kalkması için 52
kişilik listeye 31 ad daha eklemiştir.
(Witteck).¹¹⁰

4) BURSA'DAKİ BİR CAMİYE SONRADAN BİR TAŞ YERLEŞTİRİLMESİ

Osmanlı Devletinin kuruluş tarihi ile ilgili
olarak Bursa'daki bir camide bir kitabe
vardır.

(2025 yılı itibariyle bu caminin adı Şehadet
Camii'dir. Bursa şehrinde hisar içindedir.
¹¹¹)

“1337 tarihli kitabede Osmanlı
hükümdarı kendine şu ünvanları
veriyor:

Gazi, Sultanın oğlu Sultan, Gazi oğlu
Gazi, Ufukların Beyi, Cihanın
Kahramanı.

Şinasi Tekin, 1337 tarihli kitabenin
aslında 1417 tarihli orijinal kitabeden
veya sonraki dönemlere ait herhangi
bir kitabenin üslubundan taklit edilerek
yazılmış olduğunu ve bu kitabenin
sahte olduğunu söyler.” (Prof. Dr.
Süleyman Demirci, 2013)¹¹²

5) MEZAR TAŞLARINDAKİ TARİH HATALARI

“Tarihçiler Cemal Kafadar ve Heath Lowry gibi isimler, Osmanlı’nın ilk dönemine ait bazı belgelerin sonradan düzenlendiğini ya da uydurulduğunu söylüyor.

Hatta bazı mezar taşlarında bile tarih hataları vardır.” ¹¹³

6) YAZIT, BELGE VE ANITLARIN SONRADAN HAZIRLANMASI

“Genel olarak, Osmanlı'nın kuruluşuyla ilgili birçok yazıt, belge ve anıt Fatih Sultan Mehmed döneminden sonra hazırlanmıştır.

Yani Osmanlı’nın ilk yıllarına dair bilgiler, sonradan yazılmış olabilir.” ¹¹⁴

FUAD KÖPRÜLÜ, KENDİ TEZLERİNİN AKSİNİ SÖYLEMEYE BAŞLIYOR

Fuad Köprülü önce Yazıcızade Ali’yi eleştirmiştir.

Ancak daha sonra fikrini değiştirerek önceden söylediklerinin tersini söylemiştir.

OSMANLI SOYUYLA İLGİLİ OLARAK SONRADAN TÜRETİLEN SOY KÜTÜKLERİ

BAYATLI HASAN'IN SOY AĞACI LİSTESİ

(Soyağacındaki isimleri notta bulabilirsiniz:
¹¹⁵)

Bayatlı Hasan, Oğuzların soyunu anlatırken diğer şecereleden farklı olarak kişilerin isimlerinin nasıl verildiğini, kaç yıl yaşadıklarını ve ne kadar hükümdarlık yaptıklarını da yazmıştır. Ama bu bilgiler pek güvenilir değildir. (Yrd. Doç. Dr. Cezmi Karasu, ?)
¹¹⁶

Bayatlı Hasan'ın hazırladığı soyağacında dikkat çekici bir nokta var: Nuh Peygamber'in 12. Kuşaktan oğlu olarak Süleyman Şah adı yazılıdır.

AŞIKPAŞAZADE'NİN SOY AĞACI LİSTESİ

(Soyağacındaki isimleri notlarda bulabilirsiniz: ¹¹⁷)

Aşıkpaşazade'nin listesinin sonunda Çin < Maçin < Yafes < Nuh şeklinde sıralanmıştır. Burada dikkat çekici bir nokta var: Oğuz

geleneğine aykırı olarak Türk/Bolcas yerine Çin < Maçin isimleri vardır. ¹¹⁸

MEHMED NEŞRİ'NİN SOY AĞACI LİSTESİ

(Soyağacındaki isimleri notlarda bulabilirsiniz: ¹¹⁹)

Bu liste daha sonraki dönemler için gelenek olmuştur.

RUHİ'NİN SOY AĞACI LİSTESİ:

(Soyağacındaki isimleri notta bulabilirsiniz: ¹²⁰)

Ruhi, Oğuz geleneğine aykırı şekilde Koyhan < İshak < Sam < Nuh sırasıyla bitirir. Burada Osmanlılar etnik bakımdan Arapların, Asurilerin ve Yahudi-İbranilerin mensubu olduğu Sami ırka bağlanır.

“Soy kütüklerinin baş tarafındaki isimlerin çoğu uydurma olabilir. Wittek 52 isimden 21’inin “orijinal” olduğunu söylese de bunları doğrulayacak sağlam kayıt yoktur. Eldeki bilgiler daha çok rivayet ve destansı anlatılara dayanmaktadır.” (Karasu, ?) ¹²¹

13. BÖLÜM

OSMANLI BEYLİĞİ BAĞIMSIZ MIYDI? NASIL KURULDU ve NASIL BÜYÜDÜ?

OSMAN'IN O DÖNEMDEKİ GÖREVİ NEYDİ?

Kaynaklarda Osman'ın doğum tarihi 1254-1258 arası, ölüm tarihi ise 1324 olarak yazılı.

Aşağıdaki bilgileri aktaran kişilerin doğum ve ölüm tarihleri:

-Pachymeres: 1242-1310

-Şikari: 1256-1474

Bu iki yazar da Osman Bey ile aynı dönemde yaşamıştır.

1) OSMAN, ÇOBANOĞULLARI BEYLİĞİ İÇİN SAVAŞAN BİR KOMUTANDI

"Osman'ın çağdaşı Bizanslı Pachymeres de onu, Kastamonu Uç beyi Emirülümera Çobanoğullarına bağlı bir

sınır savaşıcısı olarak tanıtır.” (Halil İnalçık, ?) ¹²²

Yeoryos Pahimeris

(Georgios/George/Georges Pachymeres), Çobanoğulları’nın emirini “emirülümera; emirlerin emiri” olarak adlandırılıyor. Acaba kim ona “emirlerin emiri” ünvanını vermişti?

Çobanoğullarının lideri Ali Bey Bizans’a karşı eskisi gibi başarılı olamıyordu. Bu sebeple Osman Bey öne çıktı. Bizans topraklarına saldıranlar arasında en cesur ve atılgan olan oydu.

2) OSMAN, SELÇUKLU SULTANI ALAEDDİN KEYKUBAD’IN ŞAHNASI VE ÇOBANI İDİ

Osman, Selçuklu sultanı Alaaddin Keykubad’ın şahnası (asayiş memuru) idi. İnönü’nde onların sürülerini otlatırdı. Alaaddin kaçtı. Karamanoğlu Mehmed Bey, vilayetlerini beyleri arasında dağıttı. Osman önce saygılı davrandı. Sonra sultana karşı geldi. Mehmed Bey ona üç şehir verip onu bey yaptı. (Şikari) ¹²³

Peki o zaman hangisi doğru? Osman, Çobanoğulları Beyliği için savaşan bir komutan mıydı? Yoksa Selçuklu Alaaddin Keykubad’ın asayiş memuru ve çobanı mıydı? Bu iki görevi aynı anda mı yürütüyordu? Yoksa yukarıdaki yazarların

bahsettikleri dönemler, Osman'ın hayatındaki farklı dönemler miydi? Bu soruların cevapları kaynaklarda yok.

OSMAN'IN ve ONUN BABASININ OKUMA-YAZMASI YOKTU

“Osman'ın babası savaflara katılmamıştır. Okuma yazması yoktu. Keykubad, kendisine bir toprak vermiştir.”¹²⁴

Osman'a ait hiçbir yazılı belge bulunmamıştır. Emirleri katipler aracılığıyla kayda geçirilmiştir. (İnalcık, 2010; Imber, 2002)

OSMANLI DEVLETİNİN KURULMASINA ZEMİN HAZIRLAYAN BAZI ÖNEMLİ SEBEPLER

1) LATİN İSTİLASI SONUCUNDA BİZANS PARÇALANARAK ZAYIFLADI

1204'te Konstantinopolis (İstanbul) Latinler tarafından işgal edildi. Bizans'ın devlet yöneticileri üç ayrı merkezde toparlandı:¹²⁵

Epiros Despotluğu (1205-1479)¹²⁶

Kommenos Dukas hanedanı tarafından kuruldu.

Trabzon İmparatorluğu/Tzaniti (Lazistan Krallığı) ¹²⁷

Gürcistan Krallığına bağlı olarak kuruldu. Daha sonra Büyük Moğol İmparatorluğuna bağlandı. Kommenos Ailesi tarafından kuruldu.

İznik İmparatorluğu (1204-1261)

1. Theodoros Laskaris tarafından kurulmuştur. Dimiter Angelov, kurucu aile olan Laskaris/Leşkeri ailesinin Gence Kürt Şeddadi ailesinden olduğunu söylüyor. Bu adın Farsça'da asker+i manasına gelen leşger+i kelimesinin gelmiş olabileceğini yazıyor. ¹²⁸

İznik İmparatoru 8. Mihail Palaiologos, Konstantinopolis'i Latinlerden alarak Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurdu (1261). ¹²⁹

Bizans imparatorluğu kurulurken ekonomik olarak çökmüştü. Ordusu çok küçülmüştü. Anadolu'daki topraklarını büyük ölçüde kaybetmişti. Sınır beyliklerine karşı savunmasızdı. Paralı asker tutmak zorunda kalıyordu.

Bu sebeplerden dolayı Anadolu ve Balkanlardaki Bizans toprakları savunmasız kaldı ve Osmanlıların yükselişi kolaylaştı.

Günümüzdeki adlarıyla Söğüt-Bilecik-Bursa hattı boşlukta kaldı.

2) RUM SELÇUKLU DEVLETİ YIKILINCA BEYLİKLER ORTAYA ÇIKTI

Moğol İlhanlı Devleti Köseadağ Savaşı'nda Rum Selçuklularını yendi (1243). Selçuklu devleti zayıflayınca Anadolu'da beylikler ortaya çıktı. Bu durum, Osmanlıların güçlenmesini kolaylaştırdı.

3) RUM SELÇUKLULARININ ÇÖKÜŞÜ İLE YENİ TÜRKMEN GÜÇLERİ OLUŞTU

Rum Selçukluları dağıldı. Doğuda bulunan Akkoyunlular ve Karakoyunlular güçlendi. Osmanlılar, sınırlarını asker ve yerleşimcilerle güvence altına alıp diplomasi yoluyla doğuya doğru güvenli şekilde genişledi.

4) MOĞOL İSTİLALARI VE TÜRKMEN GÖÇLERİ

Moğollar, Orta Asya, Türkmenistan, Özbekistan, Afganistan ve İran çevresindeki Türkmenlere saldırıyordu. Türkmenler batıya doğru göç etmek zorunda kaldı. Osmanlılar bu göçmenleri sınırlarına yerleştirerek sınırlarını güçlendirdi. Osmanlılar bu şekilde nüfus yapısını kendi faydaları için kullandı (13. yüzyıl).

OSMAN, BİZANS ORDUSUNU YENİYOR VE OSMAN BEY OLUYOR

Bizanslı tarihçi Pachymeres şöyle diyor:

Osman Bey, Bizans sınırında küçük bir beylik kurdu. Bizans'ın eski başkenti İznik'i kuşattı. Bizans imparatoru onun üzerine 2.000 kişilik bir ordu gönderdi (1302).

Osman, Bapheus'da ¹³⁰ Bizans ordusunu pusuya düşürüp yendi. Bir imparatorluğun ordusunu yenmesi üzerine birçok savaşçı ve lider onun yanına katıldı.)

OSMAN BEY BİZANS ORDUSUNU HANGİ ASKERLERLE YENDİ?

Tarihçi Pachymeres (1242-1310) Bizans'ın Osman'a nasıl yenildiği hakkında şunları yazar:

“Bu bahsettiğimiz olayları yapan ve ölüm getiren zalimler ise

Amuriyoslar¹³¹, Osmanlar, Alishirler, Menteşalar, Süleyman Paşalar, Alaides'ler, Ameramanes'ler, Lamises'ler, Sfondiles'ler¹³² ve Pagdines'ler idi. Kibirlerinin ve ürkütücü karakterlerinin verdiği cüretle, vahşi bir ateş gibi, her yeri ele geçiriyor ve parçalıyorlardı onların daha da ileri gitmelerine engel olabilen tek şey denizdi.” ¹³³

(Pachymeres, Osman'ın ordusuna katılan yukarıdaki toplulukların içinde Kürt, Türkmen, Rum ve Ermeni adlarını sayıyor.)

“Osman sadece dervişlerden değil aynı zamanda Bizans'ın, kendi kendini koruması için görevlendirdiği Katalan birliklerinden de destek alır.” ¹³⁴

“Osman'ı destekleyenler içinde Yunan komşuları Michaeloğulları ve Markuzoğulları da vardır. Bizans, Yunan sınır savaşçılarını ihmal ettiğinden onlar da Osman'ı desteklemiştir.” ¹³⁵

SAVAŞTA VE SAVAŞTAN SONRA YAŞANANLAR

Halil İnalcık, “Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg” başlıklı yazısında Neşri'nin Tevarih-i Ali Osman adlı eserinden bazı bilgiler veriyor (sadeleştirilerek alıntılar yapılmıştır):

Alan halkı ¹³⁶ Rumlara çok faydalı oldu. Onlar için hayatlarını feda etti. Türkler için kolaylıkla ganimet toplamaktan başka bir iş kalmamıştı. Köylülerin bir kısmı tutsak ediliyordu. Bir bölümünün boğazlanıyordu. Kır halkı aileleriyle beraber İstanbul'a

sığınyordu. Edremit'e kadar olan tüm böleler Türkler tarafından yağmalandı. Ama daha ötede Achyraous (Balıkesir yakınında Akira), Kyzikos (Kapıdağı), Pègai (Kara-Biga) ve Lopadion (Ulubat) denize yakın bölgeler tahribattan korunmuştu. Yağmalar, Bursa ve İznik kapılarına kadar uzanıyordu. Her yer birkaç gün içinde harabeye dönmüştü.

Kafirler İstanbul Tekfuruna adam gönderip durumlarını bildirdi:
'Üzerimize Türk geldi, bizi çaresiz bıraktı. Eğer bizim için bir çaren varsa yap. Yoksa Türk, oğlumuzla kızımızı esir etti. Açlıktan kırılırız' dediler. " 137

İnalcık'ın Neşri'den aktardığı bu metinde üzerinde durulması gereken bir nokta var:

Bizans ordusuna saldıranlar hep Türk olarak adlandırılıyor. Oysa Pachymeres, Osman'ın ordusunda Kürt, Türkmen, Rum ve Ermeni adları sayıyor. O zaman tüm bu gruplar için Türk tabiri kullanılmış oluyor.

OSMAN BEY, MOĞOL İLHANLILARA BAĞLI OLARAK KENDİ BEYLİĞİNİ KURUYOR

İlhanlı Devleti'nin mali kayıtlarına göre Osmanlı Beyliği, Orhan Bey dönemine kadar, Moğol İlhanlı devletine bağlı bir sınır eyaletidir. ¹³⁸

OSMANLI BEYLİĞİ GÜÇSÜZ BİR BEYLİKTİR

Osmanlı Beyliği, Anadolu Rum Selçuklu Devletinin dağılması öncesi Karaman, Menteşe ve Germiyanlılar kadar güçlü bir beylik değildir.

Osman Bey, Sivas hükümdarı İbn Kürd ile savaşır. Kaybedince tutuklanır. Sonra serbest bırakılır.

Osman, Karamanoğlu Alaaddin'e gidip ondan yardım ister. (Şikari; 1256-1474) Bu da Osmanlı Beyliği'nin o dönemde henüz güçsüz bir beylik olduğunu gösteriyor. ¹³⁹

OSMAN BEY SULTAN MIYDI? SİKKESİ VAR MIYDI? ADINA HUTBE OKUTTU MU?

“Osman Gazi sultandı, sikkesi vardı, hutbe okuttu” gibi ifadelerle anlatılanların hepsi masaldır.” ¹⁴⁰

OSMAN, BİZANS'IN DEVLET YÖNETİMİ ŞEKLİNİ ÖRNEK ALIYOR

“Osmanlılar, Bizans’tan miras kalan bürokratik yapıyı kullanarak merkeziyetçi bir sistem geliştirmiştir.”¹⁴¹

Devletleşmeyi Germiyan Beyliği’nden öğreneceklerdir. Bu konu ileride ele alınacaktır.

OSMANLI DEVLETİNİN İLK BAŞKENTİ

“Karacahisar demek ki Osman’ın ilk payitahtıdır.... Yenişehir’e, Osman Gazi’nin ilk uç merkezi veya ikinci payitahtı diyebilirsiniz.”¹⁴²

OSMANOĞULLARI, DİĞER MİLLETLERDEN KİMSELERLE AKRABALIK KURDU

Böylelikle siyasi olarak güçlendiler ve çok milletli bir yapı oldular.¹⁴³

ORHAN BEY

“Orhan, Bizans İmparatoru’nun danışmanın kızı Theodora ile evlenir. Reel politika gereği Osmanlılar, dinlerine bakmaksızın Hristiyan güçlerle ittifaklar oluşturabiliyorlardı. Orhan, Bosfor’u [Haliç’i] geçmek için Cenevizliler’den kayık ve gemi yardımı alır.” ¹⁴⁴

ORHAN BEY’E KURTARICI GÖZÜYLE BAKILMAYA BAŞLANIR

“Orhan sadece gazi ismi ile değil, Hristiyan dünyasına ait Marquis ünvanı ile de onurlandırılır.” ¹⁴⁵

“Orhan; hem Rumlar ve onların keşişlerinin (derviş) hem de doğudan gelen Müslüman toplulukların umut bağladığı her iki tarafın da kendisinden bir şeyler beklediği kurtarıcısı komutan haline gelmiştir. Bu dönemlerde de henüz Türkmenler azınlıktır.” ¹⁴⁶

OSMANLILAR ANADOLU’DA NE ZAMAN BÜYÜDÜ VE DOĞUYA NASIL AÇILDI?

Osmanlılar, ne 1453’de İstanbul’u alana kadar ne de 1514’deki Çaldıran Savaşı’na kadar Anadolu’da fazla büyüymedi:

Maraş, Sivas, Malatya ve Erzincan’ın batısına kadar ilerleyebildiler. Bu bölgelerde Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safevilerle komşu oldular.

Yavuz Sultan Selim ve bazı Kürt beyleri Çaldıran Savaşını (1514) kazanınca Dulkadiroğulları beyliği ortadan kaldırıldı.

Osmanlı, böylece ilk kez doğuya açılarak Müslümanların topraklarını ele geçirdi.¹⁴⁷

12. YÜZYILDA ANADOLU’NUN ETNİK YAPISI

Osmanlı Beyliği’nin kurulduğu bölgede 12. yüzyılda birçok halk yaşardı: Bizanslılar, Kürtler, Rumlar, Peçenekler, Ermeniler, Araplar ve Türkmenler vardı.

14. BÖLÜM

GERMİYAN BEYLİĞİ GÖÇEBE OSMANLI AŞİRET REİSLERİNİ SARAY BEYİ YAPTI

Halil İnalıcık'a göre Germiyanlılar sayesinde göçebe Türkmenler, zamanla saraylı ve eğitilmiş Osmanlı beylerine dönüştü. ¹⁴⁸

Germiyanlar, göçebe Türkmen gelenekleriyle İslam dünyasının yüksek kültürünü buluşturdu. Bu şekilde Osmanlı'nın kültürel ve entelektüel temellerini attılar.

Kürt Germiyan Beyliği, Fars ve diğer topluluklarla ilişkileri sayesinde edebiyatı, müziği ve saray kültürünü Osmanlı'ya taşıdı.

Germiyan Beyliği, daha sonra Osmanlı Beyliği tarafından ilhak edilmiştir.

DÖNEMİN EDEBİ ESERLERİ

-Ahmedi'nin İskendername'si,

-Ahmed-i Dai'nin Teressül'ü

Germiyanlılar, Osmanlılar için şu eserleri Farsça'dan tercüme ettirdi (kaynakta hangi dile tercüme edildiği yazılı değil):

-Şeyhi'nin eserleri, Keykavus'un Kabusname'si, Firdevsi, Hafız'ı Şirazi ve Sadi'nin eserleri, Nizamü'l Mülk'ün Siyasetname'si ve başka eserler.

GERMİYAN SARAYI

Evliya Çelebi, Germiyan Sarayı'nın 360 odası olduğunu söyler.

El-Ömeri ise Emir Yakub Bey zamanında bu sarayın, devlet adamları, alimler ve sanatçıların buluşup bilgi ve yeteneklerini paylaştıkları bir kültür merkezi olduğunu anlatır. ¹⁴⁹

TERESSÜL

Bu kitap Ahmed-i Dai tarafından hazırlanmıştır. Devlet katipleri ve yöneticileri için yazışma ve mektup örneklerini içerir. Osmanlı Devleti'nin görevlileri hem yazışma kurallarını

öğrenmek için hem de devlet yönetimi işlerinde kitabı rehber olarak kullanırdı. ¹⁵⁰

VERGİ SİSTEMİ

Aşık Paşazade, Osman Bey'in vergi sistemini ve pazar düzenini Germiyanlar'dan öğrendiğini söylüyor.

BİLGİLİ İNSANLARDAN FAYDALANILMASI

Ayrıca Amasya, Germiyan ve Candar topraklarından gelen Kürt bilginler hem Osman Bey'in hem Orhan Bey'in yanında önemli görevler üstlendi.

EVLIYA ÇELEBİ ANKARA VE BEYPAZARI HAKKINDA ŞUNLARI YAZIYOR

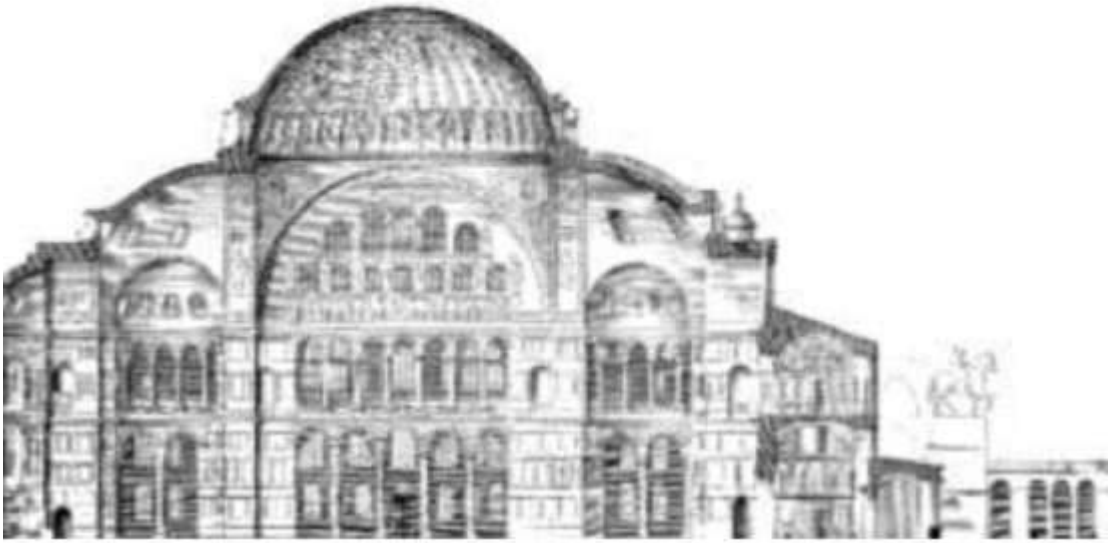
"Hezardinari, Kütahya Germiyan Beyi 1. Yakub bin Alişir'in veziridir. Ankara'yı ve Beypazarı kalesini onlar almıştır. Bu yüzden halk arasında Beypazarı'na Germiyan Pazarı denir.

Ankara Kalesi'nin şekilleri:

İlk yapıcısı Rum kayseridir. Nice padişah'tan padişaha intikal etmiştir. Sonunda Kütahya padişahlarından Germiyanogulları'ndan Yakub Şah ile veziri Hezardinar fethidir ki ilk defa İslam eline onlar ilave etmişlerdir." ¹⁵¹

15. BÖLÜM

MOĞOLLARIN, SELÇUKLULARIN ve OSMANLILARIN BİZANS DEVLETİ İLE ANADOLU MACERASI (11–16. YY.)

Bizans dönemindeki Ayasofya'ya ait bir çizim

OSMANLI DEVLETİ'NİN İÇİNDEKİ BİZANS

Osmanlılar Bizans'a bazen düşman, bazen
ise müttefik gözüyle baktı.

Rum Selçukluları Bizans ile sürekli savaşmadılar. Bazen ittifak kurdular. Bazen evlilikler yaptılar. “Türkler Bizans’ı yıktı” yaklaşımı yanlış, Anadolu’da kültürel ve siyasi kaynaşma oldu. (Cahen, 1968) ¹⁵²

Erken dönemde Osmanlı beyleri Bizans siyasetinde etkili olabilmek için Bizans’ın imparatorları ve aristokratlarla anlaşmalar yaptı.

Hristiyan Bizans’ın nüfusu Osmanlı yönetimi etkisinde kaldı, ilerleyen yüzyıllarda çok uluslu Osmanlı İmparatorluğu’nun temel taşlarından biri oldu.

BİZANS KÜLTÜRÜ ANADOLU’DA BİRDENBİRE Mİ YOK OLDU?

Bizans kültürü savaşlar ve yeni gelen topluluklarla beraber yavaş yavaş zayıfladı.

Mimari ve geleneklerde izleri halen sürüyor.

SELÇUKLU VE OSMANLI SARAYLARINDAKİ BİZANS ETKİSİ

Bizans, Selçuklu ve Osmanlı saraylarını etkiledi.

Bazı sultanlar ve prensler İstanbul ile İznik’te Bizans yöneticileriyle görüşüyordu.

2. Kılıçarslan, onun oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev ve 2. İzzeddin Keykavus bunlara örnektir.

Saray törenleri, askeri düzen ve diplomasi Bizans'tan etkilenmişti ama İslami gelenekler hala geçerliydi.

Ayasofya'dan bir görüntü: Bloktaki kabartmada 12 havariyi temsilen yapılmış 12 kuzudan bazıları ve yaşam ağacı sembolü. ¹⁵³

BİZANS VE İSLAM MEDENİYETİNİN ETKİLEŞİMİ

İslamiyet Anadolu'da yavaş yavaş yayıldı. Ancak Bizans'ın izleri mimari yapılarda, sanat eserlerinde günlük alışkanlıklarda hala sürüyor.

Bu izler İslam medeniyetiyle karışarak yeni şekillere büründü.

Bazı yerlerde Hristiyan bayramları ve gelenekleri sürüyor.

ANADOLU'DA İSLAMİYET'İN TÜRKLEŞMEYE SEBEP OLMASI

İslamiyet Anadolu'da her yerde aynı hızla yayılmadı.

Bazı topluluklar kısa sürede Müslüman oldu. Bazıları uzun süre direndi.

Önceden Müslüman olmayan farklı etnik kökenlerden birçok kimse, özellikle Rumlar Türkleşti.

ANADOLU'DAKİ NÜFUS DEĞİŞİMLERİ

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu'nun nüfusu önemli ölçüde değişti.

Bazı bölgelerde Hristiyan Yunanlar yerlerini terk etti, bazı yerlerde ise Müslümanlarla birlikte yaşamayı sürdürdüler.

Kimi Rumlar kendi isteğiyle, kimileri ise zorla Müslüman edildi.

Bu durum onların iş ve sosyal hayatlarını doğrudan etkiledi.

13. YÜZYILDA ANADOLU'DAKİ SİYASİ DURUM

13. yüzyılda Anadolu'da birçok yerel beylik vardı.

Çoğu Moğol hanları veya Selçuklu kalıntıları tarafından kontrol ediliyordu.

Moğol askerleri, Türkmen beyleri ve Selçuklu kalıntıları arasındaki üçlü ilişki bölgedeki durumu belirliyordu.

Yerel yöneticiler kendi bölgelerinde güçlü görünse de vergi, asker ve yönetim hakkıyla ilgili son karar Moğollarındı.

OSMANLI DEVLETİ'NİN TOPLUMSAL YAPISI VE MİLLET SİSTEMİ

Osmanlılar 14.–16. yüzyıllarda farklı topluluklardan oluşuyordu:

Sünniler, Şiiiler, Hristiyanlar ve Yahudiler bir aradaydı.

Millet sistemi, bu toplulukların kendi işlerini ve dini uygulamalarını yürütmesine izin veriyordu.

Yine de en yüksek yetki her zaman sultandaydı.

Bu düzen bazen çatışmalara yol açsa da ticareti ve kültürel alışverişi güçlendirdi, ekonomiyi büyüttü.

OSMANLI DEVLETİ’NİN YAPISI

Osmanlılar, saray düzeni, yönetim ve devlet geleneklerini önce Germiyanlılar’dan aldı.

Daha sonra Bizans etkisiyle bunları geliştirdiler ve birleştirdiler.

Orhan Bey’in İznik’i başkent yapması, Bizans mirasının bir simgesi oldu.

YUNANCA’DAN OSMANLICAYA GEÇEN VE TÜRKÇE’DE HALEN KULLANILAN KELİMELE

(Ayrıntılar için nota bakabilirsiniz: ¹⁵⁴)

MÜZİK VE KÜLTÜREL ETKİLEŞİM

Osmanlıların mehter ve dini müzikleri, Bizans’ın kilise müziği ve halk ezgilerinin izlerini taşır.

Bazı makam ve ritimler ortak olup saray ve dini törenlerde kullanılıyordu.

Bu etkileşim, Osmanlı müziğinin zenginleşmesine katkı sağladı.

16. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NİN ADLARI

DEVLET NEDEN OSMAN'IN ADIYLA TANINIYOR?

Osmanlı ailesinden **savaşlara ilk katılan kişi Osman olduğundan devlet de Osman'ın adıyla anılmıştır.** ¹⁵⁵

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren çeşitli dönemlerde farklı isimlendirmeler kullanmıştır:

1) Devlet-i Âliyye-i Osmaniyye

(Yüce Osmanlı Devleti):

Özellikle 19. yüzyılda kullanılmıştır.

2) Devlet-i Âliyye

(Yüce Devlet)

3) Devlet-i Ebed-Müddet

(Ebedi Devlet)

4) Memalik-i Mahruse

(Korunmuş Memleket)

5) Memalik-i Mahruse-i Osmani

(Osmanlıların Korunmuş Memleketi)

156

Osmanoğulları'nın

imparatorluk dönemine ait bir arması

17. BÖLÜM

SULTAN 2. MEHMED İSTANBUL’U ALIYOR (1453)

OSMANLI BEYLİĞİ NE ZAMAN İMPARATORLUK OLDU?

Tarihçi Murad Ciwan’ın bu konu hakkındaki tezi şudur:

Osmanlı Beyliği, 14. yüzyılın sonlarına doğru, özellikle Germiyanlılar ve diğer Kürt beylikleriyle ittifaklar kurarak güç kazandı.

Bu ittifaklar, 1514 Çaldıran Savaşı’nda Safeviler’e karşı zafer kazanılmasında önemli rol oynadı.

Zaferin ardından, birçok Kürt beyi Osmanlı’ya katıldı.

Böylelikle Osmanlı Beyliği artık bir Balkan devleti olmaktan çıkıp Osmanlı İmparatorluğu oldu.¹⁵⁷

Birleşmenin ardından Arabistan coğrafyası Osmanlı imparatorluğuna dahil ediliyor.
(Murad Ciwan, 2024)

Ardından 1514 yılının sonlarına doğru Osmanlı Devleti, Kürdistan ordularıyla birlikte Memlûkler'e karşı sefer düzenler; Şam, Mısır ve Arabistan Yarımadası'nı ele geçirir. ¹⁵⁸

FATİH'İN İSTANBUL'UN ALINMASI SÜRECİNDEKİ DANIŞMANLARI

Hem İstanbul'un alınmasında hem de genel olarak 2. Mehmed'e danışmanlık yapan önemli isimler vardı:

CANDARLI HALİL PAŞA (İDAM EDİLEN İLK SADRAZAM)

1439-1453 arasında sadrazamlık yapmıştır. 2. Murad ve 2. Mehmed dönemlerinde görev yapmıştır. 2. Mehmed'in tahta çıkışında etkili olmuştur. Barışçıl bir kişidir. 2. Mehmed'in İstanbul'u almasına karşı çıkmıştır. İstanbul'un alınmasından sonra 1 Haziran 1453'de tutuklanmış, 10 Temmuz 1453'de idam edilmiştir. Tüm mal varlığına el konulmuştur. Candaroğulları Beyliğindendir. ¹⁵⁹

MOLLA GÜRANİ (İLK ŞEYHÜLİSLAM)

Önemli bir din adamı, eğitimci ve bürokrattır. 14-15. Yüzyılda yaşamıştır. 2. Murad ve Fatih dönemlerinde Osmanlı medreselerinin düzenlenmesinde etkilidir.

İstanbul'un alınmasından önce şehre davet edilmiştir. Fatih'in önemli hocalarındandır. Yerel rivayetlerde Diyarbekir yakınlarındaki Eğil şehrinin Hilar köyünden olduğu söyleniyor. ¹⁶⁰

Kayser

Grekçe bir kelimedir. Arapça'ya Aramice yoluyla girdiği söylenmektedir. ¹⁶¹

İSTANBUL'UN ALINMASINDAN SONRA TÜRKLER ŞEHİR DIŞINA ÇIKARILDI, YERLERİNE YAHUDİLER YERLEŞTİRİLDİ

Fatih Sultan Mehmed İstanbul'u aldıktan sonra Candarlı Halil Paşa'yı görevden aldı.

Onun yerine Bizanslı Rum Müslüman Zağanos Paşa'yı vezir-i azam yaptı.

Zağanos, Fatih'in İstanbul'u almasında önemli katkılarda bulunmuştu. ¹⁶²

Fatih, bazı Türk aileleri şehirden çıkardı, yerine Yahudileri yerleştirdi. Rumlar zaten şehirde çoğunlukta idi.

Bu düzenlemelerle şehrin düzeni ve kültürü korunmaya çalışıldı.

İstanbul'un alınması Rumlar açısından çok bir şey değiştirmede.

Bazı kaynaklar İstanbul'un alındıktan sonra, Fatih Sultan Mehmed'in, İstanbul'un 3 gün süreyle yağmalanmasına onay verdiğini söylüyor. Başta bunu istemediği, ancak İslam fıkına göre askerlere bu izni vermek zorunda olduğunu aktarıyorlar. ¹⁶³

Fatih'in, kitap yağmasına izin vermediği ve özellikle dini kitapların dışındaki kitapları toplayıp tercüme ettirdiği de aktarılıyor.

Fatih, İstanbul'un fethinden sonra halkın mal ve can güvenliğini garanti altına alan fermanlar çıkarmıştır. Fermanlarda sıkça geçen ifade şöyledir: "Kim kimseye zarar verirse kanun gereği cezalandırılır; kim zarar görürse koruma altındadır." ¹⁶⁴

Öyle anlaşıyor ki Fatih önce 3 gün yağmaya izin vermiştir. Yağma bittikten sonra da halkın mal ve can güvenliği için fermanlar çıkarmıştır.

(Bu durumun İslam hukuku açısından ne derece uygun olduğuna dair kitabın son bölümüne bakabilirsiniz.)

Osmanlı imparatorluğu artık farklı milletleri bir arada yönetmeye başlamıştır.

Fatih, bilgili insanları güçlendirerek medrese sistemini geliştirdi ve imparatorluğa güç kazandırdı.

İSTANBUL'UN ALINIŞIYLA İLGİLİ HİKAYELER

Ulubatlı Hasan'ın surlara ilk bayrağı dikti mi?

Ulubatlı Hasan'ın surlara ilk sancak dikerek öldüğü hikayesi tarihçilerce doğrulanmamıştır. Dönemin Bizans kaynaklarında böyle bir olay yoktur.

Gizli tünel efsanesi:

Osmanlı ordusunun gizli bir tünel kazarak şehre girdiği iddiasının tarihsel dayanağı yoktur. Şehir top atışları ve büyük çatışmalarla alınmıştır.

Pişmiş balıklar mucizesi:

Bir Bizans din adamı, surların yıkılmayacağını düşündüğü için pişirdiği balıklara “Osmanlı gelirse canlansın” demiştir. Efsaneye göre askerlerin girmesiyle balıklar denize atlamıştır. Ancak böyle bir olay yoktur.

SULTAN MEHMED İSTANBUL’U ALINCA “TRUVA’NIN İNTİKAMINI ALDIM” DEDİ Mİ?

Prof. Dr. İlber Ortaylı, Fatih'in Yunanlılara karşı Truva/Troya taraftarlığı yaptığını söylüyor. Bu taraftarlığın Türklükle bir ilgisi olmadığını, Yunanlılığa karşı asaletin Truvalı olmakta olduğunu söylüyor. Bu sözü Çanakkale savaşından sonra Atatürk ve arkadaşlarının söylediğini söylüyor.

ROMA İMPARATORU FATİH SULTAN MEHMED TÜRKLERE HAKSIZLIK YAPIYOR

Fatih, Rum olan Mehmet Paşa'yı ordunun başına getirip Karamanoğulları beyliği üzerine asker gönderdi. Konya'daki Türkmenleri ağır şekilde cezalandırdı. ¹⁶⁵

Aşıkpaşazade, Fatih'in Müslüman Rum olan komutanı Mehmet Paşa'nın Karaman'daki zulümlerini anlatır:

"Rum Mehmed Larend'e'ye yürüdü;
mescitlerini ve medreselerini yakıp
yıkı. Babasının eviymiş gibi yıkı. Şehrin
kadınlarını ve oğlanlarını [erkek çocuk
veya genç erkek] çırılçıplak soydu. ¹⁶⁶

Burada "Rum Mehmed" ile kastedilen, yukarıdaki kişidir. Fatih ile karıştırılmamalıdır.

18. BÖLÜM

ROMA KAYSERLERİ OLAN OSMANLI PADİŞAHLARI

MUAVİYE OĞLU YEZİD'İN MUHAMMED PEYGAMBER ADINA UYDURDUĞU SÖZ, FATİH SULTAN MEHMED'İN FAYDASINA OLDU

Emevi sultanı Muaviye oğlu Yezid, Konstantinopolis'i Bizans'dan alabilmek için birine para vererek Muhammed Peygamber adına şöyle bir söz uydurttu:

"İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, fetheden ordu ne güzel ordudur."

Yezid 674-678 yıllarında ordusunu Konstantinopolis'i almak için gönderdi ancak başarılı olamadı. ¹⁶⁷

Bu başarı Fatih Sultan Mehmed'in oldu.

KAYSER-İ RUM (ROMA İMPARATORU) FATİH SULTAN MEHMED

Fatih Sultan Mehmed, Konstantinopolis'i (İstanbul) aldıktan sonra kendisini **"Kayser-i Rum"** (Roma İmparatoru) olarak ilan edecektir.¹⁶⁸

1481 yılında İtalyan sanatçı Costanzo da Ferrara'ya yaptırdığı madalyonun üzerinde **"Bizans İmparatoru Muhammed"** yazılıdır.¹⁶⁹

Georgios Trapezuntios, Trabzonlu Rum olan bir aydın, diplomat ve yazardır.

1453 yılında Fatih Sultan Mehmed'e yazdığı mektupta şöyle diyor:

"Kimse şüphe etmez ki sen Romalılar'ın imparatorusun."¹⁷⁰

Günümüz tarihçilerinden İlber Ortaylı, Osmanlı Devleti'nin Roma İmparatorluğu'nun devamı olduğunu ve Fatih Sultan Mehmed'in son Roma İmparatoru olduğunu söylüyor.¹⁷¹

Fatih Sultan Mehmed, Bizans tarihçisi Kritovoulos'a göre "Helen kültürü aşığı"ydı; Atina'da antik eserleri gezdi, sarayında Yunanca ve Latince kitaplar bulundurdu, Gentile Bellini'yi İstanbul'a

davet ederek Batı sanatını tanıttı ve şehrin imarında Bizans mirasından yararlandı. ¹⁷²

2. BAYEZİD

İstanbul'daki Topkapı Sarayı Arşivinde 1490 yılındaki bir fermanla şu ifade geçer:

Rum Sultanı ve Rum Kayseri, Mehmed Han'ın oğlu Bayezid. ¹⁷³

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN

Avusturya Arşidükü 1. Ferdinand'a gönderdiği mektupta şöyle yazılı:

"Ben; Yeryüzündeki sultanların sultanı, denizlerin hakimi, **Rum'un Kayseri....**" ¹⁷⁴

Candar
Oğulları'nın
bayrağı

Karaman
Oğulları'nın
bayrağı

Teke Oğulları'nın
bayrağı

Eretna Beyliği'nin
bayrağı ¹⁷⁵

19. BÖLÜM

KARAMANOĞULLARI, CANDAROĞULLARI, TEKEOĞULLARI VE ERETNA BEYLİKLERİNİN DİNİ YAPILARI

KİM YAHUDİ, KİM İBRANİ, KİM MUSEVİ?

Kavram kargaşası buradan başlıyor.

1) Selçuklu ailesi örneğinde olduğu gibi İsrailoğulları'nın kayıp kabileleri olabilir. Günümüzde gen testleriyle -tam olmasa da- kimin hangi etnik gruba mensup olduğu tespit edilebiliyor.

2) Tarihte Yahudi-İbrani etnik grubundan olmayıp Musa Peygamber'e iman etmiş milletler olabilir.

Ancak bu iki konuyu ısrarla birbirinden ayırmak istemeyenler var. Yahudi ve İbrani kavramları konusunda bir kafa karışıklığı var. İkisi de etnik grubu mu ifade ediyor?

Musa Peygamber'in dinine iman eden ve İsrailoğulları'ndan olmayan birini nasıl tanımlamak gerekiyor?

3) Benim bizzat tanıdığım Müslüman Yahudi-İbrani kimseler var.

Bu kitabın Türkçe versiyonunda Musevi tabirini kullandım.

Ama Musevi kavramı sadece Türkiye'de kullanılıyor. Peki başka dillerde buna hangi karşılığı bulmak lazım?

SAMİRİLER

Etnik köken:

Babil İmparatorluğu M.Ö. 6. Yüzyılda Yahudiye krallığını ele geçirdi. Bazı Yahudiler Babil ülkesine sürgün edildi. Bazıları Mısır'a kaçtı.¹⁷⁶

Samirilere göre kendileri gerçek İsrailoğullarıdır. Sürgüne gitmemişlerdir. Filistin'in dağlık bölgelerinde yaşamaya devam etmişlerdir.

İnanç:

Samiriler, Yahudilerin, sürgünden dönerken dinlerini bozduğunu, "Yeruşalim merkezli" yeni bir din kurduğunu söyler.

Yahudiler, hem Tevrat'ı hem de Talmud ve diğer kutsal yazıları kabul eder. Samiriler sadece ve sadece Samiri Tevratı'nı (Tora'nın ilk beş kitabı) kutsal sayarlar.

Kutsal yer

Yahudilik için en kutsal yer Kudüs'teki Tapınak Tepesi'dir. Samiriler için en kutsal yer, Gerizim Dağı'dır.

BETA ISRAEL (ETİYOPYALI MUSEVİLER)

Etnik olarak Etiyopyalıdırlar. Musa Peygamber'in dinini yaşıyorlar. Yüz şekilleri de tam olarak Afrikalı siyah tenli yüzleridir.

MUSEVİ KÜRTLER

Etnik olarak Kürttürler. Musa Peygamber'in dinine iman etmişlerdir. ¹⁷⁷

MUSEVİ ARAPLAR

Arap dünyasında yaygın bir kanı var: Bazı devletlerin önemli konumlarında olan bazı liderler etnik olarak Arap'dır ve Musa Peygamber'e inanan Musevilerdir.

KARAMANOĞULLARI, CANDAROĞULLARI, TEKEOĞULLARI VE ERETNA BEYLİKLERİNİN DİNİ

Bu beyliklerin bayraklarında Davut Yıldızı simgesi vardır. Beyliklerin kurucu aileleri Musevî olabilir. Beyliklerin soylarına bakıldığında Yahudi-İbrani etnik kökenden olmaları zayıf bir ihtimaldir.

KARAMANOĞULLARI'NIN DİNİ

Aşıkpaşazade (1400-1484)

Karamananoğulları için şunu söylüyor:

“İslam askerine karşı savaşan,
Müslümanların kadınına, erkeğine
sataşarak şeriata uymayan işler yapan bir
beyliktir.”¹⁷⁸

DANIŞMENDLİLER'İN DİNİ

Kaynaklar, Danişmendliler'in Müslüman olduğunu yazıyor. Danişmendli Yağıbasan, Rum Selçuklu sultanı 2. Kılıçarslan'ın karısını kaçırmıştır. Kadını, yeğeni olan Zünnun ile evlendirebilmek için zorla İslamiyet'ten döndürmüştür.

Peki o zaman Zünnun hangi dindendi? ¹⁷⁹

20. BÖLÜM

SELÇUKLU AİLESİNİN DİNİ YAPISI

Hasan Şerefoğlu Selçuklu ailesinin etnik olarak Yahudi-İbrani-İsrailoğulları'nın, Babil sürgününden dönmemiş kayıp kollarından biri olduğunu söylüyor. Dinlerinin de Musevi olduğunu söylüyor. (Hasan Şerefoğlu, 2025)

İran Selçukluları Müslümanlığı tam bilmiyorlardı. Okuma yazma bilmiyorlardı.

180

Diğer bazı araştırmacılar ise etnik kökenlerinin Oğuz, dinlerinin ise Musevilik olduğunu söylüyor.

Selçuk'un oğullarının adları ve sayılarıyla ilgili iddialar kaynaklarda farklı geçiyor:

-Mikail, İsrail (Arslan) ve Musa

-Mikail, İsrail, Musa ve Yusuf

-Mikail, İsrail, Musa, Yusuf ve Yunus

Kadı Burhaneddin, Yusuf adını Yusuf Yinal olarak yazmıştır. ¹⁸¹

Çocuklarının adları üzerinden etnik köken konusunda yorum yapmak yanlıştır. (Geniş bilgiyi notta bulabilirsiniz: ¹⁸²)

İSRAİL NE DEMEKTİR?

Kimi kaynaklara göre İsrail, “Tanrı ile güreşen” demektir.

Kimi kaynaklara göre ise “İsrail” ya da “Yisrael” adı iki kelimeden oluşur: Yisra ve El. Yisra “üstün gelmek”, El ise “Tanrı” anlamındadır.

Bu yüzden bazı yorumculara göre Tekvin’deki “Yisrael” sözcüğü, “Tanrı’nın meleğiyle güreşip üstün gelen kişi” demektir. Modern yorumlarda ise “Tanrı için mücadele eden” ya da “Tanrı ile mücadele eden” gibi anlamlar verilmiştir. Burada “Tanrı” kelimesiyle aslında Tanrı’nın meleği kastedilmektedir. ¹⁸³

İsrail, aynı zamanda Yakup Peygamber’in adlarından biridir.

21. BÖLÜM

OSMANLI AİLESİNİN DİNİ YAPISI

ANADOLUYA YERLEŞEN TÜRKMENLER

Anadolu'ya gelen Türk göçmen dalgalarından ilkinin çoğu Müslümandı.

İkinci dalga ise büyük ölçüde paganlardan oluşuyordu;

Osmanlılar bu ikinci dalgaya mensuptu ve bazıları Selçuklu topraklarına ilerledi. (Lord Kinross, 1977) ¹⁸⁴

OSMAN BEY'İN KONFEDERASYONU

Osmanlı emirliği başlarda Müslüman ve Hristiyan savaşçıları barındıran, Türkmenlerin azınlıkta olduğu bir "yağmacı konfederasyon" dur... ¹⁸⁵

1286'da Musul'un yağmalanmasında, Türkler ve Türkmenler Müslüman ve Hristiyan arasında ayırım yapmadılar;

erkekleri katledip, her iki dinden kadınları kaçırdılar. (Gibbons, 1916) ¹⁸⁶

Kaynakta Türk ve Türkmen kavramları ayrı ayrı kullanılıyor.

Sebebini bilmiyorum.

Bazı kaynaklarda Türkmen kelimesinin anlamı için “Türk gibi”, “Türk’e benzeyen”, “Türk ile başka ırkın karışımı” gibi ifadeler var.

Bazı kaynaklarda ise Müslüman olan toplumların hepsi için Türk ifadesi kullanılıyor.

Ancak burada bu manada olamaz. Çünkü bir tarafta Türkler ve Türkmenlerden, diğer tarafta ise Müslümanlar ve Hristiyanlardan bahsediliyor.

OSMAN BEY’İN BABASI

Ertuğrul'un [kendisine sonradan bu ad verilmiştir, adı farklıdır] Müslüman olup olmadığına dair kesin bir kayıt yok.

Sadece kendisine Kur'an gösterilip ‘işte, ölünceye kadar buna itaat edeceksin’ denince yüzünü buruşturup sırtını dönüp gitmiştir deniliyor. (Şerefoğlu, 2025)

OSMAN BEY VE ÇEVRESİNDEKİLER

“Osman ve onun çevresindeki insanlar, pagan ve Hristiyan topluluklardan oluşuyordu.

Bu topluluklar İslam’ı kabul ederek bir araya geldi ve yeni bir topluluk / “yeni bir ırk” ortaya çıktı.”¹⁸⁷

“Osman Kuran okuyabiliyor ama içinde ne yazdığını bilmiyor.”¹⁸⁸

OSMAN BEY VE ORHAN BEY’İN MEZAR YERLERİ

(Osman Bey’in Bursa’yı almaya çalışmasından bahsediliyor)

“Kuşatma devam ederken Osman Gazi’nin zaman zaman şehir surlarının üzerinden Bursa’yı seyretmeye geldiği ve gümüş gibi parlayan manastırın şapelini görünce bu gümüşlü kubbenin altına gömülmeyi vasiyet ettiği kaydedilmektedir.

Orhan Bey Bursa’yı fethedince babasının vasiyetini yerine getirerek onu Gümüşlü Kümbet denilen binanın içine defnetmiştir.”¹⁸⁹

“Orhan Gazi de vefatında bu manastırın bir kısmına gömülmüştür.”¹⁹⁰

Kaynaklarda bu manastırın adı Saint Elias Kilisesi olarak geçiyor. ¹⁹¹

Peki acaba neden bir manastıra gömülmek istendiler?

OSMANLI PADİŞAHLARI HACCA GİTTİ Mİ?

Osmanlı padişahları, Hacca gitmelerinin devletin güvenliği için riskli olduğunu düşünüyorlardı. Taht kavgaları ve dış tehditler olabilirdi.

Mesela II. Osman hacca gitmek istedi. Ama dönemin İslam bilginleri buna karşı çıktı. Şeyhülislam Esad Efendi, adaletle hükmetmenin hacca gitmekten üstün olduğunu belirterek fetvasını verdi.

Padişah kararından dönmeyince isyan çıktı ve II. Osman öldürüldü.

Bazı kaynaklarda bazı Osmanlı padişahlarının Müslüman olmadıklarından hacca gitmedikleri iddia ediliyor.

Müslüman olmadıkları iddiası da annelerinin Müslüman olmaması ve Yahudilerle olan ilişkilerine dayandırılıyor.

Ancak buna dair herhangi bir delil bulunmuyor.

OSMANLI DEVLETİNDE CİHAD VE GAZA KAVRAMLARI

“Gazi Devleti teorisi gerçek değildir.

Osmanlılar bu teoriyle Avusturya-Germen milliyetçiliğini taklit etmiştir.

Osmanlı Devleti’nin kuruluşunun kutsal savaş ile bir ilgisi yoktur.

Osmanlıların faaliyetlerinde dini kaygı yoktur.

Müslümanlara karşı da savaşmışlardır.
Orhan Bey, Bizans’ın müttefiki ve damadıdır.

Heath Lowry, The Nature of the Early Ottoman State adlı eserinde şunu yazar:

14-15. Yüzyıllarda aşağıdaki kavramların manaları şu şekildeydi;

Gaza = Akın

Gazi = Akıncı

Fatih ve 2. Bayezid devirlerine ait iki belgede, gayrimüslimlerin de akıncı olabildiğini anlıyoruz.

Osmanlı Devleti, hem Müslüman hem de gayrimüslimleri içeren yağmacı bir konfederasyondur.” (Demirci, 2013) ¹⁹²

“Yıldırım Bayezid zamanında Müslüman beyliklerle yapılan savaşlar Osmanlıların “gazi” kimliklerinin saygınlığına zarar verdi.” (Afyoncu, 2017) ¹⁹³

22. BÖLÜM

MOĞOLLAR, SELÇUKLULAR, OSMANLILAR VE BEYLİKLERDE KADINLAR

ESKİ TÜRKLERDE ÇOK EŞLİLİK

Eski Türklerde hükümdarlar istedikleri sayıda kadınla evlenebiliyordu. Bu kadınlar herhangi bir etnik gruptan olabilirdi. Ama sadece Türk olan kadınların erkek çocuklarından biri hükümdar olurdu.¹⁹⁴

Halktan bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi yaygındı. Bazı kaynaklarda çok eşliliğin sadece hanlara özgü olduğu yazılı. Bazı kaynaklarda ise çok eşliliğin olmadığı yazılı. Ama bunlar doğru değil. (Prof. Dr. Adnan Demircan, 2003)¹⁹⁵

HUN İMPARATORU METE HAN KARISINI VE ATINI MOĞOLLARA VERİYOR AMA TOPRAĞINI VERMİYOR

Moğol Tung-hu hükümdarı, Büyük Hun İmparatorluğu hükümdarı Mete Han'a bir elçi gönderdi.

Onun, karılarından birini ve atını kendisine vermesini istedi. Mete Han, karısını da atını da gönderdi. Ancak Moğol hükümdarı bu kez iki ülke arasındaki boş toprakları da istedi.

Ama Mete Han toprağını vermedi (M.Ö. 209). Çünkü toprak kendisinin değil tüm bir halkın malıydı.

MOĞOL CENGİZ HAN DÖNEMİ

Cengiz Han döneminde bazen düşman kabilelerden kadınları kaçıracak onlarla zorla evlenmişlerdir. Ve bu evlilikleri şantaj aracı olarak kullanmışlardır.¹⁹⁶

Cengiz Han'ın babası Yesügey Bahadır, Merkit'li Yeke-Çiledü'nün karısını kaçırıyor ve onunla zorla evleniyor. Merkitliler onlara kin besliyor.

Yesügey Bahadır'ın oğlu olan genç Temuçin'in eşi Börte, Merkitler tarafından kaçırılmıştır.¹⁹⁷ Cengiz, elinde yeterli güç bulunmadığını düşünerek onun kaçırılmasına direnmemiştir.

Daha sonra güç toplayarak karısı Börte'yi Merkitlerin elinden almıştır. Börte, Merkitlerin elinde kaldığı süre içinde hamile kalmıştır. Ve Cuçi adı verilen bir

erkek çocuk doğurmuştur. Cengiz Han ve onun diğer oğulları bu çocuğun babasının Cengiz olup olmadığından her zaman şüphe duymuştur.

İLHANLILAR, SELÇUKLULAR VE BEYLİKLERDE KADIN

Selçuklu Devlet büyükleri, kızlarını, diğer beyliklerin devlet büyükleriyle barış yapmak ya da düşmanla dost olmak için evlendirirdi. Anlaşma bozulursa o kadınlar kocalarının tarafında rehin kalıyordu. Bazen cezalandırılıyor ya da öldürülüyordu.

Sultan 2. Kılıçarslan'ın kızı Danişmendlilerle yapılan bir barış anlaşması için evlendirilmiştir. Anlaşma bozulmuştur. Gelin, karşı beylikte rehin kalmıştır. Başına ne geldiği bilinmiyor.¹⁹⁸

İlhanlılar, Selçuklular ve Anadolu beyleriyle yapılan ittifaklarda kadın evliliklerini garanti ve güvence aracı olarak görmüşlerdir. Anlaşmalar

bozulduğunda, kadınlar çoğu zaman geri verilmezdi. Kadınlar bazen cezalandırılır veya sürgün edilirlerdi.

OSMANLI PADİŞAHLARI EŞLERİYLE SABAHLAMAZDI

Osmanlı padişahları eşleriyle ya da cariyeleriyle aynı yatakta sabahlamazdı.

Padişah geceleri istediği kadını yanına çağırır, gece birlikte olurlardı. Ama sabah ezanından önce kadın, odasına geri dönerdi. Bunun nedeni, padişahın herkesten üstün ve ulaşılmaz biri olarak görülmesiydi. Aynı yatakta sabahlamak, padişahın ciddiyetine zarar vermek olarak kabul edilirdi. Bazı kadınlar, -mesela Hürrem Sultan- bu kuralı zaman zaman esnetebilmiştir. Ama genel olarak sarayda bu gelenek hep korunmuştur.

SULTAN ABDÜLHAMİD'İN NİKAHLI 12 KARISI VARDI

Murat Bardakçı, Sultan Abdülhamid'in 12 nikahlı karısı olduğunu söylüyor. Bardakçı, Şeyhülislam Cemaleddin Efendi'nin bu nikahları kıydığını söylüyor. Devamında da bir tarihçi olarak 30 senedir bu konuyu araştırdığını ancak nikahın neye göre kıyıldığını anlayamadığını söylüyor.¹⁹⁹

(Osmanlı ailesi ve devlet yönetiminin anlayışında İslam dininin Sünni ekolünün Hanefi mezhebi yaygındır. Her 4 Sünni mezhepte de bir erkeğin evlenebileceği kadın sayısı en fazla 4 ile sınırlıdır.)

23. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİNİN HUKUK SİSTEMİ ADİL MİYDİ?

Osmanlı Devleti'nin hukuk sistemi İslam hukuku ve geleneksel kurallara dayanıyordu. Ancak günlük hayatta bu sistem, kimin daha güçlü olduğuna göre işliyordu.

OSMANLI PADİŞAHLARI MAHKEMELERDE YARGILANABİLİYOR MUYDU?

Bazı hikayelerde Osmanlı padişahlarının mahkemelerde yargılandığı söylenir. Ancak bu doğru değildir. Mahkeme defterlerinde ya da kanunlarda buna dair hiçbir bilgi yoktur. Hiç kimse padişahı yargılayamazdı. Kesin olarak dokunulmazlığı vardı.

FETVA

Fetvalar ilk başta dini ve hukuki rehberlik için veriliyordu. Sonradan bazı siyasi

kararları onaylamak için kullanılmaya başlandı.

VERGİ TOPLAMA

Devlet, vergi toplama yetkisini belirli kişilere vermişti. Bu kişiler vergi toplamada tamamen serbestti. Bazı bölgelerde istedikleri kadar vergi alıyorlardı.

MEMURLARIN VARLIKLARINA EL KOYMA

Devlet, gerekli gördüğü takdirde bazı memurların servetlerine el koyardı. Ancak saraya yakın veya güçlü kişilere dokunulmazdı.

RÜŞVET

Rüşvet, devlet yönetimi ve mahkemelerde yaygındı. Bazı kadılar, taraflardan ya da onların aracılardan aldıkları hediyeler ve paralar karşılığında karar veriyorlardı.

Selam verdim, rüşvet değildir diye almadılar

Fuzuli, bir Osmanlı şairidir. Padişah onun şiirlerini beğenir. Onu ödüllendirir. Bürokrasi yüzünden maaşını alamaz. Şu şiiri yazar: “Selam verdim rüşvet değildir deyü almadılar.”²⁰⁰

YOLSUZLUK

Yolsuzluk yaygındı. Bazı memurlar ve yöneticiler görevlerini kişisel çıkarları için kullanıyordu.

YARGIDA ADALET

Mahkemelerde adalet her yerde aynı değildi. Kadılar, atamayla göreve geliyordu. Bu yüzden onları seçenlerin tarafını tutmak zorunda kalıyorlardı. Şehirde ve köyde kadılar farklı kararlar verebiliyor, halk hakkını aramakta zorlanıyordu.

KURALLARIN UYGULANMASI

Yazılı kurallar ile uygulama farklıydı. Kağıt üzerinde adalet vardı ama günlük hayatta güç ve nüfuz belirleyiciydi.

CİNSEL İÇERİKLİ SUÇLARA VERİLEN CEZALARDAN ÖRNEKLER

HANZADE (BALTALI HANO)'NUN İNTİKAMI

1800'lerin sonlarında yaşadığına inanılan bir kadındır. İlkokulu bitirdikten sonra babası onu zengin biriyle zorla evlendirdi. Bir erkek çocuğu oldu. Oğlu 6 yaşındayken

kocasını öldürdü. Kocasından kendisine büyük bir miras kaldı. Solak Ligor adında bir mafya babası ile aynı evde yaşamaya başladı.

Hano bir akşam eve geldiğinde 12 yaşında olan oğlunun evde olmadığını gördü. Sevgilisine, oğlunun nerede olduğunu sordu. Sevgilisi ona tutarsız cevaplar verdi. Oğlu günlerce kayıptı. Polise şikayet etti ama polis onun durumuyla ilgilenmedi. Sevgilisinin, oğlunu aramasına engel olduğunu gördü. Bu durum dikkatini çekti. Hano, bir gün erkek kılığına girdi. Sevgilisini takip etmeye başladı. Sevgilisi bir hamama girdi. Sevgilisinin ardından hamama giren kadın şok oldu: 12 yaşındaki oğlu, erkeklere cinsel hizmet vermek için zorla hamamda tutuluyordu. Orada bulunan odun baltasını alıp 21 kişiyi öldürdü. Öldürdüklerinin arasında sevgilisi de vardı. Oğlunu alıp kanlar içinde evine döndü. Mafya lideri oldu. Oğlunu çetesinin başına getirdi. 17 ay boyunca çevredekilerden haraç topladı. Çevresindekilere kan kusturdu. Mahkeme, haraç ve baltayla adam öldürmek suçlarından onu yargıladı. Kurşuna dizilerek öldürdü.²⁰¹ Sıradan bir kadın, polis gücü görevini yerine getirmediğinden

korkunç bir katil olmuştu. Ve mafya lideri olarak bir toplumdan intikam almıştı. Osmanlı tarihindeki ilk kadın mafya lideri olduğu kabul edilir.

Bir kadın, Müslüman olmayan bir genç ile zina etmiştir. Mahkeme, kadının recm edilmesine, delikanlının ise idamına karar vermiştir. Rumeli Kazaskeri'nin istemeden onayladığı bu hüküm, alimler arasında nefret ile karşılanmış ve bir daha böyle bir ceza verilmemiştir.

Eşkiyalık yapan beş kişi bakire iki genç kıza tecavüz etmiştir. Kızlar kendi kendilerini zehirlemiştir. Bu beş kişi idam edilmiştir.

1860 yılında Lofça Sancağında Havva adında bir kadın, ona tecavüz etmeye çalışan Hüseyin'i öldürmüştür. Havva, beraat etmiştir.

Kütahya'da yaşayan Hatice Hanım, kendisine tecavüz etmek isteyen kişilere direnmiş, o sırada hayatını kaybetmiştir. Katiller prangaya mahkum edilmiştir.

Bir kadın mahkemeye başvurmuş. Bir erkeğin evine zorla girdiğini ve ona tecavüz ettiğini söylemiş. Mahkeme, onu Niğde kalesine hapsetmiştir.²⁰²

Kaya, hizmetçisi Zenanla zina etmiştir. Hamile kaldığında onu öldürmüştür. Zenan'ın mirasçısı Roğper olaydan haberi olmadığını söylemiştir. Kaya'dan kimsenin şikayetçi olmaması, onun bölgede güçlü biri olması sebebiyledir.²⁰³

Üç Müslüman erkek bir şahsa tecavüz etmiştir. Teşhir ve dörder sene boyunca gemilerde kürek çekme cezası almışlardır. Hanefi mezhebinin öngördüğü ceza verilmemiştir.²⁰⁴

Müslüman bir erkek bir kadına tecavüz etmiştir. Teşhir ve üç sene boyunca gemilerde kürek çekme cezası almıştır.²⁰⁵

Gayrimüslim bir şahıs kendi öz kızına tecavüz etmiştir. Teşhir ve on sene boyunca gemilerde kürek çekme cezası almıştır.²⁰⁶

24. BÖLÜM

OSMANLI PADİŞAHLARININ KADINLARININ ETNİK ve DİNİ KÖKENLERİ

OSMANLI PADİŞAHLARI NEDEN AİLE DIŞINDAN EVLENİYORLARDI?

1) Aile içi kavgalardan kaçınma

Güçlü ailelerden gelen eşler devlette söz sahibi olmak isteyebilirdi. Böyle bir durum da taht kavgalarına yol açabilirdi.

2) Tüm gücün padişahın elinde olması

Genellikle cariyelerle evlendiler. Cariyelerin güçlü bir ailesi olmadığı için padişah gücünü kimseyle paylaşmak zorunda kalmayacaktı.

3) Sadakat ve bağımlılık

Sarayda yetiştirilen kadınlar yalnızca padişaha bağlı kalacak, başka bir aileye veya güce hizmet etmeyecekti.

HAREM DIŞINDAN EVLENME GELENEĞİ BOZULUYOR

“Bu durumu ilk defa bozan İkinci Osman oldu. Ayşe isimli bir cariyesi vardı. Bunun dışında őeyhüislam Esad Efendi ve Vezir Pertev Paşa'nın kızları ile evlendi. Ancak padişahın saray dışından, cariye olmayan ve hür doğmuş Türk kızlarıyla evlenmesi halk ve devlet adamları tarafından hoş karşılanmadı. O, bu davranıőıyla bir geleneği yıkıyordu.” ²⁰⁷

(Hür cariye kavramından kasıt, aslında para ile çalışan hizmetçidir. Hür bir kadın ile evlenmek de normaldir. Ancak metinden anlaőıldığı kadarıyla bir kadın köle ile evlenmiőtir.)

SULTAN VAHİDEDDİN SAVAş SIRASINDA EVLENDİ Mİ?

Prof. Dr. Ekrem Buğra Ekinici bu konuda şunları söylüyor: “Sultan Vahideddin, 1921 yılında Nimet Nevzat Hanım ile evlendi. Düğün olmadı. Sadece nikah oldu. Padişah, önceki üç karısından ayrılmıőtı. Birisini ise boşamıőtı.

Padişah, Sakarya Savaşı'nı geçerli bir savaş olarak da görmüyordu.

Padişah	Eşi/Hasekisi ²⁰⁸	Eşin/Hasekinin Etnik kökeni	Dini
I. Orhan	Nilüfer Hatun	Bizanslı Yarhisar Tekfuru'nun kızı	Saraya girdikten sonra Müslüman oldu
I. Murad	Gülçiçek Hatun	Rum veya Bizans kökenli	Müslüman
Yıldırım Bayezid	Devlet Hatun	Germiyanogulları beyliğinden olabilir (soyu tartışmalı).	Müslüman
I. Mehmed (Çelebi)	Emine Hatun	Dulkadiroğulları Beyliği'nden	Müslüman

II. Murad	Mara Branković	Sırp despotunun kızı	Evlenmeden önce Hristiyan. Müslüman olmadığını söyleyen kaynaklar var. ²⁰⁹
Fatih Sultan Mehmed	Sitti Şah Hatun	Dulkadiroğulları Beyliği'nden	Müslüman
II. Bayezid	Gülbahar Hatun	Pontus Rum veya Arnavut	Müslüman
Yavuz Sultan Selim	Hafsa Sultan	Kırım ya da devşirme	Müslüman

Kanuni Sultan Süleyman	Hürrem Sultan	Lehistan kökenli, esir	Müslüman (Bazı kaynaklarda Yahudi)
II. Selim	Nurbanu Sultan	Venedikli veya Yahudi, esir	Sonradan Müslüman olmuş (Bazı kaynaklarda Hristiyan).
III. Murad	Safiye Sultan	Arnavut	Müslüman
III. Mehmed	Handan Sultan	Sırp/Arnavut	Müslüman

I. Ahmed	Kösem Sultan	Bosnalı veya Rum	Müslüman
IV. Murad	Ayşe Sultan	Muhtemelen devşirme	Müslüman
I. İbrahim	Hatice Turhan Sultan	Ukraynalı, esir	Müslüman
IV. Mehmed	Emetullah Gülnuş Sultan	Giritli Rum	Müslüman
II. Süleyman	Saliha Dilaşub Sultan	? / Devşirme	Müslüman
II. Ahmed	Rabia Sultan	? / Devşirme	Müslüman

III. Ahmed	Mihrişah Kadın	Kafkas kökenli	Müslüman
I. Mahmud	Amina Mihrişah Kadın	Gürcü	Müslüman
III. Mustafa	Mihrişah Kadın	Adige (Çerkes) ²¹⁰	Müslüman
I. Abdülhamid	Nakşidil Sultan	Gürcü veya Fransız (tartışmalı)	Müslüman
III. Selim	Aşubcan Kadın	Kafkasyalı (Adige olabilir)	Müslüman
II. Mahmud	Bezmialem Sultan	Gürcü veya Adige	Müslüman

Abdülmeccid	Tirimüjgan Kadın	Adige	Müslüman
Abdülaziz	Hayranidil Kadın	Rum veya Adige	Müslüman
V. Murad	Resan/Rezan Hanım	Adige veya Gürcü	Müslüman
II. Abdülhamid	Nazikeda	Abhaz	?
	Bedrifelek	Adige (Çerkes) ve Abhaz karışımı	?
	Bidar	Çerkes ve Gürcü karışımı	?

Mehmed Reşad	Durru Kadın	Gürcü	Müslüman
VI. Mehmed Vahideddin	Nazikeda Kadın	Adige	Müslüman

25. BÖLÜM

OSMANLI SARAY EĞLENCELERİ VE ALKOLLÜ İÇKİ İÇEN OSMANLI PADİŞAHLARI

GÜNLER SÜREN SÜNNET DÜĞÜNLERİ

39 süren sünnet düğünü

3. Murad, 1582 yılında oğlu Şehzade Mehmed için 39 süren bir sünnet düğünü düzenlemişti.

15 gün süren sünnet düğünü

Şehzade Mustafa (2. Mustafa) ve kardeşi Şehzade Ahmed (3. Ahmed) için 15 gün süren bir sünnet düğünü yapıldı.

OSMANLI DEVLETİNDE ALKOLLÜ İÇKİ TÜKETİMİ

Osmanlı Devleti'nde Müslüman olmayanların alkollü içki içmesine karışılmazdı. Müslümanların ise alkollü içki üretmesi ve tüketmesi yasaktı. Kimi Müslümanlar evlerinde gizlice ürettiyordu.²¹¹ Kimi dönemlerde devletin üst düzeyi tarafından da alkollü içki açıkça ya da gizli olarak içiliyordu.²¹²

BU BÖLÜMÜ NEDEN YAZDIM?

Alkollü içki içmek kişiye özel bir durumdur. Kişi çevresine zarar vermiyorsa kendi özel hayatıyla ve dini inancıyla ilgili bir konudur. Peki bu konuya kitaptan neden yer verdim?

- 1) Bazı kimseler tüm Osmanlı padişahlarını günahsız ve Allah dostu olarak görüyor.
- 2) İslam dininde alkollü içki içmek yasak olmasına rağmen halifelik unvanını almalarından sonra da içen padişahlar olmuştur.

Farklı kaynaklarda farklı rivayetler varsa “?” şeklinde yazılmıştır.

(Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için nota bakabilirsiniz: ²¹³)

İçmiştir:	+		İçmemiştir:	-
Halifelik ünvanından önce İçenler				
Osman Bey			+? / -?	
1. Bayezid (Yıldırım)			+	
Fatih Sultan Mehmed			+	
2. Bayezid			+	
Halifelik ünvanından Sonra İçenler				
Yavuz Sultan Selim (1. Selim)			+	
2. Selim			+	
Kanuni Sultan Süleyman			+	
4. Murad			+	
3. Ahmed			+	
1. Mahmud			+	
2. Mahmud			+	
5. Murad			+	
Sultan Abdülmecid			+	
2. Abdülhamid			+	

Seyyid Haşim:

İçkiyi yasaklarken kendisi içki içen birini kendim için büyük kabul etmem

Sultan 4. Murad 1638 yılında Diyarbakır'a gelir. Amacı, Bağdat'ı almak için asker toplamaktır.

Bölgenin önemli kişilerini yemeğe davet eder. Temsilciler Seyyid Haşim'e gider. Onlara şöyle söyler:

"İçkiyi yasaklarken kendisi içki içen birinin büyüklüğünü tanımam!"

4. Murad bu olaya tepki vermez.

1639'da Bağdat'ı alıp İstanbul'a geri döner.

Diyarbakır yakınlarındaki Bismil şehrinin Çılsıtun köyünde yaşayan Seyyid Haşim ve taraftarlarının üzerine asker gönderir. Askerler köyü yıkarlar. Askerler köydeki herkesi öldürmek ister. Köyden sadece Seyyid Haşim'in en küçük oğlu Hüseyin sağ kurtulur.

Seyyid Haşim, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti devletine başkaldıracak olan Şeyh Said'in 6. kuşaktan dedesidir.²¹⁴ Şeyh Said, sağ kurtulan tek çocuk olan Hüseyin'in soyundandır.

26. BÖLÜM

İSPANYA YAHUDİLERİ OSMANLI TOPRAKLARINA KABUL EDİLDİ, İSPANYA MÜSLÜMANLARI KIBRIS İÇİN UNUTULDU

İspanya kralı, ülkesindeki Yahudilerin ve Müslümanların Hristiyan olmasını istedi. Hristiyanlığı kabul etmeyenler çeşitli zulüm ve işkencelere uğradı.

Prof. Dr. Erhan Afyoncu'nun iddiası şu şekilde:

“İspanya'da zor durumda kalan Endülüs Müslümanları bu dönemde İspanya'ya gönderilen gemilerle kurtarıldı. Ayrıca İspanya'da Müslümanlar ile birlikte Engizisyonun baskısı altında bulunan Yahudiler de kurtarılarak Osmanlı topraklarına yerleştirildi.”²¹⁵

Ancak başka kaynaklar durumu farklı aktarıyor.

YAHUDİLERİN OSMANLI TOPRAKLARINA GÖÇ ETMESİ KABUL EDİLDİ

Yahudiler İspanya'dan kaçıma başladı.
Osmanlı padişahı 2. Bayezid (1481-1512)
onları Osmanlı topraklarına yerleştirdi.

Yahudi göçmenler İstanbul, Edirne,
Selanik, İzmir, Manisa, Bursa, Gelibolu,
Amasya, Patros, Korfu, Larissa ve
Manastır'a yerleştirildi. ²¹⁶

Portekiz'den Yahudi göçü (1497)

1497'de Portekiz Yahudileri zorunlu olarak
Hristiyan yapılmaya çalışıldı. Marranolar
gizli Yahudiliklerini sürdürdü. ²¹⁷

İSPANYA MÜSLÜMANLARININ (MORİSKOLAR) OSMANLI TOPRAKLARINA GÖÇ ETMESİ KABUL EDİLMEDİ

Bazıları zorla Hristiyanlaştırıldı. Gerçekten
Hristiyan olup olmadıklarının anlaşılması
için çeşitli tedbirler uygulandı.

Hristiyanlaşma kurallarını ihlal edenlere
verilen cezalar

Mahkemelerde suçlarını itiraf edenlere para cezası verildi. Mallarına el konuldu. Gemilerde kürek çekme mahkumu olma cezasına çarptırıldılar. Bazıları yakılarak öldürüldü.

Papalık tarafından gözlemci olarak gönderilen rahip Lorenzo, 1481-1517 yılları arasında 13.000 kişinin diri diri yakıldığını bildirdi.

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından hazırlanan İslam Ansiklopedisi'nde şu bilgiler var:

“Osmanlı Devleti bazı Müslümanları Kuzey Afrika'ya yerleştirdi [sayısı hakkında bilgi verilmiyor].

1614 yılına kadar devam eden sürgünlerde 300.000'den fazla Müslüman sürgün edildi.

Müslümanlar kendi imkanlarıyla Fas, Cezayir ve Tunus'a gitti. Az bir kısmı Selanik, Belgrad, İzmir, İstanbul, Adana, Şam ve Trablusgarp gibi Osmanlı şehirlerine, ayrıca Fransa, İngiltere ve İtalya'ya gitti. 2. Selim Kıbrıs'ın fethiyle meşgul olduğundan onlara yardım edememişti.”²¹⁸ (Mehmet Özdemir: ?)

Olaylar 1. Ahmed zamanında da devam etmişti.

OSMANLI DEVLETİ KIBRIS ADASINI NE İÇİN ALDI?

Erhan Afyoncu bu konuda şunu yazıyor:

“1570'te Mısır'dan şeker ve pirinç getiren bir geminin Kıbrıs'ta barınan korsanlar tarafından zapt edilmesi üzerine Kıbrıs seferine karar verildi.” ²¹⁹

Murat Bardakçı, “Uğruna tazminat ödediğimiz Kıbrıs'ı şarapları için fetva çıkarıp almıştık” başlıklı yazısında şunları yazıyor:

“1571 yılında tahtta 2. Selim vardı. Padişahın en yakını, Yasef Nassi adında Portekizli bir Yahudi idi.

Nassi, 2. Selim'e Kıbrıs'ın şaraplarını övüyordu. Padişah da adayı almaya karar vermişti.

Padişah, Nassi'ye, Kıbrıs adasını alırsa onu oranın kralı yapacağını söylemişti.

Nassi de evinin kapısına 'Kıbrıs Kralı Yasef' yazdı.

Şeyhülislam Ebussuud Efendi, 'savaşın meşru olduğu' fetvasını verdi.

Kıbrıs adası bir yıl içinde alınarak Osmanlı topraklarına katıldı. (1 Ağustos 1571)

2. Selim adanın meşhur şaraplarını tadıp hayran kalmıştı.

Ama Yasef Nassi Kıbrıs valisi yapılmadı.”²²⁰

HANGİ KOMUTAN KIBRIS'I OSMANLI DEVLETİ İÇİN ALDI?

Başkumandanlığı Lala Mustafa Paşa yapıyor, donanmaya da Lala Mustafa Paşa kumanda ediyordu. (Bardakçı, ?)

Daha önce Kıbrıs'ı alan komutan ile ilgili iki belgeye rastlamıştım.

Bu belgelere ulaştığım zaman bu kitabın sonraki ciltlerinin birinde belgeleri yayımlamaya çalışacağım.

1844 yılında Joseph-Philibert Girault de Prangey tarafından çekilmiş Kudüs fotoğrafı

David Kiern tarafından çekilmiş olan 1860 tarihli Kubbetüssahra fotoğrafı

27. BÖLÜM

OSMANLI PADİŞAHLARININ YAHUDİLERLE İLİŞKİLERİ

BİZANS DÖNEMİNDE İSTANBUL YAHUDİLERİ

İstanbul'da Bizans döneminde Yunanca konuşan Romanyot Yahudileri, Karai, Aşkenaz ve küçük İtalyan Yahudi toplulukları vardı.

ORHAN BEY DÖNEMİ

Orhan Bey 1326'da Bursa'yı aldı. Savaştan kaçan Yahudiler savaştan sonra geri döndü.

Sanayi ve ticarete başarılı olduklarından Orhan Bey ve kardeşi Alaeddin ile iyi ilişkiler kurdular.

Şam ve Bizans'dan birçok Yahudi Osmanlı Beyliği'ne göç etti.²²¹

Yahudilerin isteği üzerine kendileri için bir mahalle kuruldu.²²²

Yahudiler, Bursa ve Beyliğin her yerinde arazi alabiliyordu. Bunun karşılığında vergi ödüyorlardı.²²³ Osmanlılar Gelibolu (1354), Ankara (1360), Edirne (1361), İzmir (1422), Selanik (1430) ve İstanbul (1453) şehirlerini aldı.

Osmanlı'daki Yahudi nüfusu böylece arttı.

FATİH SULTAN MEHMED DÖNEMİ (1451–1481)

Fatih, İstanbul'u aldıktan sonra Türkleri İstanbul'un dışına çıkardı.

İstanbul'u alması sırasında ona yardımcı olacak Yahudiler için dini özgürlük sözü verdi.

İstanbul alındıktan sonra Anadolu, Balkanlar ve Mora'daki Yahudiler İstanbul'a getirildi. Selanik Yahudileri kendileri geldi.²²⁴

Ardından 2. Selim, 2. Murad ve 3. Mehmed de Fatih'in sözünü yineledi.

2. BAYEZİD DÖNEMİ (1481–1512)

YAHUDİLER OSMANLIYA GÖÇ ETTİ,
MORİSKOLAR KIBRIS İÇİN UNUTULDU
bölümüne bakınız.

YAVUZ SULTAN SELİM DÖNEMİ (1512–1520)

Yavuz Mısır'ı aldı. Memluk yönetimindeki Yahudiler baskılardan kurtuldu.

Safed ve Kudüs alındı. Safed, Kabala ²²⁵ merkezi oldu.

2. Selim Jozef Hamon'u sarayın başhekimini yaptı.

Para basımı, sarraflık ve bazı ekonomik konuları Yahudilere bıraktı. ²²⁶ İstanbul Yahudilerinin sayısı arttı. Sarayda temsilcilik kurdular. ²²⁷

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİ (1520–1566)

Osmanlı Devleti Budin'i aldı (1526).

Hristiyanlar kaçtı, şehirde Yahudiler kaldı.

²²⁸ Jozef ben Salomon Eskenazi ve sülalesi vergiden muaf tutuldu. ²²⁹ İtalya'nın Apulia bölgesi Papalık kontrolüne girdi.

Buradaki birçok Yahudi Osmanlı İmparatorluğuna sığındı. Bohemya Yahudilerinin çoğu Osmanlı topraklarına kaçtı (1542).

Papa 4. Paul, bazı Yahudileri ölüm ve hapis cezasına çarptırdı.

Osmanlılar onları sahiplendi. Papa bazılarını cezalandırdı, bazılarını serbest bıraktı. ²³⁰

Kudüs surlarının tamir edilmesi

Kanuni Kudüs surlarını tamir ettirdi. Yahudiler onu Kral Süleyman'a benzeterek Şlomo a-Meleh olarak anmıştır.²³¹

SULTAN ABDÜLHAMİD DÖNEMİ

19. yüzyılda Avrupa'daki Yahudilerin durumu kötüydü. Yahudilerin bilgili insanları bağımsız bir Yahudi devletinin nerede ve nasıl kurulacağını düşünüyordu. O dönemde Filistin'e az sayıda Yahudi göç ediyordu. Osmanlı Devleti, bölgeye göç etmenin yasak olduğunu söylüyordu. Yahudiler ise 1867'deki Islahat Fermanına dayanarak göç ediyordu. Avrupa vatandaşı olanlar bu fermana dayanarak toprak satın alıyordu.

SULTAN ABDÜLHAMİD VE MEZOPOTAMYADA KURULACAK OLAN İSRAİL DEVLETİ

Tarihçi Murat Bardakçı, Prof. Dr. Vahdettin Engin'in bu konuda bazı belgeler bulunduğunu yazıyor:

"Bu belgelere göre Yahudi gazeteci Herzl, Yahudiler için toprak satın almak istemiyor. Filistin'de özerk bir Yahudi devletine izin verilmesini istiyor.

Abdülhamid ise Yahudilerin Filistin yerine Mezopotamya'ya yerleşmesini, tek bir yerde değil değişik bölgelerde yaşamalarına olumlu bakıyor.

Gelişmeler bu şekilde devam etseydi İsrail devleti Irak'ın Kuzeyinde kurulacaktı.”²³²

Bu konuda herhangi bir belge yayımlanırsa ileriki ciltlerin birinde yayımlamaya çalışacağım.

16. YÜZYILDA OSMANLI İMPARATORLUĞUNDAKİ MEŞHUR YAHUDİLER

(Haklarında ayrıntılı bilgi için nota bakabilirsiniz: ²³³) Yahudi toplumu içindeki bu bilgili kişiler daha sonra kurulacak olan İsrail Devleti için ciddi bir altyapı oluşturacaktır.

SONUÇ

Tüm bu bilgileri bir araya getirdiğimde şu sonuca ulaşıyorum:

İsrail Devleti'nin kuruluşunu temelleri aslında Osmanlı Devleti zamanında atılmıştır.

Bu konuda bazı padişahlarının hanımlarının/annelerinin Yahudi olmasının etkisi de olmuş olabilir.

Hasan Şerefoğlu, Selçuklu ailesinin İsrailoğulları'nın kayıp kabilelerinden biri olduğunu iddia ediyor.

Yakın zamana kadar Selçuklu ailesinin Musevi olduğu gizleniyordu. Ancak son yıllarda araştırma imkanları artınca bu gerçek artık gizlenemez hale geldi.

İsrail Devleti'nin kurulmasında Osmanlı Devleti'nin etkisinden önce Selçuklular döneminden gelen bir etki olması da mümkündür.

Murat Bardakçı'nın yukarıdaki iddiası doğruysa, eğer İsrail Devletini kurmak isteyenler ve Sultan Abdülhamid anlaşılabileseydi İsrail Devleti günümüz Irak devletinin sınırları içerisindeki Kürdistan Federe Bölgesi'nde kurulacaktı.

28. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE CİNSELLİK, KÖLELİK, DEVŞİRME ve HAREM

Haremde kim yaşırdı?

Haremde padişah, padişahın annesi, kız kardeşi, cariyeler ve hizmetkarlar yaşırdı.

Gümüş çivili ayakkabılar

Haremde padişah ile karşılaşmak, padişaha saygısızlık sayılırdı. Bu yüzden padişah, haremdekiler onun varlığını bilsin diye altında gümüş çiviler olan bir ayakkabı giyerdi.²³⁴

Özgür ve köle cariyeler kavramlarının birbirine karıştırılıyor:

Özgür cariyeye: Belli bir para karşılığında çalışan kadın hizmetçidir. Özgür olduklarından alınıp satılamazlardı.

Köle cariyeye: Kadın kölelerdir.

Kadın ve erkek kölelerin statüsü:

Nikahlı cariyeler (kadın köleler) sosyal statü kazanabilirdi. Hizmetçi cariyeler ev işlerinde çalışırdı. Haremde yükselen özgür ve köle cariyeler, padişahın eşi veya valide sultan olabilirdi. Çocuk doğurmak cariyelere statü kazandırırdı.

Sarayı yakan Feleksu

Özgürlük isteyen cariyeye bunu bir kağıda yazar ve sorumlunun odasına bırakırdı. Ondan sonra da odasına kapanıp hiç dışarı çıkmazdı. Sultan 2. Abdülhamid döneminde özgürleşmeyi isteyen Feleksu adında bir cariyeye vardı. İsteği kabul edilmedi. O da sarayda yangın çıkardı. Sultan, onu cezalandırmadı. Para ve evliliğe hazırlık eşyası verip saraydan uzaklaştırdı.

Köle kaynakları:

Köleler; savaş esirliği, sınır akınları, korsan baskınları veya uluslararası ticaretle elde edilirdi.

Sarayda ve saray dışında kölelerin özgür bırakılma süreleri

Osmanlı Devletinde ve sarayında bir gelenek vardı: Genelde beyaz kadın köleler

9 yıl, siyah kadın köleler 7 yıl mecburi hizmetlerini tamamladıktan sonra kendilerine özgürlük belgesi verilirdi. Bu belgeyi vermek mecburi değildi. Ancak bu belgeyi vermeyen köle sahipleri ayıplanırdı. Bazıları köleler özgür kaldıktan sonra da eski sahiplerinin yanında kalmayı tercih ederdi.

Maaş ve hediyeler

Cariyeler, saraya getirildikleri andan itibaren kendilerine maaş, elbise ve yiyecek verilirdi.

DEVŞİRME VE KAPIKULU SİSTEMİNDEKİ KİŞİLERİN GÖREVLERİ

Devşirme

Özellikle Balkanlardan getirilen Hristiyanların çocukları Enderun'da eğitilir, Müslüman yapılır ve Kapıkulu askerleri olurdu.

Pençik: (Notta bulabilirsiniz: ²³⁵)

Acemi Ocağı: (Notta bulabilirsiniz: ²³⁶)

Kapıkulları: (Notta bulabilirsiniz: ²³⁷)

Ortakçı Kullar: (Notta bulabilirsiniz: ²³⁸)

OSMANLI SARAYINDA İÇ OĞLANLAR VE EŞCİNSELLİK

İç oğlanlar özellikle Balkanlardan getirilen erkek çocuklardı. Sarayda eğitim alır ve yüksek mevkilere çıkabilirdi.

Osmanlı Devleti'nin Yükselme Döneminde ve 17. Yüzyıla kadar elit sınıfında eşcinsellik son derece yaygındı. Açıkça konuşulurdu. Ayıp sayılmazdı. Buna dair şiirler yazılırdı. Erkeklerin kadınlara sevgilerini ifade etmesinden daha değerli olan şey; erkeklerin genç erkeklere cinsel arzularını ve sevgilerini ifade etmesiydi.

Bazı padişahların çok sayıda genç erkekle ilişkisi vardı.

18. yüzyıl başlarında, Lale Devri sıralarında eşcinsellik ayıp olarak değerlendirilmeye başlandı. (Noel Malcolm, 2022; Onursal Erol, 2023) ²³⁹

CİVELEK TABURU

Yeniçeri Ocağı'na hizmet eden eşcinsel erkekler olduğu ileri sürülür. Ancak bazı kaynaklar böyle bir şey olmadığını yazar.

CİNSEL İSTİSMAR VE ÖZEL OLAYLAR

Cinsel istismar

Haremdeki bazı hadım edilmiş erkekler, özellikle yeni göreve başlayanlar, deneyimli yarı-hadımlar tarafından cinsel istismara uğrayabilirdi.

Drakula

Vlad Tepeş (Drakula) ve kardeşi 1440'larda Osmanlı sarayında rehin tutuldu. Bunu tüm kaynaklar yazıyor. Bazı tarihçiler, Vlad'ın kardeşi Radu'nun II. Murad'ın cinsel ilgisine maruz kaldığını yazar. Bu yüzden "Vlad da böyle şeyler yaşadı, o yüzden zalim oldu" rivayeti çıktı. Akademik araştırmalarda buna dair herhangi bir delil yoktur.

Osmanlı toplumunda ve sarayında köle kadınların cinsel olarak kullanılması

Osmanlı Devleti'nde erkek olan köle sahipleri, köle kadınları cinsel olarak kullanma hakkına sahipti. Sahibe ve odalıklar padişah veya yüksek rütbeli sahipler tarafından cinsel amaçla satın alınırdı. Hadım edilmiş bazı erkekler de diğer erkekler tarafından eşcinsel amaçlarla kullanılırdı.

KÖLE TİCARETİ VE EKONOMİ

Köle ticareti yasaldı. Devlet bu işten vergi alırdı. Pazarlık veya açık artırmada kölelerin fiyatları 1000 Osmanlı altınına kadar çıkabiliyordu. Başlıca pazar İstanbul idi. 1840-1890 yılları köle satışlarının en yoğun olduğu dönemdi.

Kölelerin getirildiği ülkeler

Kafkasya, Doğu Avrupa, Balkanlar, Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika (Sudan, Habeş, Berberi).

Osmanlı Devletine yıllık olarak getirilen köle sayıları

Trablus vilayetinden: 2000

Hicaz ve Yemen'den: 4000-5000

Basra'dan: 2000-3000

Mısır'dan: 1000-2000

Adige (Çerkes): 1000-2000 köle ²⁴⁰

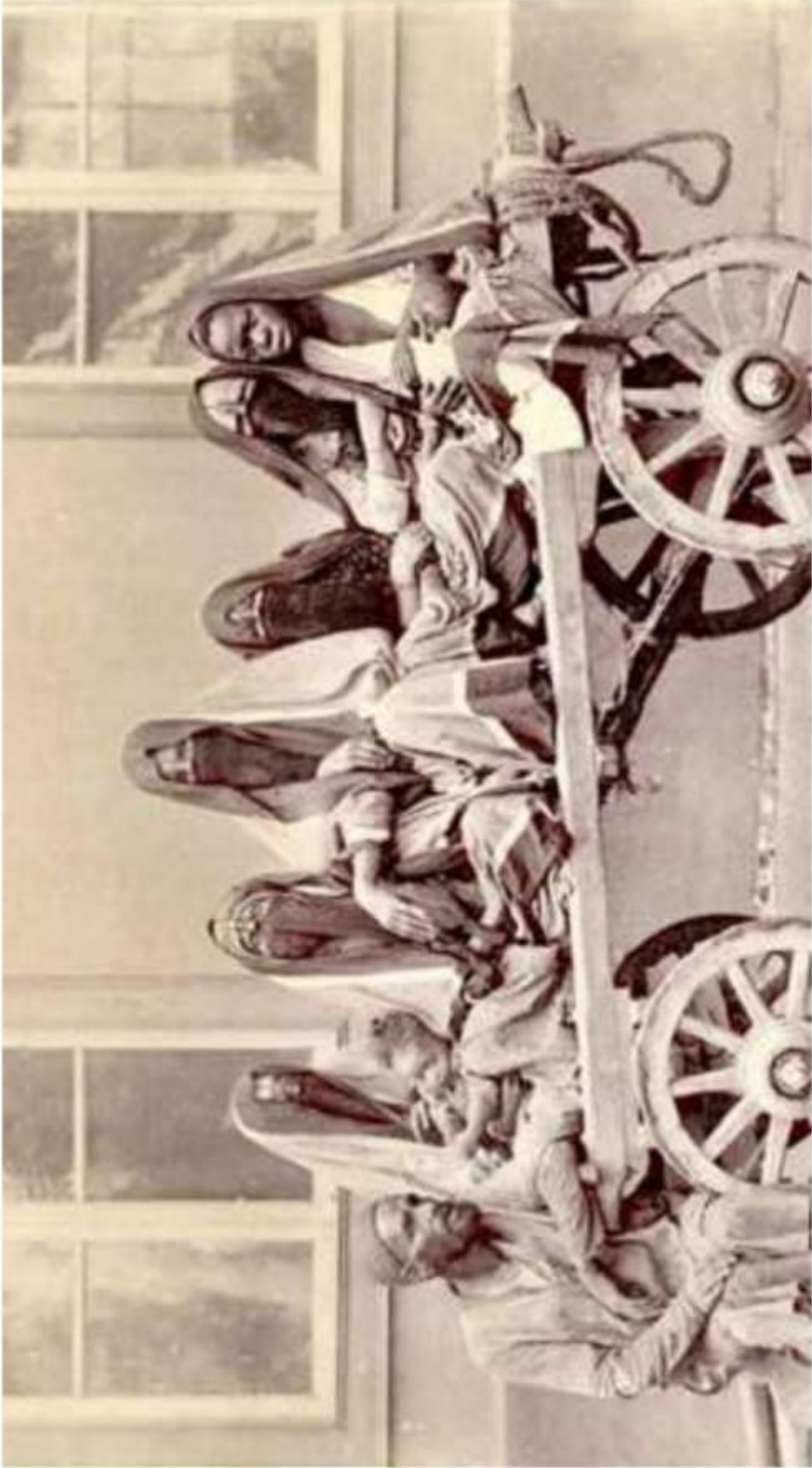
(Bu sayılar dünyanın o zamanki nüfusuna göre değerlendirilmelidir)

OSMANLI DEVLETİNDE KÖLELİĞİN SONA ERMESİ

19. yüzyılda Avrupa'nın baskılarıyla kölelik azaldı. 1847'de yasaklar başladı. 1870'li yıllarda köle ticareti büyük ölçüde sona erdi. 20. yüzyılın başında Osmanlı'da kölelik tamamen ortadan kalktı. Ancak 1893 tarihli köle alım-satım belgelerine bile rastlanmıştır.

Mekkeli bir tüccar ve Çerkes kölesi, 1880'li yıllar. Gerçek kamera çekimidir.²⁴¹ İkisinin giyime de gayet iyi. Kafasında sarığı, elinde tesbihi olan kişi muhtemelen köle sahibidir.

Köle tüccarı, arabasının üzerindeki köleleri satıyor.
Tarihi belirsizdir. Gerçek kamera çekimidir.

29. BÖLÜM

HÜKÜMDARLARIN SARAYLARI İÇİN HADİM EDİLEN ERKEK ÇOCUKLARI

HADİM EDİLMENİN TARİHÇESİ

Mısır

Yeni Krallık dönemi yazıtlarında sarayda hadım kölelerin varlığı kaydedilir.

Pers İmparatorluğu

Ahameniş sarayında hadımlar bürokrasi ve haremi korumakla görevliydi.

Bizans

Hadımlar hem kilise hem devlet idaresinde en güçlü makamlara yükselmiştir. Osmanlı sarayındaki hadımlığın Bizans'dan mı yoksa Abbasi-Memlûklerden mi alındığı belli değildir.

Abbasiler

Afrika ve Slav kökenli hadımlar vardı.
Hadım etme işlemi genelde Mısır,
Habeşistan ve Sudan'daki köle ticaret
merkezlerinde yapılırdı.

HADIM EDİLMENEN GEREKÇELERİ

- Hükümdarların saraylarının ve haremlerinin güvenliğini sağlamak,
- Dini merasimlerde insanın en değerli organlarından birinin kurban edilmesi,
- Mahkumları cezalandırmak için

(Günümüzde de kimi devletlerde çocuklara cinsel ilgi duyan erkeklere iki yol sunulmaktadır: Hapse girmek ya da cinsel organların işlevsiz hale getirilmesi.)

- Hadım erkeklerin, kadınlarıyla geçirecekleri zamanı bertaraf edip onların zamanlarından daha fazla yararlanmak.
- Osmanlı sarayında padişahın aile üyelerinin ve hadım erkeklerin dışında kimse hareme giremezdi.

OSMANLI SARAYINDAKİ HADIMLARIN ÇOCUK YAŞTA CİNSEL ORGANLARI AMELİYATLA ALINIRDI

1) Kısmen hadım edilenler:

Yalnızca testisleri alınır, penisleri alınmazdı. **Bazıları bu ameliyat sırasında ölürdü.**

2) Tam hadım edilenler

Hem testisleri hem penisleri alınırdı. **Çoğu ameliyat sırasında ölürdü.**

İslam hukukuna göre hadım edilmek yasak olduğundan hadım edilme işlemi, bu çocuklar saraya getirilmeden önce yapılırdı.

Osmanlı Sarayında Hadım Edilmiş Erkeklerin Görevleri

(Notta bulabilirsiniz: ²⁴²)

Bazı Hadım Erkekler Sadrazam Oldu

(Notta bulabilirsiniz: ²⁴³)

OSMANLI SARAYINDA HADIMLIK UYGULAMASI NE ZAMAN BAŞLADI?

Osmanlı devletinin ilk dönemlerinde hadımlık uygulamasına pek rastlanmaz.

Osmanlıların 1453 yılında İstanbul'u almasından sonra hadımlık uygulaması yaygınlaşmıştır.

OSMANLI SARAYINDA HADIMLIK UYGULAMASI NE ZAMAN BİTTİ?

Hadımlar, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar Dolmabahçe ve Çırağan saraylarında görev yapmıştır.

Ancak hadım edilme ameliyatlarının ne zaman bittiği konusunda net bir bilgi yok.

Bir insanın ortalama yaşının 70 civarında olduğunu varsayarsak Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından 70 yıl öncesine kadar da hadım edilmenin hâla var olduğu sonucu ortaya çıkar.

30. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ TAHT KAVGALARINDA ÖLDÜRÜLENLER VE DELİRENLER

Osmanlı Devleti'nde bir şehzade doğduğunda önünde iki yol vardı: Ya padişah olacaktı ya da öldürülecekti...

ŞEHZADE MUSTAFA'NIN FERYATLARI

3. Mehmed döneminde idam edilen on dokuz şehzadenin en büyüğü olan Mustafa, babasının ölümünü duyduğunda şu şiiri söylemiştir:

“Alnımda (kaderimde) kudretin yazıcısı
ne yazdı, bilemedim

Ah ki bu dünyanın gül bahçesinde hiç
gülmedim.”

(Şiir sadeleştirilmiştir. Orijinali notlarda vardır. Kudretin yazıcısı: Allah) ²⁴⁴

KORKUDAN DELİRENLER

SULTAN İBRAHİM (DELİ İBRAHİM)

4. Murad ölmüştü. Kapağası şehzade İbrahim'in huzuruna gitti. Sultan Murad'ın öldüğünü, artık kendisinin sultan olduğunu söyledi. İbrahim, bunun, kendisinin öldürülmesi için yapılmış bir oyun olduğunu düşündü: "Kardeşim sağ olsun. Bana taht ve saltanat gerekmez" dedi ve odasından çıkmadı. Annesi Kösem Sultan onu odasından çıkmaya ikna etti.

Sultan İbrahim çocukluğunda kafes adı verilen hapishane sisteminde hep cellat korkusuyla yaşamıştı. Çocukken, amcası 1. Mustafa'nın deliliklerini, ağabeyi 2. Osman'ın öldürülüşünü görmüştü. Diğer ağabeyi 4. Murad'ın taht için kendi kardeşlerini boğdurduğunu görmüştü. Öldürülen şehzadeler; Bayezid ve Süleyman Kasım idi.

Bu sebeple 1637 yılından sonraki 3 yılda hep öldürülmeyi bekledi.²⁴⁵ Beklerken de psikolojisi bozulmuştu.

Padişahlık dönemindeki bazı hareketleri sebebiyle Deli İbrahim olarak adlandırılmıştır:

İstanbul'da araba yasağı: Sultan, İstanbul'da araba ile gezerken başka arabalar ile karşılaşmamak için şehirde araba sürülmesini yasaklamıştı. Bir gün araba ile gezerken önüne bir araba çıktı. Bu yüzden sadrazam Salih Paşa'yı idam ettirdi. ²⁴⁶

Küçük kızlarını vezirlerle evlendirdi. Ahmed Paşa'yı karısından boşatarak küçük kızıyla evlendirdi: (Ayrıntıları notta bulabilirsiniz: ²⁴⁷)

Haremde birçok cariye ve 7 haseki (yakın köle cariye) vardı. Bunların masrafları yüzünden askerin maaşı zorlukla ödenebiliyordu.

Bütçe açığı sebebiyle önemli ilmi, idari ve askeri makamlar rüşvetle satılmaya başlandı.

Bir Osmanlı padişahı ilk defa bir cariye ile evlendi: (Ayrıntıları notta bulabilirsiniz: ²⁴⁸)

Samur aşkı ve samur hediyesi: (Ayrıntıları notta bulabilirsiniz: ²⁴⁹)

Padişahın sonu: Bu olaylardan sonra devletin çeşitli kademelerinde isyanlar oldu ve Sultan İbrahim tahttan indirildi. On gün sonra ise boğularak idam edildi.

5. MURAD, ÖLDÜRÜLME KORKUSUYLA DELİRİYOR

Padişah 5. Murad'ın padişahlığının 5. Gününde amcası Sultan Abdülaziz öldürülmüştür:

5. Murad “**Kan istemem, padişahlık istemem!**” demiştir.

Cuma günü halk buluşmasında ata ters binmeye çalışmıştır. Atla sarayın havuzuna atlamıştır.²⁵⁰

5. Murad, sarrafı Hristaki'ye yüz bin altınlık mücevherler vermiştir. Kendisi Avrupa'ya gönderilmiş ama dönmemiştir. Delirmesinde bu olayın da payı olduğu söylenir.

1. MUSTAFA DA ÖLDÜRÜLME KORKUSUYLA DELİRİYOR

Sultan İbrahim'in amcasıdır. 1. Mustafa (1591–1639), yaklaşık 14 yıl kafeste büyütüldü. 1617 ve 1622'de kısa süreli olarak tahta çıktı. Akıl sağlığı yerinde olmadığı için her iki kez de indirildi. Hayatının büyük kısmını kafeste ve ruhsal sorunlarla geçirdi. Yerine 2. Osman geçti.

TAHT KAVGALARINDA ÖLDÜRÜLENLER

(Konu başlıkları, öldüren kimselere göre düzenlenmiştir.)

1) OSMAN BEY (1299–1326): Amcası Dündar'ı öldürdü. ²⁵¹

2) 1. MURAD (1362–1389): Oğlu Savcı Bey'i öldürdü. Kardeşleri Halil ve İbrahim'i öldürttüğü de iddia ediliyor. ²⁵²

3) YILDIRIM BAYEZİD'İN OĞULLARI MEHMED VE MUSA (1389–1402): 6 oğlu vardı. Oğullarından; Mehmed, > kardeşi İsa'yı öldürdü. Musa, > ağabeyi Süleyman'ı öldürdü.

4) 1. MEHMED (ÇELEBİ) (1413–1421): Kardeşleri Süleyman, Musa ve İsa'yı öldürdü. ²⁵³

5) 2. MURAD (1421–1451): Amcası Mustafa Çelebi'yi öldürdü. Kardeşleri Ahmet, Yusuf ve Mahmut'u öldürdüğü de rivayet edilir.

6) FATİH SULTAN MEHMED (1451–1481): Kundaktaki kardeşi Ahmed'i öldürttü. Kardeş katlini yasallaştırdı.

Kanunname-i Al-i Osman:

“Evlatlarımdan biri tahta çıkarsa, kardeşlerini öldürmesi caizdir. Din bilginlerinin çoğu da bunu uygun görmüştür...”²⁵⁴

7) 2. BAYEZİD (1481–1512): Kardeşi Cem Sultan’ı, bazı rivayetlerde oğulları Oğuzhan ve Murad’ı da öldürdüğü söylenir. Bazı kaynaklarda babasını da öldürdüğü söyleniyor.

8) YAVUZ SULTAN SELİM (1512–1520): Toplamda 2 ağabey, 6 yeğen ve 3 veziri öldürttü.²⁵⁵ Dedesi ve dört dayısını öldürttü.

9) KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN (1520–1566): Oğlu Mustafa’yı, Mustafa’nın oğlu Mehmed’i (bebek olan torununu) öldürttü.²⁵⁶ Oğlu Bayezid’i, Bayezid’in de beş oğlunu (kendi torunlarını) öldürttü.²⁵⁷

10) 3. MURAD (1574–1595): 5 kardeşini öldürttü. Bazı rivayetlere göre 100 çocuğu vardı. Bunlardan 53’ü, babaları sağken öldü.

11) 3. MEHMED (1595–1603)

En büyük saray katliamı

Farklı annelerden 19 erkek kardeşini öldürttü (en büyük Osmanlı kardeş

katliamı). 16 yaşındaki oğlu Mahmud'u öldürttü.

Öldürülenlerin 19 tanesi henüz kundaktaki bebektir. 4 tanesi büyümüştür.

Anasından emdiği süt burnundan geldi

Çocuklarından birisi, cellatlar geldiğinde henüz annesinden süt emmekteydi, az önce emdiği süt burnundan gelmişti. Türkçe'deki "Anasından emdiği süt burnundan geldi" deyiminin kaynağı bu olaydır.

Darımı yiyeyim, beni ondan sonra boğun

4 yaşındaki bir başka kardeşi, cellatlar geldiğinde mısır koçanını dişlemekteydi. Sağır ve dilsiz cellatlara "Darımı yiyeyim, beni ondan sonra boğun, olur mu?" demişti. Ama cellatlar buna izin vermedi.

12) 1. AHMED (1603–1617): "Ben katil bir adamın cenaze namazını kılmam" diyerek babasının cenazesine katılmadı. Kardeşi Mustafa'yı öldürmedi. Kafes sistemini başlattı. Bu sistemde şehzadeler sarayda özel bir odada hapsediliyordu.

13) 2. OSMAN (GENÇ OSMAN) (1618–1622): Kardeşi Mehmed'i öldürttü.

Askeri darbe geleneği başlıyor: Askeri isyanla tahttan indirilip öldürülen ilk padişaktır.

-2. Osman (Genç Osman) yeniçeriler tarafından öldürüldü. ²⁵⁸

-1. Mustafa (Deli Mustafa) saray entrikaları ve isyanlar sonucunda öldürüldü. ²⁵⁹

-2. Mustafa Patrona Halil İsyanı sonucunda sürgüne gönderildi. ²⁶⁰

-3. Selim, Kabakçı Mustafa olayı sonrasında kuzeni olan padişah 4. Mustafa'nın emriyle öldürüldü. ²⁶¹

-4. Mustafa, Alemdar Mustafa Paşa tarafından öldürüldü. ²⁶²

-2. Abdülaziz öldürüldü. ²⁶³

Osmanlı Devleti tarihinde sembolik de olsa ilk kez bir askeri darbenin hesabı soruluyor: ²⁶⁴

14) 4. MEHMED (1648–1687):

Kardeşlerinin zehirlenmesine sessiz kaldığı veya onay verdiği rivayet edilir.

15) 4. MURAD (1623–1640): Kardeşi

Bayezid'i öldürttüğü rivayet edilir.

16) İBRAHİM (DELİ İBRAHİM) (1640–

1648): (Konunun başına bakınız) Saraydaki

kadın ve cariyelerin öldürölmesini emrettiği rivayet edilir.

17) KÖSEM SULTAN (VALİDE SULTAN):

Torunu IV. Mehmed'i öldürttüğü söyleniyor. Kendisi de öldüröldü (2 Eylül 1651).²⁶⁵

18) 3. OSMAN (1674–1695): Kafes sistemi nedeniyle 51 yıl hapsedildi.

Diri diri gömülen padişah

1. Mahmud öldükten sonra mezara gömölür. Mezarı başında Kur'an okuyan kişi gece, mezardan ses geldiğini duyar. Saraya giderek durumu yeni padişah olan 3. Osman'a anlatır. 3. Osman, çevresindekilere, Kur'an okuyan kimseden başka kimsenin bu durumdan haberi olup olmadığını sorar. Başka kimsenin durumdan haberi olmadığını söylerler. Kur'an okuyan kişi gizlice öldürölür.

19) 4. MUSTAFA: 3. Selim'i öldürttü.

20) 2. MAHMUD (1808–1839): Binlerce yeniçeriyi, din bilginlerini ve tanınmış kişileri öldürdüğü rivayet edilir.

Fatih zehirlenerek öldüröldü mü? Bu da bir taht kavgasının sonucu muydu?

(Ayrıntılar için nota bakabilirsiniz: ²⁶⁶)

(Taht kavgalarında öldürülenler kısaca anlatılmıştır. Ayrıntılar için son nota bakabilirsiniz: ²⁶⁷)

PADİŞAHLARIN EMRİYLE ÖLDÜRÜLEN SADRAZAMLAR

FATİH SULTAN MEHMED DÖNEMİ:

Candarlı İbrahim Paşa, Rum Mehmet Paşa,
Mahmut Paşa

2. BAYEZİD DÖNEMİ: Gedik Ahmet Paşa

YAVUZ SULTAN SELİM DÖNEMİ: Koca

Mustafa Paşa, Dukakin oğlu Ahmet Paşa,
Yunus Paşa, Pargalı İbrahim Paşa

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİ:

Kara Ahmed Paşa

3. MEHMED DÖNEMİ: Ferhad Paşa, Hadım

Hasan Paşa, Yemişçi Hasan Paşa

1. AHMED DÖNEMİ: Derviş Paşa, Nasuh

Paşa

4. MURAD DÖNEMİ: Mere Hüseyin Paşa,

Kemankeş Kara Ali Paşa, Hadım Mehmed
Paşa (Gürcü Mehmed Paşa), Boşnak

Hüsrev Paşa, Topal Recep Paşa,
Tabanıyassı Mehmed Paşa

DELİ İBRAHİM DÖNEMİ: Kemankeş Kara
Mustafa Paşa, Hersekli Salih Paşa

4. MEHMED (AVCI MEHMED) DÖNEMİ:

Sofu Mehmed Paşa, Tarhuncu Ahmed
Paşa, İbşir Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa
Paşa, Kara İbrahim Paşa, Sarı Süleyman
Paşa, Nişancı İsmail Paşa

2. AHMED DÖNEMİ: Arabacı Ali Paşa,
Sürmeli Ali Paşa, Daltaban Mustafa Paşa

3. AHMED DÖNEMİ: Çorlulu Ali Paşa,
Gürcü Yusuf Paşa, Hoca İbrahim Paşa,
Silahtar Süleyman Paşa, Nevşehirli Damad
İbrahim Paşa

1. MAHMUD DÖNEMİ: Kabakulak İbrahim
Paşa

3. OSMAN DÖNEMİ: Silahtar Bıyıklı Ali
Paşa

3. MUSTAFA DÖNEMİ: Bahri Mustafa
Paşa, Yağlıkçızade Emin Mehmed Paşa

1. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ: Ispartalı Halil
Hamit Paşa

3. SELİM DÖNEMİ: Rusçuklu Şerif Hasan Paşa

2. MAHMUD DÖNEMİ: Benderli Ali Paşa

YENİÇERİLER TARAFINDAN ÖLDÜRÜLENLER

-Dilaver Paşa, Genç Osman olayı sırasında öldürüldü.

-Ohrili Hüseyin Paşa ve

-Davut Paşa. (Ayrıntılar için nota bakabilirsiniz: ²⁶⁸)

31. BÖLÜM

OSMANLI PADİŞAHINA TEK BAŞINA KAFA TUTAN ADAM

1878-1960 yılları arasında yaşamıştır.

Kitaplarında Saidi Nursi veya Saidi Kürdi adlarını kullanmıştır. Bediüzzaman lakabını ise bazen adlarının önünde kullanmıştır.

Nursi genç yaşta Van'a geldi.

Zekası ve ezberleme gücü Van valisi Tahir Paşa'nın dikkatini çekti.

Tahir Paşa kütüphanesini Nursi'ye açtı.

Böylelikle Nursi, İslami eğitim veren medreselerde öğretilenlerin yanında Matematik, Coğrafya, Tarih ve Kimya gibi bilimleri de öğrendi.

MEDRESETÜZZEHRA

(ZEHRA ÜNİVERSİTESİ) FİKRİ

Nursi'nin zihninde bir fikir doğar:

Kürdistan şehirlerinde dini ve fenni bilimleri birleştiren bir üniversite.

Bu üniversitede eğitim dili olarak “Arapça vacib (olmazsa olmaz), Kürtçe caiz (mümkün), Türkçe lazım (gerekli) diyecektir.

Tahir Paşa onun bu düşüncesini destekledi.

Padişah’a sunulmak üzere kendisine bir tavsiye mektubu verdi.

Nursi, 1907 yılında İstanbul’a gitti.

Sultan 2. Abdülhamid ile görüşmek istedi. Ancak mümkün olmadı.

“Ya beni idam etsinler ya da fikrimi dinlesinler” diyerek dikkat çekmeye çalıştı.

Bazı rivayetlerde padişah ile görüştürülmediği bilgisi var.

Bazı rivayetlere göre ise padişah ile görüştürülür.

Odadan içeri girer.

Padişahın elini ve eteğini öpmez.

“Esselamün aleyküm ya Abdülhamid!” der.

Bu tavrı padişaha karşı saygısızlık olarak değerlendirilir.

Tüm rivayetlere göre Nursi, Toptaşı Akıl Hastahanesine gönderilir.

Hastahane doktorları onun deli değil çok zeki olduğunu söyler. Hastahaneden çıkarılır.

İstanbul'daki çeşitli dini okullarda ders verir. Volkan Gazetesi gibi bazı gazetelerde yazı yazar.

KÜRDLER NEYE MUHTAÇTIR?

2 Aralık 1908 tarihinde Şark ve Kürdistan gazetesinde bu makaleyi yayımlar.

Makalede Kürtlerin eğitim alanındaki eksikliklerini vurgular.

Bu eksikliklerin giderilmesi için Mısır'daki Elezher üniversitesi gibi Medresetüzzehra üniversitesinin de Kürdistan'a kurulması gerektiğini yazar.

Bu üniversite sayesinde dini okullarda okuyanların fenni bilimleri de öğrenerek körü körüne bağlılıktan kurtulacağını, fenni okullarda okuyanların da dini bilimleri öğrenerek İslamiyetten çıkmaktan kurtulacağını iddia eder.

EY KÜRD HALKI

Kürd Teavün ve Terakki Gazetesi [Kürd Yardımlaşma ve İlerleme Gazetesi] adlı gazetede Kürtçe bir yazı yazar.

Yazısında, kendisine göre Kürtlerin kurtuluşu için bir reçete sunar:

“Birlikte kuvvet, birlikte hayat, kardeşlikte mutluluk, hükümette selamet vardır.

Üç cevherimiz vardır: İslamiyet, insaniyet ve milliyetimiz.

Üç düşmanımız vardır: Fakirlik (ki İstanbul'daki kırk bin hamal bunun delilidir), düşmanlık ve ihtilaf.

Üç düşmana karşı elimizde üç elmas kılıç var: Okumak, birlik ve milletini sevmek, başkasına muhtaç olmadan kendi kendine yeterli gelmek.

Son vasiyet; okumak, okumak, okumak; elbirliği, elbirliği, elbirliği."

İstanbul'da birşey elde edemeyince Kürdistan'a geri döner. Öğrencilere ders vermeye başlar.

BİR KELLE SOĞANI BİN KIZIL ELMAYA DEĞİŞMEM

Mehmed Ziya (Gökalp) Zaza Kürdüdür. Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Türkçülük hareketinin öncülerindendir.

Nursi, Ziya Gökalp ile karşılaşır.

Ona şunu der: "Köylüyüm diye beni küçümseme, ben de kibarım; bir baş soğanı bin kızıl elmaya değişmem!"

Kızıl Elma, Türk milliyetçiliğinin önemli bir simgesidir.

TAKİPÇİLERİ

Öldükten sonra peşinden, yazdığı birçok kitap bırakır.

Bu kitaplara Risalei Nur (Işık Mektupları) serisi adı verilir.

Takipçileri çeşitli fikri gruplara bölünür:

Bazıları yeni kurulan Türkiye devletinin yanlısı olur. Bazıları devlete karşı durur. Bazıları ise her ikisi arasında bir denge politikası yürütür.

Devlete karşı olanlar, diğer bazı takipçileri devletle işbirliği yapmakla suçlar.

SAİDİ NURSI'NİN ESERLERİNİN ANA TEMALARI

- 1) Allah'ın varlığı ve birliği akli delillerle ispatlanmaya çalışılır.
- 2) Kur'an ayetleri, günlük hayattaki örneklerle açıklanır.
- 3) Ölüm ve Allah tarafından sorgulanma ele alınır.
- 4) Ahlak ve manevi terbiyeye önem verilir. Tarikatlerin kayıtsız şartsız kabul mantığına karşı çıkar.
- 5) Dini ve fenni bilimlerin beraber öğrenilmesi gerektiği söylenir.

6) Birlik, kalkınma ve eğitimin önemine vurgu yapılır.

7) Hoşgörü ve barış: Farklı etnik köken, din ve mezheplere mensup insanların birbirlerine tahammül edebilmesini ve aynı toplumda bir arada yaşayabilmesi gerektiğini söyler.

8) Milliyetçilik:

-Olumlu milliyetçilik: Milletini sevmek.

-Olumsuz milliyetçilik: Başka milletlere düşmanlık etmek.

Kendisi, olumlu milliyetçeliği teşvik eder. Milliyet ve dini, bir kuşun iki kanadı gibi görür.

9) İslam birliği: İslami Devletler Birliğini savunur.

10) İslami Devletler Birliği üyesi bağımsız bir Kürdistan fikrini savunur.

ESERLERİNİN BOZULMASI İDDİALARI

Kendisini takip edenler, kendilerini Nurcu (Işık yanlısı) olarak tanımlar.

Ancak birçok farklı gruplara bölünmüşlerdir.

Bazı gruplar, diğer bazı grupları, Nursi'nin eserlerini tahrif etmekle suçlar. Nursi'nin

asıl orijinal nüshaların kendilerinin ellerinde olduğunu iddia eder.

Nursi'nin bazı takipçileri ise Nursi'nin eserlerini bozduklarını kabul eder.

Ancak bunu kötü niyetle değil “çıkar gereği” yaptıklarını söylerler.

Çıkar demelerinden kasıt, topluluklarının dini çıkarlarıdır.

RASTLANTILI KUR'AN

Nursi, birkaç öğrencisine Kur'anı el yazısıyla yazdırmıştır.

Bu el yazılarından birinde dikkatini çeken bir nokta olur:

Kur'an sayfalarındaki Allah kelimesi, Kuran'ın tamamında üst üste gelmektedir.

Yani Kur'an, şeffaf bir malzemeye yazıldığında içinde Allah adının geçtiği ne kadar yer varsa ondan sonraki sayfalarda da Allah adı yine aynı yerde geçmektedir.

Dolayısıyla her sayfadaki Allah yazıları tam olarak birbirinin üstüne gelmektedir.

Ayrıca bunun gibi daha pek çok rastlantı olduğunu keşfettiler.

İlgili konunun görsellerine ve vidyolarına bu bağlantılardan ulaşabilirsiniz.

Görseller, telif hakkına sahip
olabileceğinden dolayı görselleri
paylaşmıyorum:

<https://www.hizmetvakfi.org/tevafuklu-kuran-i-kerim.html>

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10153070275075071&id=93391135070&set=a.158648735070>

<https://www.youtube.com/watch?v=Ffz6CuICRi0>

<https://www.youtube.com/watch?v=K6Tc0lfXZ6k>

32. BÖLÜM

OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN SON DÖNEMİ İLE TÜRKİYE’NİN KURULUŞUNDA TÜRKLÜK KİMLİĞİNİN İNŞASI

Osmanlı Devleti’nde insanlar etnik kökene göre değil, Müslüman olup olmamalarına göre sınıflandırılıyordu.

DÜNYADA MİLLİYETÇİLİK AKIMLARI BAŞLADI

Eskiden din, mezhep ve aşiret kavramları önemliydi. Ancak dünyada artık ulus kavramı daha fazla önemli olmaya başlamıştı.

“Osmanlı Devletinde etnik aidiyet İkinci Murad’ın isteğiyle Yazıcızade Ali tarafından oluşturuldu. Osmanlılar Türklere önem vermezdi, onlara köylü sınıfı gözüyle bakardı. Türklere devlet

daresinde hiçbir zaman görev verilmezdi.

Aristokratlar genellikle Balkan kökenlidir: Sırp, Yunan, Bulgar, Makedon ve Arnavut gibi.

2. Mahmud döneminden itibaren Batıdaki Fransız İhtilalinden etkilendiler. Merkezîyetçi bir yapı oluşturmaya çalıştılar.” (Hasan Şerefoğlu, 2025) ²⁶⁹

TÜRKİYE’DE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ YAPANLAR

Türk kültürü ve kimliği, kendini Türk gibi gösteren ama Türk olmayan bir grup tarafından bozulmuştur. Türk milliyetçiliğinin önderi gibi görünen birisi vardır. Adı Tekin Alp’dir. Ama gerçek adı Moiz Kohen’dir. (Mehmet Şevket Eygi, 2006) ²⁷⁰

19. yüzyılın milliyetçiliği yayılmacıdır. Bu yayılmacılık üstün ulus olma çabasından değil yayılmış ve kalabalık bir ulus olma rüyasından besleniyor.” (İlber Ortaylı, 2002) ²⁷¹

Hasan Şerefoğlu, günümüz Türkiye’inde 7 milyondan fazla gizli Sabetayist, gizli Yahudi ve gizli Pakraduni Ermeni olduğunu söylüyor. Bu kimselerin Türkiye’de aşırı

Türk milliyetçiliği yaparak toplumda gerginlik oluşturduğunu ve insanları birbirine düşürdüğünü söylüyor. (Hasan Şerefoğlu, 2025) ²⁷²

“Bir ulusun oluşabilmesi için, geçmişteki bazı acı gerçeklerin unutulması -hatta tarihsel yanlışların benimsenmesi- gerekir.” (Ernest Renan: 1882) ²⁷³

“Türkiye resmi tarihi, Orta Asya Türk tarihi ve destanlar gerçek kabul edilerek oluşturulmuştur. **Moğol tarihi bile Türk tarihine eklenmiştir.** 1950 yılından önce ‘Güneş Tarih Teorisi’ yaygındı. Bu düşünceye göre yeryüzündeki birçok millet Türk idi: Çağlar öncesinde Anadolu’da yaşamış halklar ve Amerika kıtasındaki Mayalar da Türk idi. Bu teorinin ikizi ‘Güneş Dil Teorisi’ idi: Bu teoriye göre bütün diller Türkçe’den oluşmuştu.” (Avni Özgürel: 2006) ²⁷⁴

“Bir toplum ulus olma sürecini tamamlamamışsa bu konuları konuşmanın önünde psikolojik etkenler vardır. Bu etkenler de kutuplaşmaya yol açar. Böyle olunca da bilimsel yaklaşım ve önyargısız araştırma kültürü gelişmiyor.” (Ömer Lütfi Mete: 2006) ²⁷⁵

İTTİHAT VE TERAKKİ’NİN İKİ KESİMİ

1) Merkeziyetçiler-Selanik Ekolü:

İngiltere ile iş birliği yapmışlardır.
Mustafa Kemal de bunun içindedir.

2) Adem-i Merkeziyetçiler: Prens

Sebahaddin başı çeker. Yerelden
yönetimi ve eyaletlerin
güçlendirilmesini savunurlar.
Osmanlının tekrar dirilmesini
gerektiğini söylerler. (Hasan Şerefoğlu,
2025) ²⁷⁶

JÖNTÜRKLER VE İTTİHAT VE TERAKKİ

Jöntürkler

19. yüzyıl sonlarında Osmanlı’da anayasal
yönetimi ve modernleşmeyi savunan
aydın, subay ve öğrencilerden oluşan bir
hareketti. Sultan II. Abdülhamid’in baskıcı
yönetimine karşı çıktılar.

İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC):

1889’da gizlice kuruldu. 1906’da
resmileşti. Jöntürk hareketinin siyasi kolu
oldu. 2. Meşrutiyetin ardından aktif oldu.
1913’de iktidara geldi. Devleti

merkezileştirerek milli birliği sağlamayı amaçladı. **Türk Derneği (1909), Türk Yurdu Derneği (1911) ve Türk Ocağı (1912):** Mehmed Emin Yurdakul, Ahmed Ferid (Tek), Ahmed Ağaoğlu ve Dr. Fuad Sabit (Ağacık) tarafından kuruldu. Ziya Gökalp fikir babasıydı. Hamdullah Suphi Tanrıöver bazı dernekleri İTC ile ilişkilendirdi.

Dernekler, Birinci Dünya Savaşı ve işgal yıllarında kapatıldı.

2. Meşrutiyet ile padişah, devleti Meclis ve anayasa doğrultusunda yönetmeye başladı.

Meclis-i Mebusan üyelerini zenginler, toprak ağaları ve üst düzey kişiler seçiyordu. Ayan Meclisi üyelerini padişah atıyordu.

İTC, Osmanlı'yı Almanya ile işbirliği içinde Birinci Dünya Savaşı'na soktu. Savaş kaybedilince liderleri yurt dışına kaçtı.

İTC, 1918'de resmen kapandı. Hareket, devlet içinde devlet şeklinde güçlü bir örgütlenmeye sahipti.

JÖNTÜRKLERİN ve İTTİHATÇILARIN ETNİK KÖKENLERİ

Kişinin Adı	JönTürk ise Görevi	İttihatçı ise Görevi	Etnik Köken
İbrahim Temo	Evet - Kurucu	Hayır	Arnavut
Abdullah Cevdet	Evet - Kurucu	Hayır	Kürt
İshak Sükuti	Evet - Kurucu	Hayır	Adige (Çerkes) ya da Kürt
Çerkez Mehmed Reşid Bey	Evet - Kurucu	Hayır	Adige (Çerkes)

Enver Paşa	Hayır	Evet - Lider, Asker	Anne: Arnavut ve Tatar, Baba: Türk veya Adige. Bazı kaynaklarda anne veya baba adı anılmadan Hristiyan Ortodoks Gagavuz.
Cemal Paşa	Hayır	Evet - Lider, Asker	Kafkas kökenli, Adige (Çerkes) olabilir
Talat Paşa	Hayır	Evet - Lider, Siyasi	Türk, Çingene, Pomak
Mehmed Ziya (Gökalp)	Evet - İdeolog, Fikir babası	Evet – İdeolog, Fikir babası	Kürt

Dr. Nazım Bey	Evet -İdeolog, Lider	Evet İdeolog, Lider	Türk
Emmanuel Carasso	Hayır	Evet Lider, Hukukçu	İbrani (Sefarad)
Mustafa Kemal (Atatürk)	Hayır	Evet (1908’de üye oldu.) Askeri ve siyasi liderdir.	

SABETAY SEVİ (1626-1676)

İzmir’de doğmuş bir Yahudi din adamıdır.

Kendisinin “Mesih”; yani Tanrı tarafından gönderilen kurtarıcı olduğunu ilan etti. Bu yüzden etrafında çok sayıda insan toplandı.

Bu hareket, tarihe Sabetaycılık adıyla geçti.

Sevi’nin düşünceleri, klasik Yahudi inancından epey farklıydı:

Ona göre bazı dini yasakları özellikle çiğnemek Tanrı’nın planının bir parçasıydı. Bu fikir Yahudiler arasında büyük tartışma yarattı.

1666 yılında Osmanlı Devleti onu tutukladı.

Müslüman olmazsa onu öldüreceklerini söylediler.

Sevi Müslümanlığı kabul ettiğini söyledi.

Takipçileri, onun görünüşte Müslüman göründüğünü söyledi.

Bazı takipçileri onun ölmediğine, göğe yükseldiğine ve bir gün geri döneceğine inandı.

Sevi'nin yolundan gidenler zamanla gizli topluluklar haline geldi.

Kimileri tasavvuf tarikatlarına (Bektaşilik, Mevlevilik, Melamilik gibi) karıştı, kimileri de okullar açarak etkilerini sürdürdü.

Sevi, Miladi 1675-1676 tarihinde öldü.

Sevi'nin takipçilerinin (Sabetaycılar) günümüzde de Yahudi olmalarına rağmen Müslüman göründükleri söyleniyor.²⁷⁷

Son dönemlerde yapılan bazı araştırmalarda Sevi hakkında şu iddialar var:

Sevi, bir devlet başkanı gibi davranıyordu. Osmanlı Devleti'nin topraklarının farklı yerlerinde kendisi için valiler tayin ediyordu.

Osmanlı yönetimi de bunu kendisi için bir tehlike olarak gördü. Bu tehlikeyi ortadan kaldırmak istedi.

MEHMED ZİYA (GÖKALP)

Kürtler arasında anlatılan bir sözlü rivayet var:

Zaza Kürdü olan Ziya Gökalp önce Kürt milliyetçiliği propagandası yaptı.

Kürtçülüğün Esasları adında bir kitap yazdı.
Kimse onu ciddiye almadı.

Kürtlerde tepki oluşup Kürt milliyetçiliği
yapsınlar diye Türk milliyetçiliği yapmaya
başladı.

Yazdığı kitabın içeriğini değiştirip adını da
Türkçülüğün Esasları yaptı.

MUSTAFA KEMAL (ATATÜRK)

Yusuf Halaçoğlu Mustafa Kemal Atatürk'ün
7 babadan beri Mevlana'nın kurduğu
Mevlevi tarikatına bağlı olduğunu
söylüyor. Ayrıca Kuran'ı ezbere bildiğini
söylüyor.²⁷⁸

Türk şair ve yazar Yavuz Bülent Bakiler,
Atatürk'ün Kemal soyadını değil Kamal
soyadını sevdiğini söylüyor.²⁷⁹

Kendisine ait hem Kemal hem de Kamal
adının yazılı olduğu nüfus cüzdanları
internette var.

Eski tarihli bazı gazetelerde de adının
Kamal şeklinde yazılı olduğunu gördüm.

Tarihçi-yazar Müfid Yüksel, Atatürk'ün
Yahudi olduğu konusunda internet
sayfasında bazı gazete kupürleri paylaşmış:

<https://mufity.blogspot.com/2024/11/sabetaycilik-tartismalari-ve-kimlik.html>

Ekrem Buğra Ekinci, Gazi'nin Saraydaki Akrabaları da Sürgün Edilmişti başlıklı makalesinde şu bilgileri veriyor:

Ali Rıza Bey, Makedonya'nın Arnavutluk sınırındaki Resne'nin Kovacık köyündendir.

Oradan Selanik'e yerleşmiştir.

Kökeninin Söke yörüklerinden veya Arnavut veya Avdeti (Dönme) olduğuna dair rivayetler vardır.

Zübeyde Hanım ise Vodinalı bir Torbeş idi; yani Müslüman Makedon idi. Sarışın ve mavi gözleriyle tam bir Slav görünüşü vardı.²⁸⁰

33. BÖLÜM

HALKLARIN ORTAK SİMGELERİ

AY- YILDIZ	Sümer, Babil, Bizans, İran, Orta Asya kültürleri, Osmanlı Devleti
HİLAL	Mezopotamya, Antik Suriye, Orta Doğu, Roma ve Bizans imparatorlukları, Osmanlı Devleti, Müslüman toplumlar, Türk toplumlar

PARS

Prof. Dr. Ahmet Taşağıl, kurtun bütün Türklerin simgesi olmadığını söylüyor. Ayrıca sanılanın aksine parsın kurttan daha yaygın olduğunu söylüyor.²⁸¹

Sasani imparatoru 3.
Erdeşir'i gösteren
para. Üstünde hilal ve
yıldız var.

Kraliçe Purandoht,
Sasani kralı II.
Hüsrev'in kızı,
Hanedanın son kadın
temsilcisi ve son
yöneticisi, 630 yılına
ait. Paranın üstünde
hilal ve yıldız var. ²⁸²

Stefan Lochner'in 1440 yılına ait çizimi.
Köln Katedrali. Kenarda ay ve yıldız bayrağı var.

BOZKURT – LUPA - GURÊ MANCO – QIZILQURT

Türkiye Cumhuriyeti tarafından 5 Aralık 1927 yılında
basılmış kağıt para. Üzerinde bozkurt işareti var. ²⁸³

Bozkurt: Orta Asya’da kullanılan bir simgedir. Bu motifin kökeni, Çin kaynaklarında da geçen bir efsaneye dayanır: Bir düşman baskınından sonra sağ kalan ve yaralı olan genç bir çocuk, bir dişi kurt (börü) tarafından kurtarılır ve kurt, ondan hamile kalır. Daha sonra kurt, on çocuk doğurur ve bu on çocuğun her biri kendi boyunu kurar. Bu soydan gelen Aşina boyu da Göktürk Kağanlığı’nı kurar. En küçük oğlanın evlendiği ailenin adı AŞİNA olduğundan AŞİNA soy adını alırlar. ASENA adı yanlışır. ²⁸⁴ Bozkurt, Orta Asya’da güç, cesaret ve koruyuculuk simgesi olarak kabul edilir. Tarihi M.Ö. 7-8. Yüzyıllardır. ²⁸⁵

Lupa adındaki kurt, Romulus ve Remus’u emziriyor. İtalya’nın Roma şehrindeki Capitolini Müzesi’nde ²⁸⁶

Lupa: Antik Roma ve İtalya’da mitolojik bir kurt simgesidir. Koruyuculuk ve şefkat

simgesi olarak kabul edilir. Tarihi M.Ö. 5-4. Yüzyıllardır.

Gurê Manco: Kürtler, çocukları uyumayınca onları Gurê Manco karakteriyle korkutulur. Moğol Hülagu'nun askerleri Garzan bölgesindeki Hezo (Kozluk) ilçesinden geçmektedir. Moğol

askerleri kafalarına kurt postu geçirmiş. Kürtler onlara Gurê Mançuryayê (Mançurya Kurtları) diyormuş.

Bu tabir zamanla değişerek Gurê Manco şeklini almış.²⁸⁷

Qızılqurt: Dilbilimciler, bu Kürtçe kelimenin kökeninin Türkçe olduğunu ve "kızıl kurt" olduğunu, hastalıklara sebep olan kırmızı bir solucan türü olduğunu söylüyorlar. Kürtler birisine beddua etmek istediğinde "qızılqurt" diyor. Ancak bu açıklama beni tatmin etmiyor ve bu kelimenin QIZIL; BOZ ve QURT; KURT kelimelerinin birleşimi olduğuna, BOZKURT olduğuna inanıyorum.

NOEL BABA ve KALIK û PÎRIK

Noel Baba, Miladi yılın son gecesinde çocuklara hediye getiren, kırmızı elbiseli ve beyaz sakallı bir figürdür. Tarihi olarak Antik Likya ve Antik Roma'da yaşayan Aziz Nikola'ya dayanır. Günümüzdeki görünümü ise İskandinav folkloruna dayanır.

Mezopotamya coğrafyasında yaşayan Kürtler Miladi 13. Ocağı 14. Ocağa bağlayan gecede çocuklar Kalik û Pîrik (Dede ve Nine) giysileri giyip evleri gezer ve hediye toplarlar.

Miladi takvimin 14. Günü Rumi takvimin 1. Günüdür.

TURAN

Turan kelimesi, antik İran kaynaklarında (Avesta, Şehname) yerleşik İranlıların göçebe düşmanı olan Tûr kabilesinin yaşadığı toprakları ifade eder. Mitolojide kötü güçlerle ilişkilendirilir. Coğrafi olarak, Orta Asya'da Amuderya'nın kuzeyinde yer alan ve sonradan Türkistan olarak bilinen bölgedir. Modern dönemde ise 19. yüzyılda ortaya çıkan Turancılık ideolojisinin temelini oluşturmuş; etnik ve kültürel olarak tüm Türk halklarını

birleştirmeyi amaçlayan sembolik bir vatan haline gelmiştir. ²⁸⁸

YADA TAŞI	Göktürk, Uygur, Oğuz, Moğol ve Altay haklarının mitolojilerinde vardır.
EJDERHA İNCİSİ	Yağmur, rüzgar ve fırtınayı yönlendiren kutsal bir taştır. Sadece Tanrı'nın verdiği ilahi yetkiye sahip hakanlar ve şamanlar onu kullanabilir. Kaşgarlı Mahmud, Divanu Lugatit - Türk eserinde bu taşın yağmur çağırmak için kullanıldığını yazar. ²⁸⁹
NAGA MANİ	
MAGA-TAMA	
KADER TAŞI	
YILDIRIM TAŞI	Çin kültüründe "Ejderha İncisi", Hint kültüründe "Naga Mani", Japon kültüründe "Magatama", Kelt kültüründe "Kader Taşı",

	Slav kültüründe “Yıldırım Taşı”
 ÇENEYE DOĞRU İNEN UZUN BIYIK	M.Ö. 2-1. Binyıla tarihlendirilen Göktürk ve Altay taş kabartmalarında, M.Ö. 2. Yüzyıla tarihlendirilen Çin taş kabartmalarında, M.Ö. 1. Yüzyıla tarihlendirilen Roma heykellerinde. Kahramanlık ve liderliği simgeleri.
YILAN - AKREP - BOĞA - ASLAN - BALIK/DENİZ CANAVARI	Orta Asya, Türk ve Altay mitolojisi, Mezopotamya, antik Mısır ve antik Yunan

KAPLAN	Orta Asya, Türk ve Altay toplulukları, Çin, Hindistan ve Mezopotamya
AYI	Orta Asya, Türk ve Altay topluluklarında, Avrupa, İskandinavya ve Mezopotamya
AT	Orta Asya, Türk ve Altay topluluklarında, Mezopotamya, antik Yunan ve Çin
GÜNEŞ	Göktürkler, Altay göçebe toplulukları, Orta Doğu, İran, Roma Mitraizmi ve Mezopotamya
GEYİK/ KARACA	Orta Asya, Türk ve Altay toplulukları, Avrupa, Antik Yunan ve Mezopotamya'da kullanılmıştır. Noel Baba karakterinin simgelerindendir.

TAÇ KAFA SARGISI, MİĞFER	Orta Asya; Göktürk ve Altay topluluklarında, Çin, Roma, Antik Yunan, Hindistan ve Mezopotamya
KARTAL	Orta Asya, Göktürkler, diğer Türk göçebe toplulukları, Roma İmparatorluğu, Bizans, Yunan ve Orta Doğu
YAYGIN OLMAYAN ORTAK SİMGELER	Tilki, Koç, Tavşan, Ejderha, Kuğu, Dağ keçisi.

KUR'AN'DAKİ ZÜLKARNEYN SEDDİ VE ERGENEKON EFSANESİ İLİŞKİSİ

Süleyman Üstün, Zülkarneyn ve Ergenekon Seddi Arasındaki Benzerlik adlı makalesinde bu konuyu ele almaktadır: ²⁹⁰
Bir millet, Yecuc ve Mecuc adlı bir başka milletin zulmünden şikayetçidir. Zülkarneyn adındaki bir kişiden, aralarında

bir set yapmasını isterler. Zülkarneyn, demir kütleler getirir. Ateşle eritir. Üzerine bakır döker. Böylece bir set inşa eder. Bu set aşılmaz olur.

Yecuc-Mecuc ile İlgili Kur'an Ayetleri
(Ayetler, olayın içeriğine göre
sıralanmıştır. Ayetlerden konuyla ilgili
alıntılar yapılmıştır. Ayetlerin tam
metinlerini görmek isteyenler sure ve
ayet numarasıyla araştırabilirler):

...Ye'cuc ve Me'cuc'ün sedleri açılıp her tepeden dünyaya akın etmeye başlarlar.
(Enbiya: 96)

Resulüm! Sana Zülkarneyn'i soruyorlar....
Gerçekten biz onu yeryüzünde iktidar ve hakimiyet sahibi kıldık.... (Kehf: 83-84)
O da ilk olarak batıya doğru bir yol tuttu.
(Kehf: 85)

Nihayet güneşin battığı yere.... varınca....
Orada azgın bir topluluğa rastladı. Ona:
"Ey Zülkarneyn! İstersen bunları cezalandırırsın, istersen de onlara iyi davranırsın" dedik. (Kehf: 86)

Zülkarneyn şöyle dedi: "Kim zulmederse onu cezalandıracağız; sonra o Rabbine döndürülecek, Rabbi de ona benzeri

görülmedik bir şekilde azap edecektir.”
(Kehf: 87)

Sonra doğuya doğru bir yol tuttu. (Kehf: 89)

Sonra bir yol daha tuttu. Nihayet karşılıklı iki büyük set gibi yükselen dağların arasına ulaşınca, onların önünde neredeyse hiçbir söz anlamayacak kadar konuşma bilmeyen bir topluluğa rastladı.

Onlar: “Ey Zülkarneyn! Ye’cuc ve Me’cuc dediğimiz hak hukuk tanımaz kabileler, iki dağın arasındaki şu geçitten bize sürekli saldırarak bu ülkede bozgunculuk yapıp duruyorlar. Sana bir miktar vergi versek de, bizimle onların arasında aşamayacakları bir set yapsan olmaz mı?”
(Kehf: 92, 93, 94)

Zülkarneyn şöyle cevapladı: “.... Haydi siz bana.... yardım edin de sizinle onlar arasında aşılmaz sağlam bir set yapayım. Bana demir kütleleri getirin!”

Zülkarneyn iki dağın arasını demir kütleleriyle doldurtup dağlarla aynı seviyeye getirince; “Şimdi ateş yakın ve körükleyin!” dedi. Demir yığınlarını kor ateş haline getirince de; “Bana erimiş bakır

getirin de üzerine dökeyim” dedi. (Kehf: 95-96)

Artık Ye’cuc ve Me’cuc ne seddi aşabildiler, ne de onda bir delik açabildiler. (Kehf: 97)

Zülkarneyn: “Bu set, Rabbimin kullarına bir rahmetidir. Fakat Rabbimin belirlediği vakit gelince onu yerle bir edecektir.... dedi. (Kehf: 98)

ERGENEKON EFSANESİ ve KUR’AN’DAKİ ZÜLKARNEYN OLAYININ KARŞILAŞTIRILMASI

ERGENEKON EFSANESİ

Eski Türk toplulukları, büyük bir savaş veya baskın sonucu yok olma tehlikesiyle karşılaşır. Bir vadiye kapanmak zorunda kalır.

Bazı kaynaklarda Tatar hükümdarı Kırğızlar ve diğer boylardan da yardım alarak İl Han’ın idaresindeki orduyu yener. Onun ülkesindeki tüm insanları öldürür.

İl Han’ın küçük oğlu, eşi ve yeğeni kurtulmayı başarır.

Kurtulanlar Ergenekon Vadisi’ne sığınır. ²⁹¹

Bu vadide demirlerle çevrili bir engel vardır. Bu topluluk burada yüzyıllar boyunca hapsolür.

Zamanla Türkler çoğalır ve bir demir eritme işlemi ile vadiden çıkış yolu açılır.

Bu çıkış hem yeniden doğuş hem de topluluğun güçlenip çoğalması anlamına gelir.

EFSANEYE DAİR GÜNÜMÜZDE YAPILAN YORUMLAR

Türk milliyetçilerinin bakış açısı

Türk milliyetçileri Tatarları ve Kırgızları Türk kabul ediyor. Tatarlar kendilerini bağımsız bir ulus kabul ediyor. Bazı kaynaklar Tatarların Moğollar'ın bir kolu olduğunu söylüyor. Son yıllarda bazı Kırgızlar da siyasi güç sebebiyle kendilerini Türk olarak adlandırıyor.

Eğer Türk milliyetçilerinin tezleri doğrultusunda Tatarlar ve Kırgızlar Türk ise:

- Bazı Türk boyları ile savaşıp onları kaçmak zorunda bırakmışlarsa,
- O zaman kaçıp hapsolan Türkler, dünyada var olan tüm Türkler değildir. Çünkü onları kaçmak zorunda bırakanlar da Tatarlar ve Kırgızlar'dır.

-Yok eğer kaçmak zorunda kalanlar dünya üzerinde kalan tüm Türkler ise de o zaman Tatarlar ve Kırgızları Türk olarak adlandırmamaları gerekir.

Türk karşıtlarının bakış açısı

Türk karşıtları ise tüm Türkleri Yecuc ve Mecuc olarak görüyor. Oysa ki olayda kovalayanlar da kaçanlar da Türklerin tamamı değil.

Tarihte birçok milletin yanlışlık yaptıklarında cezalandırıldıkları Kuran'da yazılı. O zaman bu milletlerin hepsini aynı şekilde suçlamak gerekecek ki bu da mantıklı değil.

Zaten Kuran'a göre günahlar şahsidir. Kimse kimsenin günahını yüklenmez: "Günah işleyen kimse, onu ancak kendi aleyhine işlemiş olur..." (Kur'an: Nisa; 111) İnsanların bir kavme olan kininin adaletsizlik sebebi olmaması gerektiği de belirtilir: "Bir kavme olan kininiz, sizi adaletsizliğe sevketmesin." (Kur'an: Maide; 8)

Ergenekon olayı bir destan/efsane. Eğer doğruysa olayın tarihi de belli değil.

8. Yüzyıldaki Orhun Yazıtları'nda Ergenekon kavramı geçmeden sadece olaydan bazı bölümler geçer.

ERGENEKON EFSANESİ İLE ZÜLKARNEYN OLAYININ KARŞILAŞTIRMALI MANTIKSAL ÇERÇEVESİ		
	KUR'AN	ERGENEKON EFSANESİ
ETKEN KARAKTERLER	Zülkarneyn	Tatar komutan ve Kırgız işbirlikçileri
EDİLGEN TOPLULUK	Yecuc ve Mecuc (Yegog ve Megog), ²⁹²	İlhan ve beraberindekiler.
AMAÇ	Kötülük yapan kavimleri önleme	Kaçış ve sığınma

34. BÖLÜM

AVRUPA'DA ESKİDEN TUVALET YOK MUYDU?

Antik Roma tuvaleti, Efes antik kenti. ²⁹³

Günümüzde bazı kimseler Avrupa'da eskiden tuvaletin olmadığını iddia ediyor. Bunu söylerken de Avrupa insanını küçük

düşürüyor. Zaman zaman hakaret etmek için bunu söylüyorlar.

Peki bu konuda arkeolojik ve tarihsel veriler ne diyor?

ROMA DÖNEMİ

(M.Ö. 1 – M.S. 4 yy):

Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda, İspanya, Portekiz, Belçika, İsviçre, Avusturya, Polonya, Çekya, Macaristan, Yunanistan ve İskandinavya ülkelerindeki şehirlerde taş tuvaletler ve su kanalları vardı. Köylerde çoğu evde tuvalet yoktu. İnsanlar küçük kaplarda atıklarını dışarıya atıyordu. (Hobson 2009; Jansen 2011)

ORTA ÇAĞ (5–15 yy)

Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda, İspanya, Portekiz, Belçika, İsviçre, Avusturya, Polonya, Çekya, Macaristan, Yunanistan ve İskandinavya'daki şehirlerde bazı ortak tuvaletler vardı. Köylerdeki evlerin çoğunda tuvalet yoktu. Kalelerde ve zengin evlerde gardırop tuvaletleri vardı. Halkın çoğu kap kullanıyor, atıklar

pencereden atılıyor veya sokağa atılıyordu.
(Jørgensen 2010; Greed 2003)

RÖNESANS (16–17 yy)

Büyük ve zengin şehirlerde su ile çalışan tuvaletler ortaya çıktı; kırsalda hala çoğu evde tuvalet yoktu. (Ward, 2015; Fagan, 2011)

18–19 yy:

Ev içi tuvaletler ve kanalizasyon kentlerde yaygınlaştı; küçük kasabalarda hala ortak tuvalet kullanılıyordu. (Halliday, 2001; Reid, 1991)

TEMİZLİK MALZEMESİ

Tarih boyunca Avrupa’da tuvalet sonrası temizlik su ile beraber bez ya da ot ile yapılırdı.

19. yüzyıldan sonra tuvalet kağıdı yaygınlaştı.

Günümüzde birçok Avrupa ülkesinde sadece kağıt kullanılıyor.

Bazı ülkelerde kağıdın yanında alkol türünde bir temizlik malzemesi tuvaletlerde var.

Yalnızca İtalya ve bazı Güney Avrupa ülkelerinde suyla temizlik yaygındır. (Jansen 2011; Maguire 2020)

SONUÇ

Avrupa’da tuvalet ve temizlik kültürü her dönemde vardı.

Şehirlerde taş tuvaletler ve su kanalları Roma’dan itibaren vardı.

Kırsal ve küçük yerleşimlerde çok yaygın değildi.

Eskiden Avrupa’da su ile temizliğin yapılmış olması, temizlik durumunun günümüzden bile daha ileri düzeyde olduğunu gösteriyor.

35. BÖLÜM

KİTAPTA GEÇEN KONULARA İSLAMİYET'İN BAKIŞ AÇISI

Önsözde bazı kişilerin Osmanlı ve Selçuklu devletlerini tamamen günahsız ve İslami toplumlar olarak gördüğünü söylemiştim.

Bu toplumların ve devletlerin yaptıkları ile İslamiyet'in prensiplerini karşılaştırmak için bu bölümü yazdım.

İSLAM HUKUKUNDA KÖLELİK ve SAVAŞ ESİRLİĞİ

Aslında Kölelik ve Savaş Esirliği kavramlarını aynı başlık altında yazmamak gerekiyordu.

Çünkü İslamiyet'e göre bu kavramlar birbiriyle ilgisi olmayan iki ayrı kavramdır.

1) KÖLELİK

Tarihte bazı toplumlar diğer toplumların insanlarını köle yapmak ve onların

yurtlarını yağmalamak için onlarla savaşmıştır. İslam dininin geldiği Mekke toplumu da bu şekilde olan toplumlardan biriydi:

Muhammed Peygamber'in bulunduğu Mekke'de Orta Asya'dan Afrika'ya kadar olan insanlardan pekçok köle vardı.

Faiz, kumar veya başka sebeplerle borçlanan kişi; kendisini, oğlunu, karısını, kızını, gelinini teminat gösterirdi.

Borcunu ödeyemezse de rehin gösterdiği kişi, alacaklının kölesi olurdu.

Alacaklı, borcu karşılığında el koyduğu kadına fuhuş yaptırabilir ve onun bedeni üzerinden para kazanabilirdi.

İSLAMİYET'TE KÖLELİK KURUMU YOKTUR

Muhammed Peygamber insanları köleleştirmek amacıyla başka toplumlarla savaşmamıştır.

İslam kitabı Kur'an'da da böyle bir emir veya tavsiye yoktur.

İslamiyet, insanların borçları karşılığında, dilleri, renkleri, dinleri veya etnik kökenleri gibi sebebiyle köleleştirmelerine karşı çıkar.

GÜNÜMÜZDEKİ İSLAM HUKUKU

İslamiyet'te bir kişi dini, dili, etnik grubu, rengi ve cinsiyeti yüzünden köle yapılamaz. Kur'an ayetlerine bakıldığında şu sonuç ortaya çıkıyor:

Muhammed Peygamber'in ölümünden sonra bazı insanlar İslamiyet öncesi Arap kültüründe var olan alışkanlıklara geri dönmüştür.

Günümüzdeki İslam Hukuku; Arap toplumunun İslamiyet öncesindeki alışkanlıkları ve gelenekleri ile İslamiyet'in prensiplerinin birleştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

İSLAMİYET ÖNCESİNDE KÖLELİK

İslamiyet, bazı günahları işleyen Müslümanların ceza olarak bir köleyi özgür bırakmasını emretmiştir.

Bu da İslamiyet'in köleliği zamana yayarak bitirmeye çalıştığını ortaya koyuyor.

Cariye

Arap dilinde ve kültüründe kadın kölelere ve savaş esirlerine verilen addır.

PEYGAMBERLERİN GETİRDİĞİ İLAHİ DİNLER SAVAŞ ESİRLİĞİ İÇİN BİR HUKUK OLUŞTURMUŞTUR

Tarih boyunca kölelik ve savaş esirliği konusunda insanlar istedikleri gibi hareket ediyordu.

Ancak Allah tarafından gönderilen peygamberlerin getirdiği ilahi mesajlar bunları ortadan kaldırıp bir savaş hukuku ve savaş esirliği hukuku çerçevesi çizmiştir.

Sadece İslamiyet değil, diğer dinler de başka toplumların yurtlarının işgal edilmesi için kullanılmıştır.

Muhammed Peygamber köleler için büyük bir umut oldu:

- 1-Köle azad etmeyi ibadet saydı.
- 2-Kölelere kötü davranılmasını yasakladı.
- 3-Kölelere, Özgürlük Sözleşmesi yapma imkanı tanıdı.
- 4-Kölelere ahlaki ve toplumsal olarak değer kazandırdı. Birçok köle ve savaş esiri Müslüman toplumlar içerisinde önemli konumlara yükseldi.
- 5-İrk ve sınıf ayrımcılığını reddetti.

6-Kölelerin evlilik ve miras haklarını güçlendirdi.

2) SAVAŞ ESİRLİĞİ

Savaşta Temel Gerekçe, Savaşa Mecbur Kalmak Sebebiyle Kendini Savunmaktır. Savunma Savaşında Bile Aşırılık Yasaktır:

...Sizinle savaşanlarla Allah yolunda savaşın. Ama aşırıya kaçmayın.... (Kuran; Bakara, 190-193)

“[Haksız yere] Bir canı öldürmek bütün insanları öldürmek gibidir” (Kuran: Maide, 32)

Zulüm Ortadan Kalktıktan Sonra Hemen Barış Yapılmalıdır:

“Onlar barışa yanaşırsa sen de barışa yanaş...” (Kuran: Enfal, 61)

Başkaları Zulüm Görüyorsa Onlar İçin De Savaşın (Mazlum Kişi Müslüman Olsun Ya Da Olmasın):

Neden Allah yolunda savaşmıyorsunuz:
Zayıf düşürülen, ezilen, göç ettirilen kimseler için savaşın. (Kuran; Nisa, 75)

“Dinde zorlama yoktur” (Kuran; Bakara, 256)

SAVAŞIN GEREKÇELERİ VE SAVAŞ ESİRLİĞİ

Savaş, sadece kendini ya da haksızlık gören başkalarını savunmak içindir. Her an barışa hazır olunmalıdır. Aşırıya kaçılmamalıdır. Müslüman bir toplum savaşmaya mecbur kalmışsa bu savaşın sonunda her iki tarafın elinde de savaş esirleri bulunacaktır. Bu, tarih boyunca böyle olmuştur, günümüzde de böyledir. Savaş esirleri silah alıp savaşmış olanlar da olabilir, savaş meydanında savaşçılara yardımcı olanlar da olabilir.

İSLAM DİNİ, BU SAVAŞ ESİRLERİ İÇİN BİR HUKUK SİSTEMİ OLUŞTURMUŞTUR

İslamiyet’in geldiği dönemde hapisane kavramı yoktu.

Günümüz İslam hukukunda da birçok suçun cezası kısa sürede verilir.

Hapisane kavramı olmayan bir toplumda savaş esirlerinin konacağı bir yer de yoktu.

Esir değiş-tokuşu sonunda Müslümanların elinde kalan savaş esirleri Müslümanlara zimmetlenirdi.

Kapalı bir yerde (günümüzdeki hapisaneler) ömürlerini bitirecekleri yerde toplum içinde yarı özgür şekilde yaşarlardı.

CİHAD

Cihad kavramının anlamı çabalamaktır. Bu da bir Müslümanın, İslamiyet'in dünyaya yayılması için çaba harcaması manasına gelir.

Ancak zaman içerisinde bu kavrama savaş manası yüklenmiştir.

Müslüman olmayanlardan bu kavramı iyi bilmeyenler bu kavramdan çok korkmaktadır.

Bazı Müslümanlar ise cihad (çabalama) kavramını kital (savaşma) kavramının yerine kullanıyor. Oysa ki bu iki kavram ayrı kavramlardır.

KARŞI CİNSTEN SAVAŞ ESİRİYLE İZİNSİZ CİNSEL İLİŞKİ KURMAK

**Özgür Kadınlarla Evlenmeye Gücü
Yetmeyen Kişi İnanan Genç Kadın Savaş
Esirleriyle Evlensin:**

“İçinizden, imanlı özgür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kişi, ellerinizin altında bulunan (kadın savaş esiri) imanlı geç kızlarınızdan alsın. Onları sahiplerinin izni ile NİKAHLAYIN. Namuslu yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost da tutmamaları şartı ile uygun bir şekilde MEHİRLERİNİ de kendilerine verin!”
(Kuran: Nisa; 25)

Mehir/mehir:

Evlenecek kadın, evlilik sırasındaki ekonomik durumunu garantiye almak için erkekten bir miktar değerli herhangi bir şey ister.

Ayette kadın esirlerle, mehirlerinin verilerek evlenilmesi tavsiye ediliyor.

Eğer rızasız cinsel ilişki serbest olsaydı ayet neden evliliği ve mehir verilmeyi şart koşardı?

Müşrik (Allah’a Ortak Koşan) Kimselerle Evlenmek Yerine Kadın ve Erkek Savaş Esirleriyle Evlenin:

“Müşrik kadınlarla (onlar) iman edinceye kadar evlenmeyin! (Müşrik kadın) hoşunuza gitse bile, imanlı bir kadın savaş

esiri elbette ondan daha hayırlıdır. İnanmış bir erkek savaş esiri -hoşunuza gitse de- müşrik bir kimseden elbette daha iyidir.” (Kuran: Bakara; 221)

SAVAŞ ESİRLERİNE NASIL DAVRANILIRDI?

Bedir Savaşı’ndan sonra Müslümanların eline 70 civarında Mekkeli esir geçti.

Muhammed Peygamber okur-yazar esirler için şöyle dedi:

“Her biri, Medine’deki Müslümanlardan on kişiye okuma-yazma öğretsin; karşılığında serbest bırakılsın.” ²⁹⁴

“Savaş esirlerine iyi davranın; onlara eziyet etmeyin ve aç bırakmayın.” (Muhammed Peygamberin sözü: Sahih Müslim, Kitabü’l-Cihad ve’s-Siyer)

“Savaş esirlerinin yiyecek ve giyecekleri, sahibininkinden az veya kötü olamaz; ne yerse, esiri de onunla aynı şekilde beslemeli; ne giyerse, esiri de aynısını giymelidir.” (Muhammed Peygamber’in sözü: Ebu Davud, Kitabü’l-Cihad, Hadis 2709)

Savaş Esirlerini Ya Karşılıksız Olarak ya da Ücret Karşılığında Serbest Bırakın:

“Savaş sona erince de artık ya karşılıksız serbest bırakma veya fidye (uygulayın; bir ücret karşılığında onları serbest bırakın)!”
(Kur’an: Muhammed; 4)

Eğer Savaş Esirleriniz Sizinle Hala Savaşmıyorsa;

-Özgürleşmeleri için aranızda hemen bir özgürleşme sözleşmesi yapın,

-Onları fuhuşa zorlamayın,

-Allah’ın size verdiği mallardan onlara verin:

“... Bekarlardan, erkek kölelerden ve kadın kölelerden uygun olanları evlendirin....

“Kendilerinde bir hayır görüyorsanız ellerinizin sahip olduklarından (erkek ve kadın savaş esirlerinden) özgürlük sözleşmesi yapmak isteyenlerle hemen özgürlük sözleşmesi yapın! Allah’ın size vermiş olduğu maldan (servetten) siz de onlara verin! Dünya hayatının geçici menfaatini elde edeceksiniz diye namuslu olmak isteyen genç cariyelerinizi fuhuşa zorlamayın!..” (Kur’an: Nur; 32-33)

Bazı Suçları İşleyenlerin Köle Azad Etmesi:

“Kaza ile olması dışında- bir Müslümanın bir Müslümanı öldürmeye hakkı olamaz. Yanlışlıkla bir Müslümanı öldüren kimse Müslüman bir köleyi özgürleştirmeli ve öldürdüğü kimsenin ailesine bir diyet (maddi değeri olan bir şey) vermelidir. (Bunları) bulamayan kimsenin Allah tarafından tövbesi için iki ay peş peşe oruç tutması gereklidir.” (Kuran: Nisa; 92)

Allah Adına Edilen Yemini Tutmamanın Cezası:

“Allah sizi yeminlerinizdeki boş sözlerle ilgili sorumlu tutmaz. Ama bir şeye bağladığınız yeminlerinizden sorumlu tutar. Kefareti, ailenize yedirdiğiniz yemeğin orta hallisinden on fakire yedirmek veya onları giydirmek ya da bir köle azat etmektir. Bunları bulamayan kişinin üç gün oruç tutması gerekir.” (Kuran: Maide; 89)

Kadınlara zihar yapıp söylediklerinden dönenlerin -eşler birbirlerine temas etmeden önce- bir köle azat etmeleri gerekir. (Kuran: Mücadele; 3)

Zihar: Arap kültüründe bir erkeğin, karısının bedeninin annesininki gibi kendisine yasaklı olduğunu söylemesi geleneği.

Savaş Esirliğı Statüsünden Kurtulmak İçin Sahiplerine Ücret Ödemek İsteyen Esirlere Zekatınızı Verin:

“Sadakalar.... (Sadaka ve zekat);
“yoksullar, düşkünlere (zekat toplayan) memurlar, kalpleri (İslam’a) ısındırılmış olanlar, KÖLELER, borçlular, Allah yolunda olanlar ve yolda kalmış olanlar içindir.

Zekat: Belli bir miktarda maddi gücü olan Müslümanların her yıl mallarından bir kısmını ihtiyaç sahibi kimselere dağıtmasıdır. (Kuran: Tevbe; 60)

Malından Savaş Esirine Yardım Etmek

“.... Gerçek iyilik; kişinin Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, Kitaba ve peygamberlere inanmasıdır,

Sevdiği maldan yakınlar, yetimler, yoksullar, yolda kalmışlar (yardım) isteyenler ve savaş esirleri için harcamasıdır.” (Kuran: Bakara; 177)

-Savaş Esirini Özgürleştirme

-Doğu Da Batı Da Allah’ın Mülküdür.

-Asıl Önemli Olan İyilik Yapmaktır.

-Anlaşmaya Uymak Önemlidir:

“Yüzlerinizi doğu ya da batı tarafına çevirmeniz iyilik değildir. Asıl iyilik; Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitaplara ve peygamberlere inanan; malını, sevdiği halde akrabasına, yetimlere, yoksullara, yolda kalan gariplere, dilenenlere, **hürriyetine kavuşmak isteyen köle ve esirlere veren**; namazı dosdoğru kılıp zekatı ödeyen; antlaşma yaptığında sözünde duran; sıkıntı, darlık, hastalık ve şiddetli savaş zamanlarında sabredenlerin yaptığıdır. Kulluklarında samimi ve dürüst olanlar işte bunlardır....” (Kuran; Bakara, 177)

“Biz insana iki göz vermedik mi? Bir dil ve iki dudak vermedik mi? Ona iki yolu (doğruyu ve yanlış) göstermedik mi? Fakat o (insan), o sarp yokuşa tırmanmadı. Bilir misin o sarp yokuş nedir? Bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmadır.” (Kuran: Beled; 8-13)

Savaş Esirlerinizi Evlendirin ve Aranızda Bir Özgürlük Sözleşmesi Yapın. Onları Fuhuşa Zorlamayın:

“İçinizdeki bekarlardan, erkek savaş esirlerinden ve kadın savaş esirlerinden uygun olanları evlendirin!

Nikah (yapma imkanı) olmayanlar; Allah, iyiliğinden kendilerini zenginleştirene kadar namuslu olsunlar! Kendilerinden iyilik görüyorsanız, ellerinizin sahip olduklarından (savaş esirlerinden) özgürlük sözleşmesi yapmak isteyenlerle hemen özgürlük sözleşmesi yapın! Allah'ın size verdiği maldan siz de onlara verin! Dünya hayatının geçici menfaatini elde edeceksiniz diye namusla olmak isteyen genç cariyelerinizi fuhuşa zorlamayın!..” (Kuran: Nur; 32-33)

Mekke’de, Muhammed Peygamber’in ölümünden önce 5-7 savaş esirinin kaldığı rivayet edilir.

KİTAPTA GEÇEN DİĞER KONULARLA İLGİLİ KUR’AN AYETLERİ VE MUHAMMED PEYGAMBER’İN SÖZLERİ

**Müslüman doğruyu söylemelidir.
İnsanların açıkça yaptığı yanlışlıklarını
gizlememeli ve inkar etmemelidir:**

“Kendilerini temize çıkaranları görmedin mi? Allah dilediğini temize çıkarır ve kendilerine az bile olsa, haksızlık yapmaz.” (Kuran; Nisa, 49)

Bir etnik gruba mensup olup aslını inkara ederek başka bir etnik gruba mensup olduğunu iddia etmek yasaklanmıştır. Kur'an, bu gibi kimselere "zenim (soysuz)" der.

"(Resulüm!) Alabildiğine yemin eden, aşâğılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan laf götürüp getiren, iyiliği hep engelleyen, tecavüzcü, günaha dadanmış, kaba ve haşin, bütün bunlardan sonra bir de "soysuzluk"la damgalanmış kimselerden hiçbirine, mal ve oğulları vardır diye, sakın boyun eğme." (Kuran; Kalem, 10-14)

Adem Peygamber'in iki oğlundan birisi diğerini öldürmüş, insanlık ırkının ilk katili, ilk ırkçısı olmuştur:

"... Kurbanı kabul edilmeyen, diğerine, 'Andolsun seni öldüreceğim!' dedi.." (Kuran; Maide, 27)

Dinlerin ibadethaneleri korunmalıdır:

"Eğer Allah insanların bir kısmını diğerleriyle savunmasaydı; manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler yıkılırdı; o

mescitlerde Allah'ın adı çokça anılır.”
(Kuran; Hac, 40)

İslam hukukunun geçerli olduğu yerde Müslüman olmayanın durumu:

“Kim zimmiye (İslam hukukunun olduğu yerde yaşayan Müslüman olmayan kimseye) zulmederse kıyamet günü ben onun hasmı olurum”. (Muhammed Peygamber'in sözü: Ebu Davud; Harac, 3)

NOTLAR

¹<https://www.devletarsivleri.gov.tr/cdn/file/download?fileId=43> & https://www.researchgate.net/profile/Hakan-Anameric/publication/28808874_Bulgaristan%27a_Satilan_Evrak_ve_Ozel_Arsivlerin_Ulke_Tarihindeki_Onemi/links/02e7e515c8ded8bc17000000/Bulgaristana-Satilan-Evrak-ve-Ozel-Arsivlerin-Uelke-Tarihindeki-Oenemi.pdf &

<https://www.devletarsivleri.gov.tr/cdn/file/download?fileId=4>
² <https://www.fikriyat.com/tarih/2018/05/10/okkasi-3-kurusa-satilan-tarih>

³ <https://bakis.bg/2018/05/11/okkasi-3-kurusa-bulgaristana-satilan-osmanli-arsiv-belgeleri>

⁴ <https://www.balturk.org.tr/bulgaristandaki-osmanli-arsivi-goruntulendi>

⁵ Ortaylı, İlber. “Osmanlıların Tarihyazıcılığı Üzerine”, Resmi Tarih Yalanları (Editörler: Cem Küçük & Münir Üstün), Profil Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 67-68

⁶ Batır, Betül. “YÜZYILA DAMGASINI VURAN ÖNDER: ATATÜRK”

KİTABINDA DÜNYA LİDERİNİ ANLAMAK, ANLAYABİLMEK

- TO UNDERSTAND AND BE ABLE TO UNDERSTAND THE WORLD LEADER IN THE BOOK "ATATÜRK, THE LEADER WHO SHAPED THE CENTURY", <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2826036#:~:text=%E2%80%9CTarih%20yazmak%2C%20tarih%20yapmak%20kadar,insanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20%C5%9Fa%C5%9F%C4%B1rtacak%20bir%20mahiyet%20al%C4%B1r.%E2%80%9D&text=Mustafa%20Kemal%20Atat%C3%BCrk'%C3%BCn%20hayat%C4%B1,dal%C4%B1n%C4%B1n%20uzmanlar%C4%B1%20i%C3%A7in%20kaynak%20niteli%C4%9Findedir.>

⁷ Bahadıroğlu, Yavuz. Resmi Tarih Yalanları (Editörler: Cem Küçük & Münir Üstün), Profil Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 142-144

⁸ Oğuz adına ilk defa Göktürk kitabelerinde rastlanır: "Oklar" ya da "Kabile birliği" manalarına gelebilir. Bu tanım daha sonra bir etnik ada dönüşmüş olabilir.

Sümer, Faruk. <https://islamansiklopedisi.org.tr/oguzlar> & https://en.wikipedia.org/wiki/Oghuz_Yabgu_State

⁹ Arapça'da El-Ğuziyye, Rus kaynaklarında Tork, Torç, Torts, Torki, Toruki, Torkmen, Çin kaynaklarında Tu-çüeh, Tu-kiue, Tu-küe, Bizans kaynaklarında Uzoı/Uz ve Ogor/Ogur şeklindedir.

Günler, Dr. Mevlüt. Tarihi Kaynaklar ile Mevcut Araştırmalara Göre Oğuz Adının Anlamı ve Kökenleri-The Meaning and Origins of the Name Oghuz According to Historical Sources and Current Researches, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: 26, Sayı: 4, Aralık 2024, 1993-2002-Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences / Volume: 26, No: 4, December 2024, 1993-2002, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2787688>

¹⁰https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8b/Selcuklu_Hanedani_Soy_Agaci.jpg

¹¹ *The Seljuk and Ottoman courts were, theoretically, open to Byzantine influence through four channels. There were occasionally sultans and princes who spent time by the side of Byzantine rulers in Constantinople and Nicaea . 80 Such, by way of example, were Kılıdij II Arslan, his son Ghiyath al-Din Kavkhusraw, and 'Izz al-Din II Kaykaus, the latter two being half-Greeks, or mixovarvaroi.* Vryonis - Kaynak: Jr Speros. The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century, UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS, London, 1971, https://archive.org/stream/vryonis-1971-dmh/Vryonis_1971_DMH_djvu.txt

¹² Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: & https://en.wikipedia.org/wiki/Sultanate_of_Rum

¹³ Aksarayı, Kerimüddün Mahmudi. Müsameretül Ahbar, Çeviren: Prof. Dr. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s.22

¹⁴ Hasan Şerefoğlu ile yaptığım söyleşiden.

¹⁵ Hasan Şerefoğlu ile yaptığım söyleşiden.

¹⁶ Alparslan'ın oğlu Tutuş tarafından Şam bölgesinde günümüzün Şam şehrinde kuruldu (yıl 2025). Oğulları Rıdvan; Halep'de ve Dukak; Şam'da kendi aralarında mücadele etti. Haçlı Seferleri sırasında güçlerini kaybettiler. Bölge Zengiler ile Artuklular gibi atabeyliklere dönüştü. Suriye Selçukluları tamamen yok oldu (1117).

¹⁷ İran Selçuklularının batısında, Sencer'in ölümünden sonra Irak ve batı İran topraklarında bağımsız bir devlet olarak kuruldu. Sultan Mesud (1134-1152) döneminde Abbasi Halifeliğini kontrol ettiler. Batı İran, Irak ve Azerbaycan'ın bazı bölgelerine hükmettiler. Hanedan üyeleri ve atabeyler arasındaki taht kavgaları merkezi otoriteyi zayıflattı. III. Tuğrul, Harezmşah Tekiş'e yenilerek öldü; devlet tamamen sona erdi (1194).

¹⁸ İran Selçuklularının batı kanadında, Tuğrul ve Alparslan soyundan gelen bir kol Kirman'da kuruldu. Bölgedeki Kürt, Türk ve yerel İranlılarla evlilik ve akrabalık yoluyla ittifaklar yaptılar. Abbasî Halifesine bağlılıklarını sürdürdüler. Merkezi otoritenin zayıflamasıyla yerel beylerle ilişkiler kurarak siyasi varlıklarını korumaya çalıştılar. İç kargaşalar ve çevre güç mücadeleleri sonucunda 1142 civarında bölgeyi kaybettiler ve siyasi varlıkları bitti.

¹⁹ Hil'at (الخلة): Devlet liderlerinin bir kişiye hediye olarak verdikleri çok değerli bir giysi türüdür.

²⁰ Bosworth, Clifford Edmund, *The New Islamic Dynasties*, New York, 1996, s. 133–136 & Peacock, Andrew C. S., *The Great Seljuk Empire*, Cambridge, 2015, s. 41–45 & Cahen, Claude, *La Turquie pré-ottomane*, Paris, 1968, s. 68–70

²¹ Sümer, Faruk. Tuğrul Bey, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tugrul-bey>

²² Hosseini, Akram & Zavar, Nazanin. Empire builders: Tracing the urban footprints of Seljuk women from Khorasan to Anatolia, Vol. 21, No. 3, November 2024, s. 637-654, <https://www.az.itu.edu.tr/jfa/article/download/944/722/16518>

²³ https://en.wikipedia.org/wiki/Sifri_Khatun

²⁴ Ciwan, Murad.

<https://www.facebook.com/murad.ciwani/posts/pfbid02P2PpoDAeN6bS4EpMqfFLVGTUULKnjZuhMbGCJ4aGz7fzxbV1socZWuCTG4ShbnPxl>

²⁵ Cahen, Claude. *Pre-Ottoman Turkey A general survey of the material and spiritual culture and history c. 1071-1330*, Taplinger Publishing Company, New York, s. 87-104

²⁶ Cahen, Claude. *Pre-Ottoman Turkey (A general survey of the material and spiritual culture and history c. 1071-1330)*, Taplinger Publishing Company, New York, s. 1-29

²⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Fakhr_ad-Dawla_ibn_Jahir & https://en.wikipedia.org/wiki/Banu_Tha%27labah

²⁸ Alparslan, amcası Kutalmış'la taht için savaştı. Kutalmış yenildi. Kaçarken öldü. - Melikşah tahtı aldı. Amcası Kavurd Bey karşı çıktı. Melikşah onu öldürdü. -Berkyaruk ve Mahmud taht için savaştı. Berkyaruk'un askerleri Mahmud'u öldürdü.

²⁹ İslam tarihi ve sanatları araştırmacısı Dr. Arafat Yaz, Mervaniler devletinin son hükümdarı Nasırüddevle Mansur'un kabrinin Diyarbakır'ın Sur ilçesi İçkale mevkiinde bulunduğunu savundu.

<https://www.sabah.com.tr/diyarbakir/2020/12/14/mervanilerin-son-hukumdarinin-mezarinin-surda-oldugu-iddiasi>

³⁰ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tarih Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/> & Tufantoz,

Abdurrahim. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mervaniler--diyarbakir>

³¹ Bitlisname'nin Facebook hesabında kaynak gösterilen eser: Sıbt İbnü'l Cevzi'nin Mir'atü'z-Zaman Fi Tarihi'l-Ayan & Genç, Ali. MALAZGİRT'TE TÜRK KARDEŞLERİNİN İMDADINA YETİŞEN KÜRT'LERİN ROLÜ!!!,

<https://www.sultanhanigazetesi.com/yazarlar/ali-genc/malazgirtte-turk-kardeslerinin-imdadina-yetisen-kurtlerin-rolu/26424>

³² Kaya, Seyithan. BÜYÜK TARİHİ KAVŞAKTA BİN YILLIK TÜRK- KÜRT KARDEŞLİĞİ, <https://www.anahaberyorum.com/m/detay.aspx?ID=85653&>

³³ Kaya, Seyithan. BÜYÜK TARİHİ KAVŞAKTA BİN YILLIK TÜRK- KÜRT KARDEŞLİĞİ, <https://www.anahaberyorum.com/m/detay.aspx?ID=85653&>

³⁴ K. Hitti, Philip. Memoirs of an Arab-Syrian Gentleman Or an Arab Knight in the Crusades Memoirs of Usamah Ibn-Munqidh (Kitab Al-I'tibar), Princeton-New Jersey, March 1929, <https://archive.org/details/memoirsofarabsyr0000tran>

³⁵ Yıldırım, Ali Kemal. İran Selçukluları'ndan Çemişgezek Beyliğine Doğuda Türkler ve Kürtler (dijital versiyon), s. 82

³⁶ Sula, Gozde, Alparslan'a Malazgirt Zaferi'ni getiren Bizans Ordusu'ndaki Türk boyları, <https://www.odatv.com/diger-haberler/alparslana-malazgirt-zaferini-getiren-bizans-ordusundaki-turk-boylari-120060793>

³⁷ HAZARLARIN KÖKENİ HAKKINDAKİ TEMEL TEZ VE İDDİALAR:

SSCB'li Bazı Tarihçiler: Hazarları Kuzey Kafkasya'nın yerli halklarından biri olarak kabul eder.

D.M. Dunlop ve P.B. Golden: Hazarların Tiele veya Uygur soyundan geldiğini kabul ederler. Peter Golden (Dunlop'a Karşı Çıkışı): Hazarlar ile Uygurlar arasında bir bağlantı kurmanın mümkün olmadığını, gerçek bağlantının Hazarlarla Ogurlar (Oğuzlar) arasında var olduğunu belirtir.

Çin Kaynakları: Hazarları "Türk-Hazar" (Tu-küe Ho-sa-K'o-sa) olarak adlandırırlar.

Eski Rus Kayıtları: Hazarları "Beyaz Ugriler" olarak adlandırırlar. (Macarları "Kara Ugriler" olarak adlandırırlar.)

Yunan Tarihçi Günah Çıkartıcı Theofanis: Hazarları "doğudan gelen Türkler" olarak ifade eder.

Bazı Araştırmacılar (Hazarca Lehçesi Üzerinden): Hazarca'nın eski Türk dili ve Uygurca'nın etkisinde kalmış, Hunca ve Bulgarca gibi Türk lehçelerinin Oğur öbeğine bağlı bir lehçe olduğu görüşünde birleşirler. Bu, dilbilimsel olarak bir Türk bağlantısına işaret eder.

Arap Seyyah ve Coğrafyacılar İbn Havkal ve İstahrî: Hazar isminin ne bir milletin ne de bir halkın ismi olduğunu, sadece başkenti İtil olan ülkeye verilen isim olarak nitelendirirler. Bu teze göre Hazar, etnik bir kimlikten ziyade siyasi/coğrafi bir tanımdır (BANA EN MANTIKLI GELEN TANIM DA BUDUR-Yazar).

ANTROPOLOJİK ÇALIŞMALAR: Yönetici sınıfın İç Asyalı olduğu ve Mongoloid olarak tabir edilen özelliklere sahip olduklarını ortaya koymuştur.

GÖRÜNÜŞE DAYALI SINIFLANDIRMA VE SOSYAL TEZLER (İSTAHRÎ VE DİĞERLERİ)

İstahrî (Ak-Hazarlar ve Kara-Hazarlar): *Ak Hazarlar*: Çarpıcı bir yakışıklılığa, mavi göze ve kırmızımsı bir saça sahip olduklarını ileri sürer. *Kara Hazarlar*: Siyahımsı derili bir çeşit Hint olduğunu ileri sürer. Bilim Adamları İstahrî'nin bu ayrımının bir ırk ayrımı değil, sosyal bir sınıflandırma olduğunu kabil eder. Buna göre Kara Hazarlar aşağı tabaka, Ak Hazarlar soylular sınıfı ve kraliyet mensuplarıdır. İbn Rabbihî: Hazarların açık tenli, siyah saçlı ve mavi gözlü olduğunu söyler.

İbn Sa'd El-Mağribî: Hazarların beyaz tenli, mavi gözlü, kızıl saçlı ve iri vücutlu olduğunu belirtir.

Sahaf Nedîm: Hazarları Türkler, Bulgarlar ve Alanlarla birlikte "sarışın" olarak niteler.

D.M. Dunlop: Bu tanımların (açık ten, mavi göz, kızıl saç) kuzeyli insan tipinin tanımları olduğunu belirtir.

Kaynak: <https://en.wikipedia.org/wiki/Khazars>

³⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Abu%27l-Aswar_Shavur_ibn_Fadl

³⁹ <https://www.anahaberyorum.com/yazar.aspx?ID=85653>

⁴⁰ <https://www.anahaberyorum.com/yazar.aspx?ID=85653>

⁴¹ [https://www.facebook.com/OfficialTAMGHA/posts/pfbid0PiwtXuXT4kdRRaK4tmEZ2c5XiPUk1JovAx6weLWEiet6YZw6BUBGA6b3yo9zK464I?__cft__\[0\]=AZUMzP7lpeXGZUnIC1oUhCRN-K4zFo6sHc8Ps6QLxSMVGlxWTMw8yzfNIBo-xmM9aUZE-pDIS-eGNEO_II15w_69oVST5WSARIZasyJM0H8Rv4a9hViz5ZUmA4GlynNpVukoL0gbRLiChVTYbAEsA_R_BBGRlKaLoiCABhx92i_kQ&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/OfficialTAMGHA/posts/pfbid0PiwtXuXT4kdRRaK4tmEZ2c5XiPUk1JovAx6weLWEiet6YZw6BUBGA6b3yo9zK464I?__cft__[0]=AZUMzP7lpeXGZUnIC1oUhCRN-K4zFo6sHc8Ps6QLxSMVGlxWTMw8yzfNIBo-xmM9aUZE-pDIS-eGNEO_II15w_69oVST5WSARIZasyJM0H8Rv4a9hViz5ZUmA4GlynNpVukoL0gbRLiChVTYbAEsA_R_BBGRlKaLoiCABhx92i_kQ&__tn__=%2CO%2CP-R)

⁴² EMEVİLERİN YIKILMASININ TEMEL SEBEPLERİ:

1) İç Çekişmeler: Yönetimin babadan oğula geçmesi, sürekli taht kavgalarına ve iç savaflara yol açtı. 2) Arap milliyetçiliği politikası yüzünden Arap olmayan Müslümanlar (Mevalî) ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördü ve büyük bir hoşnutsuzluk oluştu. 3) Kabile Rekabeti: Arap kabileleri (Kaysîler ve Yemenîler) arasındaki siyasi rekabet devleti böldü. Yıkılış Süreçleri: Muhammed Peygamber'in amcasının soyundan gelen Abbasiler, Ebu Müslim el-Horasanî liderliğinde, Horasan'da (İran) isyan başlattı. Abbasi isyanı, Emevi yönetiminden bıkan Mevalî ve Horasanlılar tarafından büyük destek gördü. Son Emevi Halifesi 2. Mervan, Abbasi ordusu karşısında Zab Savaşı'nda ağır yenilgi aldı (750) ve öldürüldü. Abbasi Halifeliği kuruldu (750). Emevi aile üyelerinin çoğu öldürüldü. Hayatta kalan bir Emevi prensi I. Abdurrahman,

İspanya'ya kaçarak burada Endülüs Emevi Emirliği'ni kurdu (756).

⁴³[https://en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Constantinople_\(717%E2%80%93718\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Constantinople_(717%E2%80%93718))

⁴⁴ Kendisiyle yaptığım söyleşiden.

⁴⁵ Bozkurt, Nahide. <https://islamansiklopedisi.org.tr/memun> & Avcı, Casim. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mutasim-billah>

⁴⁶ **Afşin:** Haydar ibn Kavus el-Afşin.

Üşruşene'den geldi. Abbasi ordusunda komutan oldu. Babek isyanını bastırdı. (816–837) Amorion Seferi'nde Bizans'a ağır darbe vurdu (838). Saray entrikaları yüzünden hapsedildi ve öldü (841). Üşruşene; Orta Asya'da, günümüzdeki Özbekistan ve Tacikistan sınırları yakınlarındaki bir bölgeyi ifade eder (2025 yılındayız). Tarihî olarak Transoksanya (Ceyhun Nehri'nin kuzeyi) ile Fergana Vadisi arasında yer alır. Abbasîler döneminde önemli bir sancak ve stratejik bölgeydi. Buradan gelen Türkler, özellikle ğulam (köle asker) olarak Abbasî ordusunda görev aldı.

⁴⁷ **Türkmen:** 11. Yüzyıldan günümüze kadar Yakın Doğu, Orta Doğu ve Orta Asya'ya yayılmış Türki milletlerin kabileleri için kullanılır. Başlangıçta Türk hanedan mitolojik sistemine ait olan ve/veya İslam'a geçen tüm Türk kabileleri (Karluklar, Oğuz Türkleri, Halaçlar, Kangeliler, Kıpçaklar) için kullanılıyordu. Kaşgarlı Mahmud'a göre; sonundaki -men eki Farsça'daki -manand ekinden türemiştir; anlamı "Türk gibi" demektir.

Clark, Larry (1996). Türkmen Referans Grameri . Harrassowitz. s. 4. ISBN 9783447040198., Annanepesov, M. (1999). "Türkmenler". Dani'de Ahmed Hasan (ed.). Orta Asya uygarlıklarının tarihi . Motilal Banarsidass. P. 127. ISBN 9789231038761., Golden, Peter (1992). Türk halklarının tarihine giriş: Orta Çağ ve erken modern Avrasya ve Ortadoğu'da etnogenezi ve devlet oluşumu .Harrassowitz. s. 213–214) Temel kaynak: <https://en.wikipedia.org/wiki/Turkmens> & Yıldız, Hakkı Dursun. <https://islamansiklopedisi.org.tr/afsin-haydar-b-kavus>

- ⁴⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Khaydhar_ibn_Kawus_al-Afshin.
Kaynağın kaynağı: V. Minorsky, Kafkasya tarihi üzerine çalışmalar , Cambridge University Press, 1957, (sayfa 111'deki dipnot).
- ⁴⁹ Kendisiyle yaptığım söyleşiden.
- ⁵⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/Merv%C3%A2n%C3%AElar#/media/Dosya:Marwanids_coins.png Atıf: <https://diyarbakirhafizasi.org/> & <https://diyarbakirhafizasi.org/en/a-parenthesis-in-history-the-marwanids/>, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=106925632>
- ⁵¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Sultanate_of_Rum
- ⁵² Zscout370 - Yükleyenin kendi çalışması, Kamu Malı,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=462932>
- ⁵³ By Fabienkhan modified by Ewan ar Born - Own work, CC BY-SA 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4528575>
- ⁵⁴ Cahen, Claude. Pre-Ottoman Turkey (A general survey of the material and spiritual culture and history c. 1071-1330, Taplinger Publishing Company, New York, s. 57-139 &
<https://www.derintarih.com/ozel-dosya/turkiye-selcuklulari-sultani-i-kilic-arslanin-hazin-sonu> &
https://en.wikipedia.org/wiki/Kilij_Arslan_I
- ⁵⁵ Cahen, Claude. Pre-Ottoman Turkey A general survey of the material and spiritual culture and history c. 1071-1330, Taplinger Publishing Company, New York, s. 57-139
- ⁵⁶ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tarih Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>
- ⁵⁷ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tarih Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>
- ⁵⁸ Selçuklu Devleti, Moğol İlhanlılara bağlı olduğu için Moğol askerleri ordunun ayrılmaz bir parçasıydı. Bu birlikler, ordunun en disiplinli ve etkili gücünü oluşturuyordu; tek amaçları Moğol düzenini korumaktı. Karamanoğulları gibi beylikler isyan ettiğinde, bu ayaklanmalar Selçuklu ve Moğol askerlerinden oluşan ortak kuvvetlerce bastırılıyordu. Taht mücadelesine giren her Selçuklu prensi ise Moğol komutanlarına (Noyan) rüşvet vererek asker sağlamak zorundaydı.
https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_K%C3%B6se_Da%C4%9F & https://en.wikipedia.org/wiki/Mongol_conquest_of_Anatolia & Şahin, Seyhun. Köse Dağ Savaşında Selçuklu Ordusunda

Gayrimüslimler, Akademik Bakış Dergisi (Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi), Sayı: 64, Kasım – Aralık 2017, Kırseven, Ömer Can, Köseadağ Savaşı ve Savaşa Kadarki Selçuklu Moğol İlişkileri, https://www.academia.edu/36779323/K%C3%96SEDA%C4%9E_SAVA%C5%9EI_VE_SAVA%C5%9EA_KADAR_K%C4%B0_SEL%C3%87UKLU_MO%C4%9EOL_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0_LER%C4%B0 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/438422>

⁵⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Third_Crusade

⁶⁰ Ocak, Ahmet Yaşar. <https://islamansiklopedisi.org.tr/baba-ishak> & Kele, Bahattin. Baba İshak İsyanının Anadolu Selçuklu Tarihindeki Yeri ve Önemi, Yıl 2018, Cilt: 23 Sayı: 1, 73 - 91, 01.06.2018, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/firatilahiyat/issue/61360/915791>

1277'de Karamanoğlu Mehmed Bey, Konya'yı ele geçirip Siyavuş'u (Cimri Siyavuş) sultan ilan etti. İkisi de Moğol devletine bağlı Selçuklu ordusu tarafından öldürüldü (1278).

Çakır, Oğuzhan. Karamanoğlu Mehmet Bey'in Konya Muharasası ve Siyavuş'un Kimliği – Karamanoğlu Mehmet Bey's Siege of Konya and Personality of Siyavush, USAD, Bahar 2022; (16):261-290, E-ISSN: 2548-0154, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2593701>

1280'lerden itibaren 2. Gıyaseddin Mesud, İlhanlıların desteğiyle Selçuklu tahtında kaldı. Ölümüyle iktidarı sona erdi (1300).

https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Mesud

1298'de 3. Alaeddin Keykubad, Selçuklu tahtına geçmek istedi. İlhanlılar tarafından öldürüldü (1298).

Sümer, Faruk. Keykubad III,

<https://islamansiklopedisi.org.tr/keykubad-iii>

⁶¹ Batı Anadolu: Dorylaion (Eskişehir), Sakarya nehri civarı (Bithynia sınırları) Adapazarı, Sakarya çevresi

Orta Anadolu: İkonion (başkent Konya), Kayseri, Aksaray, Engürü (Ankara), Niğde. / Doğu Anadolu: Melitene (Malatya), Erzincan, Sivas, Amasya, Niksar-Tokat. / Karadeniz: Amisos (Samsun), Sinop ve Trabzon çevresine kadar baskınlar yaptılar. Ancak şehir Bizans/Trabzon Rum İmparatorluğu'nda kaldı.

Güney Anadolu: Antalya, Kalnoros (Alanya), Adana. Adana zaman zaman Ermeniler ve Haçlılar arasında el değıştirdi.

Sümer, Faruk. <https://islamansiklopedisi.org.tr/selcuklular>

⁶² 1. Mesud, kardeşi Şehzade Melikşah'ı kör ettirdi, sonra öldürdü. 2. Kılıçarslan tahtı 11 oğluna paylaştırdı. Daha sonra kardeş kavgaları çıktı: Kutbeddin Melikşah, kardeşleri tarafından öldürüldü. Nureddin Sultanşah, diğer kardeşleriyle yaptığı savaşta öldürüldü.

⁶³ MOĞOL DEVLETLERİ

Cengiz Han Dönemi (Temuçin): Temuçin doğdu (1162). Tüm Moğol kabilelerini birleştirdi; böylece Cengiz Han oldu (1206). Rakip kabilelerin liderlerini öldürdü, ailelerini esir aldı. Batı Şia (Batı Xia) Krallığına saldırdı (1207). Jin Hanedanı topraklarına girdi (1211). Pekin'i aldı. Halkın çoğunu öldürdü, şehri yağmaladı, Çin Seddi'nin bazı bölümlerini yıktı (1215). Hwarezmşahlar'a saldırdı; Nişapur ve Merv şehirlerini yok etti (1219-1221). Semerkand'ı kuşattı (1220). Merv şehrini kuşattı (1221). Bamyan'ı kuşattı (1221). Kalka Nehri'nde Rusları yendi (1223). Cengiz'in mezarının yeri belli olmasın diye onun cenazesine katılan herkes öldürüldü.

Möngke Han Dönemi (1215-1259): Vietnam'a saldırdı. Tran Hanedanı Moğolları püskürttü. Moğol ordusu köyleri yaktı (1258-1288). Bu seferler çoğunlukla komutanlar aracılığıyla yürütüldü. Möngke Han şahsen sahada değildi. Hülagu Han Dönemi (1217-1265): Doğu Avrupa'ya askeri seferler yaptı. Şehirler yakıldı (1250'ler). Filistin'e saldırdı. Şehirler yakıldı (1250'ler). Bağdatı ele geçirdi. Kültürel miras yok edildi (1258).

BATU HAN VE SUBUTAY KOMUTANLIĞINDA SEFERLER (CENGİZ HAN'IN TORUNLARI, 1227

SONRASI): Anadolu'ya yapılan askeri seferler sonucunda Anadolu Rum Sultanlığı Moğollara bağlı hale geldi. Bazı şehirler yağmalandı. (1231-1232 ve 1242-1243). Kiev kuşatıldı. Şehir yakıldı (1240). Cengiz ve Hülagu, saldırdıkları yerleri yağmaladılar. Şehirleri yaktılar. Subutay (1176-1248): İnsanları köleleştirdi. Batu Han (1207-1255): Kadın ve çocukları köleleştirdiği belgelenmiştir. Hülagu Han (1217-1265): Bağdat ve Suriye seferlerinde kadın ve çocukları köleleştirdiği belgelenmiştir.

Yuvalı, Abdülkadir. Hülagu, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hulagu> & Tural, Murat. Hülagu Han'ın Bağdat'ı İstilas (1258) ve Tahribe Teşvik Meselesi,

https://johschool.com/?makale_id=24896&mod=makale_tr_ozet & https://en.wikipedia.org/wiki/Mongol_invasions_of_Vietnam & https://en.wikipedia.org/wiki/Mongol_invasion_of_the_Khwarazmian_Empire & Reşid, İbrahim. Moğollara karşı: Celaleddin Harizmşah, <https://www.gzt.com/mecra/mogollara-karsi-celleddin-harizmsah-3514125> &

https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_the_Indus

⁶⁴ Zerjal, Tatiana, American Journal of Human Genetics, 2003

⁶⁵https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_K%C3%B6se_Da%C4%9F

⁶⁶ Arap kaynaklarında Mafarkîn, Mefarkîn, Farkîn, Grekçe'de Martyropolis, Süryanice'de Mîpherkêt ya da Muharikîn, Ermenice'de Nphkert'dir.

⁶⁷ Marusa (Bizans kaynaklarında Marutha) adında Süryani bir din adamı, Pers kralı I. Yezdigerd'den

izin alıp Hristiyan şehitlerin kemiklerini İran'dan getirerek buraya gömdü. Bu sebeple şehre Martyropolis (Şehitler Şehri) adı verildi. Günümüzde Hristiyan mezarlarının şehirde bulunmasının sebeplerinden biri bu olabilir. Günümüzde çoğunluğu Müslüman olan bazı toplumlar da geçmişte Hristiyanlık dinine inanmıştır. Günümüzde de böyleleri vardır; Kürtler, Araplar, Türkler gibi. Bu, ayrı bir çalışma konusudur. -Kimi kaynaklara göre

şehir kullanılamaz haldeydi ve Marusa şehri ihya etti. Kimi kaynaklara göre ise şehrin daha önce kalıntıları vardı. -Şehir, Bizans ve Sasani imparatorluklarının sınırıydı. -Bizans döneminde şehrin surları yapılmaya başlanmıştır. -Sasaniler'in eline geçti (589). Bir yardıma karşılık olarak Bizans'a iade edildi (591). -İslam halifesi Ömer zamanında İyaz b. Ganem tarafından Bizans' dan alındı (640). -Hamdaniler Meyafarikin ve Amida (Diyarbakir)'i kontrol etti. -Büveyhiler şehri aldı (978-979). -Şehir Büveyhiler ve Hamdaniler arasında el değiştirdi. -979 yılında Kürt asıllı Bad/Baz, Meyyafarikin'i Hamdaniler'den aldı. 990 yılları civarında devletleştiler. Şehir 100 yıl boyunca Mervaniler'in başkenti oldu. -1085 yılında Mervaniler'in eski veziri -Fahrüddevle ibn Cehir, Rum Selçuklularının sultanı Melikşah'ın emriyle Amid'i ve Meyyafarikin'i kuşattı. Şehir, 30 Ağustos 1085 yılında Rum Selçukluları'nın eline geçti. Eski vezir şehrin valisi yapıldı. -1092 yılında Melikşah ölünce Mervaniler'in eski emiri Nasrüddevle Meyyafarikin'e döndü. -Suriye Selçuklu sultanı Tutuş, 12 Nisan 1093 tarihinde şehri aldı. -Mayıs 1009 tarihinde Ahlatşahlar tarafından alındı. 1115 yılında kendilerine bağlı memlüklerden Karaca'ya ikta' edildi. -1121 yılında Irak Selçuklu sultanı Mahmud b. Muhammed Tapar, Artuklu hanedanının Mardin kolunu kuran Necmeddin İlgazi'nin topraklarına Meyyafarakin'i ikta' etti. -1184 yılına kadar Mardin Artuklu emirinin elinde kaldı. -1185 yılında Selahaddin Eyyubi tarafından Ahlatşahlardan alındı. (1191 yılında Artukoğlu Yavlak Arslan şehri kısa süreliğine Eyyubilerden geri aldı.) -Şehir, 1260 yılına kadar Eyyubiler'in elinde kaldı. -Meyyafarikin,

Eyyubiler'in son kalesiydi. Eyyubilerden El-Kamil Muhammed tarafından yönetiliyordu.

⁶⁸ Savran, Ahmed. Meyyafarikin, <https://islamansiklopedisi.org.tr/meyyafarikin>

⁶⁹ Her gün cesedinden bir parça kesilip kendisine yedirilerek işkencelerle öldürüldü. Kesik başı şehirden şehire dolaştırıldı. İlhanlılar o dönemde henüz Müslüman olmamıştı.

⁷⁰ Asuri/Süryani toplumundan bazı kimseler - Prens Haçenli Sevata komutasındaki Hristiyan Ermeni askerleri - Komutan Hasan Broşa komutasındaki Hristiyan Gürcü askerleri - Kürt/Arap kökenli olan ve Artukluların devamı sayılan Mardin emiri Müslüman Melik Muzaffer'in askerleri - Zengilerden Türk/Kürt karışımı Musul emiri Bedreddin Lülü'nün iki Müslüman oğlu.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Meyy%C3%A2f%C3%A2rik%C3%AEn_Ku%C5%9Fatmas%C4%B1 & Demir, Mert. & Şahin, Mustafa, Moğolların Meyyafarikin Kuşatması, VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi/ International Journal of Historical Researches, Yıl/Vol. 6, Sayı/No. 1, Bahar/Spring 2021 ISSN: 2149-9535 / 2636-7777, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1577736>

⁷¹ 1) Hülagu, Bağdat'ı almak için El-Kamil'den asker istedi. El-Kamil o kadar askeri olmadığını söyledi. Hülagu, El-Kamil'i gizlice öldürmek istedi. Durumu öğrenen El-Kamil, 7 günde Mısır'dan Meyyafarikîn'e kaçtı. Hülagu'nun gönderdiği askerler El-Kamil'i yenemedi (1257 sonları). 2) Moğollar Bağdat'ı aldıktan sonra Eşrefi Bitlisi Moğol hanının elçisini öldürdü. El-Kamil'e gidip onu Moğollara karşı kışkırttı (1258 civarı). 3) Hülagü Bağdat'ı aldıktan sonra bir keşif birliğini Fırat çevresine gönderdi. Birlik Meyyafarikîn yakınlarından geçerken şehir halkı korkudan Moğollara asker ve haraç vermeye hazır olduklarını onlara bildirdi. El-

Kamil ise bunu reddederek askerlerini gönderdi ve Moğol askerlerinden bazılarını öldürdü (1258 civarı). 4) Hülagu El-Kamil'den Diyarbakır Kalesi'nin surlarını yıkmasını istemişti. O ise burayı yıkmayıp Rum Selçukluları'nın sultanına vermişti (1258 civarı).

⁷² <https://ermenihaber.am/>

⁷³ Kutlu, Selim. "Moğolların Harran ve Çevresindeki Faaliyetleri", Harran Sempozyumu Bildirileri, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya, 2017, s. 225–244 & Gündüz, Tufan. "Moğolların Anadolu ve Mezopotamya Politikası", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014 & Kaya, Hasan.

"Harran'ın Ortaçağ'daki Siyasi Yapısı", Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, c. 8, 2012, s. 45–65

⁷⁴ <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&Der giSayi=37&RecID=904> & <https://diyarbakir.ktb.gov.tr/TR-56899/surlar.html> & <http://www.diyarbakir.gov.tr/diyarbakir-surlari> & <https://bianet.org/yazi/gabriel-ya-gelmeseydi-311704> & Gümüş, Korhan. <https://serbestiyet.com/featured/diyarbakir-deyince-albert-gabrieli-hatirlamamak-mumkun-mu-144004>

⁷⁵ [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Roman_Walls_at_Diyarbakir_\(6526104771\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Roman_Walls_at_Diyarbakir_(6526104771).jpg)

⁷⁶ BEYLİKLER

REWADÎLER / MERAĞELÎLER (955–1071)

Başkent: Erivan ve çevresi Hakimiyet bölgesi: Tebriz, Merağ, Urmiye, Nahçıvan ve Hemedan Etnik kökeni: Kurucu aile Kürt kökenlidir. Halkı Kürt ve yerel unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 955'te Ebülhica bin er-Revvad tarafından kuruldu. 1071'de Selçuklular tarafından yıkıldı.

ŞEDDADÎLER (951–1175)

Başkent: Diyarbakır, Van, Erivan, Ani, Gence Hakimiyet bölgesi: Doğu Anadolu Etnik kökeni: Kurucu aile Kürt kökenlidir. Halkı Kürt, Ermeni ve Arap unsurlarından oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 951'de Ebul Kasım tarafından kuruldu. 1175'te Selçuklular tarafından yıkıldı.

HASANVEYHÎLER (959–1015)

Başkent: Dînever (bazı dönemlerde Hemedan ve Şehrîzor) Hakimiyet bölgesi: Luristan, Dînever, Hemedan, Nihavend, Hulvan çevresi
Etnik köken: Kürt (Barzikanî aşiretinden) Dini: Müslüman Kurucu: Hasanweyh b. Hüseyin el-Barzikanî Hakimiyet: Kurucu Hasanweyh b. Hüseyin, Büveyhîlerin vasalı olarak öne çıktı, sonra bağımsız hareket etmeye başladı.
970'lerden itibaren Dînever-Şehrîzor hattında bağımsız bir Kürt beyliği oluşturdu.

Hasanweyh'in ölümünden sonra oğlu Badr b. Hasanweyh, beyliğin en güçlü dönemini yaşattı (yaklaşık 979-1015). Bu dönemde Hemedan ve Hulvan tamamen kontrol altına alındı. 1015 civarında Annazîlerin yükselişi ve Büveyhî baskısı sonucu yıkıldılar. Beyliğin mirası, kısa süre sonra kurulan Annazîler tarafından devralındı. Hasanweyhîler, Kürtlerin Orta İran'da (özellikle Hemedan-Luristan hattında) ilk defa güçlü bir siyasi yapı kurduğu dönemdir. İdari olarak Arap-İslam geleneğiyle Kürt aşiret yapısını birleştiren ilk örneklerden biridir. Badr b. Hasanweyh döneminde kültürel canlanma yaşanmış, Arap tarihçiler onları "adil ama sert" yöneticiler olarak tanımlamıştır.

MERVANÎLER (990-1085)

Başkent: Meyafarîkin (Silvan) Hakimiyet bölgesi: Diyarbakır, Mardin, Van Gölü kuzeyi
Etnik kökeni: Kurucu aile Kürt kökenlidir. Halkı Kürt ve yerel unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 990'da Mervan Bey tarafından kuruldu. 1085'te Selçuklular tarafından yıkıldı.

ANNAZÎLER (991-1117)

Başkent: Hulvan (bugün İran-İrak sınırı civarı)
Hakimiyet bölgesi: Luristan, Hulvan, Dînever,

Şehrizor, Hemedan çevresi Etnik köken: Kürt
Dini: Müslüman Kurucu: Ebu'l-Feth Muhammed
b. Annaz Hakimiyet: Kurucu Ebu'l-Feth
Muhammed b. Annaz, Büveyhîler'in
zayıflamasından yararlanarak Hulvan
çevresinde bağımsızlığını ilan etti. Hanedan, 11.
yüzyıl boyunca Mervanîler, Hazariler,
Büveyhîler ve Selçuklular arasında denge
politikası izledi. Bir dönem Luristan ve
Şehrizor'un tamamında etkin oldular.
Selçukluların bölgeye hakim olmasıyla 1117
civarında yıkıldılar. Annazîler, Kürt siyasal
varlığının 10.-11. yüzyıllardaki en istikrarlı
örneklerinden biridir.

KAKEWEYHÎLER (1008-1141)

Başkent: İsfahan (sonra Yezd) Hakimiyet
bölgesi: Hemedan, İsfahan, Nihavend, Yezd,
Kum, Save çevresi Etnik köken: Kürt (bazı
kaynaklara göre Kürtleşmiş Deylemî kökenli)
Dini: Müslüman Kurucu: Alaüddevle
Muhammed b. Rüstem Düşmanziyar (Ala al-
Dawla Muhammad b. Rustam Dushmanziar)
Hakimiyet: Kurucu Alaüddevle Muhammed,
Büveyhîlerin batı İran'daki valisiydi; 1008'de
bağımsızlığını ilan etti. Kısa sürede İsfahan,
Hemedan ve Nihavend'i ele geçirerek güçlü bir
bölgesel beylik kurdu. 1041'de Gaznelilerle,
ardından Selçuklularla karşı karşıya geldi.
Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey, 1051'de
İsfahan'ı ele geçirince Kakeweyhîler doğuya
çekilerek Yezd merkezli küçük bir beylik haline
geldi. 12. yüzyıl ortasında (yaklaşık 1141)
tamamen Selçuklulara tabi oldular.
Kakeweyhîler, Hasanweyhîler ve Annazîler'den
sonra Kürtlerin İran'daki üçüncü önemli
hanedanıdır. Yönetim merkezlerini İsfahan'a

taşımaları, Kürt beylerinin ilk kez İran'ın kalbi sayılan bölgede hüküm sürmesini sağlamıştır. Dönemin Arap ve Fars tarihçileri, Alaüddevle'yi "adil ve bilgili bir hükümdar" olarak anarlar. Beyliğin yıkılmasıyla Yezd ve çevresi Selçuklulara, ardından Atabeklere geçti.

AHLATŞAHLAR / SÖKMENLİLER (1100-1207)
Başkent: Ahlat Hakimiyet bölgesi: Van Gölü çevresi (Ahlat, Erciş, Muş ve çevresi) Etnik kökeni: Kurucu aile Türkmen kökenlidir. Halkı Kürt, Ermeni ve İranî unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 1100'de Selçuklu komutanı Sökmen el-Kutbî tarafından bağımsız olarak kuruldu. 1207'de Eyyubîler tarafından yıkıldı.

HEZÂRESPÎLER (1155-1424)
Başkent: Hurremabad (Luristan) Hakimiyet bölgesi: Luristan, Hurremabad, Nihavend, Dizful, Susa çevresi Etnik köken: Kürt (Luristan Kürtlerinden) Dini: Müslüman Kurucu: Bedr b. Hezaresp Hakimiyet: Kurucusu Bedr b. Hezaresp, İran Selçukluları döneminde Luristan bölgesinde öne çıkan bir Kürt beyiydi. 12. yüzyıl ortalarında fiilen bağımsız hale geldi. Hezarespîler döneminde Luristan, İsfahan-Bağdat ticaret yolu üzerinde stratejik bir merkez haline geldi. Moğol istilası sırasında (13. yy.) Hezarespîler, Moğollara bağlı beylik statüsüne geçti. 14. yüzyılda Cengiz Han soyundan gelen İlhanlılar ve daha sonra Celayirlilerle temas halindeydiler. 1424'te Karakoyunlular tarafından ortadan kaldırıldılar. Luristan'da Kürt idaresini yaklaşık 270 yıl boyunca sürdürdüler. Hezarespîler, bölgeyi hem askeri hem idari bakımdan İslam dünyasına entegre eden bir köprü işlevi gördü. Beyliğin yıkılmasıyla Luristan kısa süreliğine

Karakoyunlu hakimiyetine geçti, ardından Feyli Kürtleri bu bölgede etkinlik kazandı.

ÇOBANOĞULLARI (1211-1309)

Başkent: Kastamonu Hakimiyet bölgesi:

Karadeniz Bölgesi (Kastamonu ve çevresi)

Etnik kökeni: Kurucu aile Kürt kökenlidir. Halkı Kürt, Türkmen ve yerel unsurlardan

oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 1211'de Hüsameddin Çoban tarafından kuruldu. 1309'da Candaroğulları tarafından sona erdirildi.

CANDAROĞULLARI (13. yy sonları-1461)

Başkent: Kastamonu (sonra Sinop) Hakimiyet

bölgesi: Kastamonu, Sinop ve çevresi Etnik

kökeni: Kurucu aile Kürt kökenlidir (bazı kaynaklarda Türkmen). Halkı Türkmen, Kürt ve yerel unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman

Hakimiyet: 1292'de Şemseddin Yaman Candar tarafından kuruldu. 1461'de Osmanlılar tarafından ilhak edildi.

OSMANOĞULLARI BEYLİĞİ (1299-?)

Başkent: Söğüt, sonra Bursa Hakimiyet bölgesi: Batı Anadolu, Balkanlar

Etnik kökeni: ? Dini: ? Sonradan Müslüman

Hakimiyet: 1299'da Osman Bey tarafından kuruldu. 1453'te İstanbul'un fethi ile devlete dönüştü.

AKKOYUNLULAR (1378-1508)

Başkent: Amida (Diyarbakır), sonra Tebriz

Hakimiyet bölgesi: Doğu Anadolu, Azerbaycan,

Irak Etnik kökeni: Kurucu aile Oğuz kökenlidir.

Halkı Türkmen, Kürt ve İranî unsurlardan

oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 1378'de Kara Yülük Osman Bey tarafından bağımsız olarak kuruldu. 1508'de Safevîler tarafından yıkıldı.

AYDINOĞULLARI (1308-1426)

Başkent: Birgi Hakimiyet bölgesi: Batı Anadolu (Aydın, Tire, Ayasuluk/Efes, İzmir, Manisa ve çevresi) Etnik kökeni: Farklı kaynaklar kurucu ailenin Türkmen, Bulgar veya Kürt kökenli olduklarını da aktarır. Halkı Türkmen, Rum, Ermeni ve yerel unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 1308'de Aydınoğlu Mehmed Bey tarafından kuruldu. 1426'da Osmanlılar tarafından ilhak edildi.

GERMİYANOĞULLARI (1300-1429)

Başkent: Kütahya Hakimiyet bölgesi: Batı Anadolu Etnik kökeni: Kurucu aile Kürt kökenlidir. Halkı Kürt ve Türkmen unsurlarından oluşuyordu. Dini: Müslüman (Bazı kaynaklarda Yezidi) Hakimiyet: 1300'de 1. Yakub Bey tarafından kuruldu. 1429'da Osmanlılar tarafından ilhak edildi.

EŞREFOĞULLARI (1280-1326)

Başkent: Beyşehir Hakimiyet bölgesi: Beyşehir ve çevresi Etnik kökeni: Kurucu aile Türkmen kökenlidir. Halkı Türkmen, Kürt ve Arap unsurlarından oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 1280'de Eşref Bey tarafından kuruldu. 1326'da Karamanoğulları tarafından sona erdirildi.

KARAMANOĞULLARI (1250-1487)

Başkent: Larende (Karaman) Hakimiyet bölgesi: Konya, Karaman, Niğde, çevresi Etnik yapısı: Halkı Türkmen ve yerel unsurlardan oluşuyordu. Dini: ?

1487'de Osmanlılar tarafından ilhak edildi.

MENTEŞAOĞULLARI / MENDEŞAHİLER (1261-1424)

Tüm kaynaklarda adları Menteşe olarak geçiyor. Menteşe adı son yıllarda uydurulmuştur (2025 yılındayız).

Başkent: Beçin (Muğla), Milas Hakimiyet bölgesi: Muğla, Bodrum, Marmaris, Fethiye ve çevresi Etnik kökeni: Kurucu aile Kürt kökenlidir. Halkı Kürt, Türkmen ve yerel unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman
Hakimiyet: Bizans'ın Anadolu'daki hakimiyeti zayıflayınca Menteş Bey tarafından kuruldu. Osmanlılar tarafından ilhak edildi.

ÇOBANILAR (1335-1357)

Başkent: Tebriz Hakimiyet bölgesi: Azerbaycan ve Batı İran Etnik kökeni: Kurucu aile Kürt kökenlidir. Halkı Kürt, Türkmen ve İranî unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman
Hakimiyet: 1335'te Emir Çoban'ın soyundan gelenler tarafından kuruldu. 1357'de Celayirliler tarafından ortadan kaldırıldı.

ERETNAOĞULLARI BEYLİĞİ (1335-1381)

Başkent: Kayseri, sonra Sivas Hakimiyet bölgesi: Sivas, Kayseri, Tokat, Amasya, Çorum, Niğde ve çevresi. Zaman zaman Erzincan ve Erzurum; batıda Kırşehir ve Ankara çevresi. Etnik kökeni: Kurucu aile Moğol veya Uygur kökenidir. Halkı Moğol, Türkmen ve yerel unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman
Hakimiyet: 1335'te Gıyaseddin Eretna tarafından kuruldu. 1381'de Kadı Burhaneddin tarafından devralındı.

DULKADİROĞULLARI (1337-1522)

Başkent: Maraş ve Elbistan Hakimiyet bölgesi: Maraş, Elbistan, Malatya ve çevresi Etnik kökeni: Kurucu aile Türkmen kökenlidir. Halkı Türkmen, Kürt ve Arap unsurlarından oluşuyordu. Dini: Müslüman
Hakimiyet: 1337'de Zeynel Bey tarafından bağımsız olarak kuruldu. 1522'de Osmanlılar tarafından ilhak edildi.

MUZAFFERİLER (1335-1393)

Başkent: Kirman, Fars, İsfahan Hakimiyet bölgesi: Güney İran Etnik kökeni: Kurucu aile İranlıdır. Halkı Fars ve yerel unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 1335'te Muzaffer Bey tarafından kuruldu. 1393'te Timur tarafından yıkıldı.

SERBEDARİLER (1337-1381)

Başkent: Sebzevar Hakimiyet bölgesi: Horasan (parçalı hakimiyet) Etnik kökeni: Kurucu aile Fars ve Tacik kökenlidir. Halkı Fars ve Tacik unsurlarından oluşuyordu.

Dini: Müslüman Hakimiyet: 1337'de Muhammed bin Hayyat tarafından kuruldu. 1381'de Timurlar tarafından yıkıldı.

AMASYA BAĞIMSIZ KÜRT EMİRLİĞİ (14. yy ortaları - 1393)

Başkent: Amasya Hakimiyet bölgesi: Amasya, Tokat, Sivas, Karahisar'ın doğusu; zamanla Sinop, Kayseri, Erzincan ve kısa süreli Konya Etnik

kökeni: Kurucu aile Kürt kökenlidir (Emir Bahaeddin Kürd'ün soyundan). Halkı Kürt ve Türkmen unsurlarından oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: Amasya valisi Emir Bahaeddin Kürd'ün soyundan gelen Hacı Kutlu Şah tarafından kuruldu. Başlangıçta Eretna Beyliği'ne bağlıydı. Bahaeddin Kürd'ün oğlu Hacı Miri döneminde bağımsızlığını ilan etti.

KARAKOYUNLULAR (1375-1468)

Başkent: Tebriz Hakimiyet bölgesi: Doğu Anadolu, Azerbaycan, Batı İran Etnik kökeni: Kurucu aile Oğuz kökenlidir. Halkı Oğuz, Kürt ve Azerî unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 1375'te Kara Yusuf tarafından kuruldu. 1468'de Akkoyunlular tarafından yıkıldı.

TIMURLULAR (1381-1507)

Başkent: Semerkand, sonra Herat Hakimiyet bölgesi: İran, Orta Asya, Horasan Etnik kökeni: Kurucu aile Moğol/Türkmen karışımıdır. Halkı Moğol, Türkmen ve yerel unsurlardan oluşuyordu. Dini: Müslüman Hakimiyet: 1381'de Timur tarafından kuruldu. 1507'de Safevîler ve yerel beyler tarafından etkisi zayıflatıldı.

Bölüm kaynağı: Ciwan, Murad Ali, 18/08/2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>

⁷⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Osman_I

⁷⁸ Imber, Colin (1991). Zachariadou, Elizabeth (ed.). Osmanlı Emirliği (1300–1389). Rethymnon: Girit Üni-versitesi Yayınları . S. 75, https://en.wikipedia.org/wiki/Osman_I

⁷⁹ Yılmaz, Hakan, İki Buçuk Asırdır Süregelen Müzmin Bir Kuruluş Tartışması: Osmanlı Devleti'nin Kurucusunun Gerçek Adı "Osman" mı, "Otman" mı?, <https://www.belgeseltarih.com/iki-bucuk-asirdir-suregelen-muzmin-bir-kurulus-tartismasi-osmanli-devletinin-kurucusunun-gercek-adi-osman-mi-otman-mi/>

⁸⁰ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil , inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: s. 22 - Yazarın yararlandığı kaynak: İbn Battuta, The Travels of Ibn Battuta, Pantiounus Classics 1929; s. ? (A.g.e sayfa bilgisini yazmamıştır)

⁸¹ *"The western writers, whose works appeared before the translation and publication of the eastern historians, or who followed earlier western authorities, are either vague or uncertain concerning the parentage of Osman, or give an entirely different story of the rise of his family. He is supposed to be the son of a Tartar shepherd, called Zich, who rises to fame at the court of Alaeddin I by defeating in single combat a Greek cavalier that had killed many of the favourites of the Seljuk Sultan. According to others, who give nearly the same story, the name of Osman's father is "the madman Delis, a shepherd." For his success in killing the Greek, the Sultan rewards him with the castle of Ottomanzich, which is often confused with Sugut, and is claimed to be the origin of Osman's name. By another story, which is asserted to be the invention of Mohammed II, who thus wanted to legitimize in the eyes of the world his claim to the throne of the Caesars, Osman is the descendant of a certain Isaac Comnenus, a member of the imperial Byzantine family, who fled to the court of the Seljuks of Konia, and became a Moslem."* Gibbons, Herbert Adams, The Foundation of The Ottoman Empire (A History of the Osmanlis up to the Death of Bayezid 1 (1300-1403), Clarendon Press, Oxford, 1916, s. 264-265

⁸² Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrazi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 21 - Yazarın yararlandığı kaynak: Erhan Yılmaz'ın 22 Haziran 2019'da Halil İnalçık ile Youtube üzerinden yaptığı söyleşi

⁸³ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrazi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: s. 22

⁸⁴ Yılmaz, Hakan, İki Buçuk Asırdır Süregelen Müzmin Bir Kuruluş Tartışması: Osmanlı Devleti'nin Kurucusunun Gerçek Adı "Osman" mı, "Otman" mı?, <https://www.belgeseltarih.com/iki-bucuk-asirdir-suregelen-muzmin-bir-kurulus-tartismasi-osmanli-devletinin-kurucusunun-gercek-adi-osman-mi-otman-mi/>

⁸⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Karacahisar_Castle

⁸⁶ Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi, Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html>

⁸⁷ Osman Gazi eyidür: Bu şehri ben hod kendi kılıcım ile aldum. Bundan Sultanun ne dahli var kim andan izin alam. Ve eger iderse kim ben Al-i Selçukum dirse ben hod Gök Alp nesliyim. Eğer bu vilayete ben anlardan öndin geldim dirse Süleyman Şah anlardan hod öndin geldi."

⁸⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=fJJFzMvdjTg>

⁸⁹ Yıldırım, Ali Kemal. İran Selçukluları'ndan Çemişgezek Beyliğine Doğuda Türkler ve Kürtler (dijital versiyon), s. 5

⁹⁰ Yıldırım, Hümeysa & Günler, Mevlüt. Orta Anadolu'da Hakimiyet Mücadelesi: Karamanoğulları Beyliği Eretnalılar ve Kadı Burhaneddin Ahmed Hükümeti Münasebetleri, Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları

Dergisi (SEMA) – Journal of Seljuk Civilisational Studies (JSCS), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3808965>

Kaynağın yararlandığı kaynaklar: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed", Belleten 32/126 (1968),

163; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Emir Çoban Soldoz ve Demirtaş", Belleten 31/124 (1967), 622; Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1993), 648; Kemal Göde, Eretnalılar, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000), 26; Şaban Cem Tuysuz, "İlhanlı Devletinin Anadolu Genel Valisi Temürtaş)

⁹¹ Demirci, Prof. Dr. Süleyman, Erken Dönem Osmanlı Tarihi "Kara Bir Delik / Osmanlı Devletinin Kuruluşu "Gazi/Gaza" İdeolojisi İle İlgili Tartışmalar - Is the Early Ottoman History "A Black Hole?": Discussions About The Foundation of the Ottoman Empire and Gazi/Gaza Concepts, Kayseri, January 2013 - ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print) - Volume 5 Issue 1, p. 89-100 <https://www.historystudies.net/dergi/tar201512ec4f3.pdf> &

Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025

⁹² Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 36 - Yazarın yararlandığı kaynak: (Witteck, Paul, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşu, Pencere Yayınları 44, İstanbul, 1995; s. 26)

⁹³ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: s. 21 - Yazarın yararlandığı kaynak: Finkel, Caroline, Osman'sk Dream, John Murraay 2005, s. 12)

⁹⁴ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: s. 27 - Yazarın yararlandığı kaynak: Wittek, Paul, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşu, Pencere Yayınları 44, İstanbul, 1995; age 471

⁹⁵ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: s. 22 - Yazarın kaynağı: Kritovoulus, History of Mehmet the Conqueror, Princeton University Press; 1954, s. 13

⁹⁶ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tatirh Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>

⁹⁷ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tatirh Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>

⁹⁸ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tatirh Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>

⁹⁹ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025 s. 25 - Yazarın yararlandığı kaynak: Wittek, Paul, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşu, Pencere Yayınları 44, İstanbul, 1995; age s. 18-19

¹⁰⁰ Hil'at: Devlet liderlerinin bir kişiye hediye olarak verdikleri çok değerli bir giysi türüdür.

¹⁰¹ "Biliyorsunuz Osmanlı Hanedanı'nın menşei belli değildir. Çünkü Şahruh (Timur'un oğlu) İkinci Murat'ı küçük gördü, tehdit etti. Hatta ona bir hilat gönderdi; bir tabiiyet, bağımlılık sembolü olarak, "bu hilatı giy" dedi ve giydi İkinci Murat, korktu çünkü. Şahruh, Doğu Anadolu'ya gelmişti ordusuyla. O sebepten... Şimdi o zaman Osmanlılar dediler; "yani biz

kendi neslimizi şey edelim, yani yüceltelim." Onun için Yazıcızade Ali, "Tevarih-i Ali Selçuk"unda Oğuzhan, Günhan, onun oğlu Kayı... Osmanlıyı Kayı kabilesine bağlayarak büyük Oğuz Han'ın neslinden geldiğini Osmanlılar ispat etmek istediler. Ve bunu Yazıcızade Ali, ancak ikinci Murat zamanında, bu ikinci Murat zamanında ve siyasi bir rekabet neticesi bu Kayı nazariyesi tamamen masaldır ve siyasi bir maksatla yapılmıştır."

https://www.youtube.com/shorts/-tvI_cw21aI

¹⁰² Yıldırım, Ali Kemal. İran Selçukluları'ndan Çemişgezek Beyliğine Doğuda Türkler ve Kürtler (dijital versiyon), s. 8

¹⁰³ Gibbons, Ph.D. Herbert Adams. The Foundation of The Ottoman Empire a History of the Osmanlis up to the Death of Bayezid 1 (1300-1403), The Clarendon Press, Oxford, 1916 [EBook #56836], <https://readingroo.ms/5/6/8/3/56836/56836-h/56836-h.htm?utm>

¹⁰⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCnd%C3%BCz_Alp_source

¹⁰⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Halime_Hatun

¹⁰⁶ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s.

¹⁰⁷ Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi, Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html> Yazarın yararlandığı kaynaklar: Ahmed Refik, "Osmanoğulları", Türk Tarihinin Ana Hatları, İstanbul, tarihsiz. Seri: II, No. I, s. 12 vd. / Paul Wittek, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, (çev: Fatmagül Berktaş), İstanbul, 1985, s. 17 vd. / Köprülüzade Mehmed Fuad (Köprülü), "Oğuz Etnolojisine Dair Tarihî Notlar" Türkiyat Mecmuası, c. I. (1925) s. 187 vd; ayrıca "Osmanlı İmparatorluğu'nun Etnik Menşei Mes'eleleri" Belleten, VII/28 (1943) s. 286 vd. / Mükremin Halil Yinanç, "Ertuğrul Gazi" mad. İA. c. IV s. 328 vd. / Bayatlı Mahmudoğlu Hasan, Cam-ı Cem-Ayın (yay:Fahrettin Kırzioğlu) Osmanlı Tarihleri içinde, İstanbul, 1949. S. 381 vd.

¹⁰⁸ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: s. 17-18 - Yazarın yararlandığı kaynak: Köprülü, Fuad, Gibbons'un Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Kitabına Karşı Tepkiler, Herbert Adams Gibbons; Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu, Altınordu Yayınları, Ankara, 2017; s. 286-287

¹⁰⁹ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 15 - Yazarın yararlandığı kaynak: İnce, Yunus. II. Murad Döneminde Osmanlı Tarih Yazıcılığının Başlamasında Timurluların Etkisi, Sutad, Bahar, 2018; (43): 459-470 E-ISSN: 2458-9071; S. 459 & a.g.e. s. 12 Yazarın yararlandığı kaynak: Finkel, Caroline, Osman's Dream, John Murray 2005, s. 28, 29 & s. 24 Yazarın yararlandığı kaynak: Wittek, Paul, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşu, Pencere Yayınları 44, İstanbul, 1995; s. 16

¹¹⁰ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: s. 24 - Yazarın yararlandığı kaynak: Wittek, Paul, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşu, Pencere Yayınları 44, İstanbul, 1995; age s. 16-20

¹¹¹<https://hakaikitarhiyye.wordpress.com/2020/05/05/bursadaki-en-eski-kitabe>

¹¹² Demirci, Prof. Dr. Süleyman, Erken Dönem Osmanlı Tarihi "Kara Bir Delik / Osmanlı Devletinin Kuruluşu "Gazi/Gaza" İdeolojisi İle İlgili Tartışmalar - Is the Early Ottoman History "A Black Hole?": Discussions About The Foundation of the Ottoman Empire and Gazi/Gaza Concepts, Kayseri, January 2013 - ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print) - Volume 5 Issue 1, p. 89-100 <https://www.historystudies.net/dergi/tar201512ec4f3.pdf>

¹¹³ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: s. 17-18 - Yazarın yararlandığı kaynak: Köprülü, Fuad, Gibbons'un Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Kitabına Karşı Tepkiler, Herbert Adams Gibbons; Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu, Altınordu Yayınları, Ankara, 2017

¹¹⁴ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: s. 17-18 - Yazarın yararlandığı kaynak: Köprülü, Fuad, Gibbons'un Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Kitabına Karşı Tepkiler, Herbert Adams Gibbons; Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu, Altınordu Yayınları, Ankara, 2017

¹¹⁵ Ertoğrul < Süleyman Şah < Kaya Alp < Kızıl Buğa < Bay Temür < Ay Kutlug < Toğrul < Kara Batur < Sakur < Bulgay < Sungur < Tok Temür < Yasak < Çemendür < Ay Kutlug < Toprak Han < Kara Han < Yasu < Yalvaç < Bay Beg < Toğrul < Toğmuş Beg < Küçi Beg < Ortuk < Kurtarı Beg < Çek Temür < Turaç < Kızıl Buğa < Yumak < Baş Buğa < Çamur Han < Bay Soy < Sevinç < Çar Buğa < Kurtulmuş <

Korçak Han < Balçık Han < Kumaş Han < Kara Oğlan < Süleyman Şah < Kokulu < Bozdoğan < Bay Temür < Turmuş Han < Kayı Han < Gün Han < Oğuz Han < Kara Han < Dip Tokuy < Bolcas (Türk) < Yafes < Nuh.

Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi, Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 9 Sayfa: 89-98, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html> Yazarın yararlandığı kaynak:

Bayatlı Mahmudoğlu Hasan, Cam-ı Cem-Ayîn (yay:Fahrettin Kırzioğlu) Osmanlı Tarihleri içinde, İstanbul, 1949. S. 381 vd.

¹¹⁶ Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi, Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 9 Sayfa: 89-98, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html>

¹¹⁷ Er Dunrıl < Süleyman Şah < Kaya Alp < Kızıl Buğa < Bayındur < Aykuluk < Toğar < Kaytun < Sunkur < Bakı < Suğar < Tok Temür < Basuk < Gök Alp < Oğuz < Kara Han < Ay Kutluk < Tuzak < Kara Han < Baysub < Karamarı < Kızıl Buğa < Yamak < Baş Buğa < Baybus < Sevünc < Çar Buğa < Kurtulmuş < Karaca < Amudı < Karalu Oğlan < Süleyman Şah < Karahul < Karluğa < Yan Temür < Durmuş < Çin < Maçın < Yafes < Nuh.

Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi, Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 9 Sayfa: 89-98, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html> Yazarın yararlandığı kaynak: Aşıkpaşazade, Tevarih-i Al-i Osman (H. 1332 Ali Bey neşrinin tıpkı basımı) Farnborough, 1970. S. 92 vd.

¹¹⁸ Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi, Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 9 Sayfa: 89-98, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html> Yazarın yararlandığı kaynak: Aşıkpaşazade, Tevarih-i Al-i Osman (H. 1332 Ali Bey neşrinin tıpkı basımı) Farnborough, 1970. S. 92 vd.

¹¹⁹ Ertuğrul < Süleyman Şah < Kaya Alp < Kızıl Buğa < Bay Temür < Aykutluğ < Tuğra < Karaytu < Sakur < Bulgay < Sunkur < Toktemür < Yasak < Çemendur < Aykutluğ < Turak < Kaz Han <

Yasuv < Yalvac < Bay Beg < Tuğra < Toğmuş < Güç Beg < Artuk < Karatay < Cem Keymür < Turac < Kızıl Buğa < Yamak < Baş Buğa < Cumur Mir < Bay Suy < Tuğra < Sevinc < Çar Buğa < Kurtulmuş < Korhav < Balcuk < Komas < Kara Oğlan < Süleyman Şah < Korhulu < Bozluğan < Bay Temür < Tortumuiş < Gök Alp < Oğuz < Kara Han < Zib Bakoy < Bulcas < Yafes < Nuh.

Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi, Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 9 Sayfa: 89-98, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html> Yazarın yararlandığı kaynak: Mehmed Neşri, Kitab-ı Cihannüma (yay: Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen) 1. cilt. 2bs. Ankara, 1987. S. 55 vd.

¹²⁰ Ertuğrul < Seman Şah < Kaya Alp < Kızıl Boga < Bay Temür < Ay Kutluga < Tuğra < Karayto < Sakur < Bolgay < Soykur < Buftumuz < Yasak < Cemendür < Aykutluk < Kazı Han < Yasu < Yalvaç < Bay Beg < Tugra < Togmuş < Koç Beg < Artuk < Komarı < Cem Giymüz < Toraç < Kızıl Buga < Yımak < Baş Buga < Hamur < Baysu < Togra < Sevinç < Çar Buga < Korolmuş < Korçad < Balçık < Komaş < Kara Oğlan < Süleyman Şah < Korhulu < Bozlugan < Bay Temür < Türmiş < Gök Alp < Oğuz < Kazhan < Koyhan < İshak < Sam < Nuh.

Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi, Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 9 Sayfa: 89-98, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html> Yazarın yararlandığı kaynak: Yaşar Yücel-Halil Erdoğan Cengiz, "Ruhi Tarihi, Oxford Nüshası" Belgeler, XIV/18 (1989-1992) Ankara, 1992. S. 375.

¹²¹ Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi, Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 9 Sayfa: 89-98, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html>

¹²² İnalçık, Halil. Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg, <https://belleten.gov.tr/tam-metin/2716/tur>, ISSN: 0041-4255

¹²³ Tosun, Murat Dursun. Karamanoğulları (Şikari Tarihi) Ocak 2021, ISBN: 978-605-80002-8-5, sayfa; 216 (Kitabın yazma nüsha(sı) hakkında bak: İstanbul kütüphanesi Türkçe-Tarih-Coğrafya

Katalogu, sayfa; 135-136, Çeviren Murat Dursun Tosun, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Ayniyat No: 46288, Yer no: 36116)

¹²⁴ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 25. Yazarın yararlandığı kaynak: Şerafettin Güç, Şikari'nin dilinden Karamanoğulları Tarihi, Berikan Yayınevi, ? 2016 s. 40

¹²⁵ Panagopoulos, S. P. (2014). The Latin Renovatio of Byzantium. The Empire of Constantinople (1204–1228). *Al-Masāq*, 26(2), 232–234. <https://doi.org/10.1080/09503110.2014.915124>

¹²⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Despotate_of_Epirus

¹²⁷

https://tr.wikipedia.org/wiki/Trabzon_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu

¹²⁸ Angelov, Dimitar, *The Byzantine Hellene*, Cambridge University Press, Cambridge, s. 17

¹²⁹ Macrides, Roderick. "The New Constantine and the New Constantinople – 1261?", *Byzantine and Modern Greek Studies* cilt 6, 1980, <https://www.cambridge.org/core/journals/byzantine-and-modern-greek-studies>

¹³⁰ Kocaeli-İzmit Körfezi çevresi, şu an yıl 2025

¹³¹ **Amourios**

¹³² **Sphondyles**

¹³³ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 53. Yazarın yararlandığı kaynak: Georges Pacymeres, Bizanslı Gözüyle Türkler, İlgi Sanat yayıncılık 2009; s. 79

¹³⁴ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 76. Yazarın yararlandığı kaynak: Caroline Finkel, *Osman's Dream*, John Murray 2005: s. 8

¹³⁵ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 73. Yazarın yararlandığı kaynak: Speros Vrojanis; *Anadolu'da Göçebeleşme ve İslamlaşma*; Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi, sayı 15, Konya 2021; s. 364

¹³⁶ Alanlar: İskit-Sarmat kökenli göçebe halk. MÖ dönemlerde bugünkü Kazakistan topraklarında yaşamaktaydılar. Miladi dönemin başlangıç yıllarında ise Alanların büyük bir bölümü Volga ırmağını geçerek Don ırmağı civarlarına, Kırım ve Kuzey Kafkasya topraklarına gelerek bu bölgelerde uzun yıllar hakimiyet kurmuşlardır.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Alans>

¹³⁷ Metinde çok sayıda yazım yanlışı var. Yanlışları düzelterek bilgileri verdim. İnalçık, Halil. Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg, <https://belleten.gov.tr/tam-metin/2716/tur>, ISSN: 0041-4255

¹³⁸ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 23-24

¹³⁹ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 27
Yazarın yararlandığı kaynak: Aziz B. ERdeşir-i Esterabababadi, Rezm u Bezm, Kültür bakanlığı/1203, Ankara 1990, s. 96

¹⁴⁰ Oğuzoğlu, Yusuf. Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalçık Tarih Ve Tarihçilik Sempozyumu Bildiriler, I. Cilt, Hazırlayanlar: BEDİR, Ayşe ve SOYKAN ve Birkan, İMAMOĞLU, Uğur Cenk Deniz, Ankara, 2022, DOI: 10.37879/9789751749987.2022, https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2022/01/I.-Cilt-1.pdf_source

¹⁴¹ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. s. 150, 163, 175, 187, 199, 211, 223

¹⁴² Oğuzoğlu, Yusuf, Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalçık Tarih Ve Tarihçilik Sempozyumu Bildiriler I. Cilt, Hazırlayanlar: BEDİR, Ayşe ve SOYKAN ve Birkan, İMAMOĞLU, Uğur Cenk Deniz, Ankara, 2022, DOI: 10.37879/9789751749987.2022, https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2022/01/I.-Cilt-1.pdf_source

¹⁴³ https://en.wikipedia.org/wiki/Rise_of_the_Ottoman_Empire & https://en.wikipedia.org/wiki/Osman_I?utm & Eric Dursteler'in kitap incelemesi: İki Dünya Arasında: Osmanlı Devletinin İnşası-Cemal

Kafadar, https://www.researchgate.net/publication/274792760_Between_Two_Worlds_The_Construction_of_the_Ottoman_State & https://www.academia.edu/45582554/Review_of_C_Kafadar_Between_Two_Worlds_The_Construction_of_the_Ottoman_State?utm & Danny Yee'nin kitap incelemesi: İki Dünya Arasında: Osmanlı Devletinin İnşası-Cemal Kafadar,

https://dannyreviews.com/h/Between_Two_Worlds.html?utm & Vryonis, Decline of Medieval Hellenism, s. 210,

<https://archive.org/details/declineofmedieva0000vryo&>

<https://www.scribd.com/document/250576804/S-Vryonis-Jr-The-Divine-Decline-of-Medieval-Hellenism-in-Asia-Minor>

& https://books.google.com/books/about/The_Divine_Decline_of_Medieval_Hellenism_in_Asi.html?id=wBpIAAAAMAAJ

¹⁴⁴ Yıldırım, Ali Kemal, Osmanlılar ve Safaviler (Dil , inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025: 33
Yazarın kaynağı: Finkel, Caroline, Osman's Dream, John Murray, 2005; s. 15-16

¹⁴⁵ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrazi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 76
Yazarın yararlandığı kaynak: Lord Kinross, The Ottoman Centuries the Rise and Fall of the Turkish Empire, Morrow Quill Paperbacks, New York 1977, s. 32

¹⁴⁶ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrazi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 77

¹⁴⁷ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tarih Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>

¹⁴⁸ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tarih Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki

Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/> Yazarın yararlandığı kaynak:

İnalcık, Halil, Has-Bağçede 'Ayş u Tarab, Nedimler, Şairler, Mutribler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015

¹⁴⁹ Armağanı, Prof. Dr. Münir Atalar. Ortaçağ Tarihi Yazıları, Arkeoloji ve Sanat yayınları, İstanbul, ?, Bölüm 8: Germiyanoglu Saray ve Devlet Kültürünün Osmanlı Diplomatikası ve Bürokrasisi Üzerindeki Etkileri (Gök, Nejdett?), s. 201

¹⁵⁰ Gültekin, Doç. Dr. Hasan. <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/teressul-ahmed-i-da-i> & Kut, Günay. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-i-dai> & Uğur, Abdullah. Ahmed-i Dai'nin Teressül Adlı Eserinin Yeni Bir Nüshası, Yıl 2022, Cilt: 29 Sayı: 29, 1301 - 1313, 30.12.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/devdergisi/issue/73930/1176401>

¹⁵¹ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tarih Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi> Yazarın yararlandığı kaynak: Evliya Çelebi, Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi YKY, 2. Cilt, 2. kitap, s. 519

¹⁵² Cahen, Claude. Pre-Ottoman Turkey A general survey of the material and spiritual culture and history c. 1071-1330, Taplinger Publishing Company, New York, 1968, s. 57-139

¹⁵³ I, JoJan, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2309099>

¹⁵⁴ Fener (Yunanca/Farsça) - İskele (gemilerin suda bağlandığı yer) - Kalyon (büyük gemi) - Kilise (Hristiyanların ibadethanesi) - Kiraz (bir meyve) - Lodos (güney rüzgarı) - Marangoz (ağaç işçisi) - Marul (sebze) - Pide (bir ekmek türü) - Poyraz (kuzey rüzgarı) - Tarhana (çorbalık yiyecek) -Yoz (bozuk, saf olmayan) - Zurna (üflemeli çalgı)

- ¹⁵⁵ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tatirh Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>
- ¹⁵⁶https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27nun_isimleri
- ¹⁵⁷ Ciwan, Murad Ali. Kürtlerin Tatirh Boyunca Batı ve Orta Anadolu'daki Varlığı, 2024, <https://portal.netewe.com/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>
- ¹⁵⁸https://www.dogubayazitgazetesi.com/haber/kurt_tarih_ve_kulturu_yazi_dizisi-29370.html
- ¹⁵⁹ <https://turkisharchaeonews.net/object/%C3%A7andar%C4%B1-halil-pasha-tomb-iznik>
- ¹⁶⁰ Özcan, Esat. Molla Gürani ve Nahçıvani'nin Tefsir İlmindeki Konumları ve Eserlerinde Yer Alan Belli Bazı Ayet Tefsirlerinin Mukayeseli İşlenmesi - The Position of Mollā Gurānī and Nahchiwānī in the Science of Exegesis and Comparison of Their Exegeses in the Light of Some Verses, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1101688> & Ay, Mahmut. Molla Gürani'nin Gayetü'l-Emani'si, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 9, Sayı 18, 2011, 303-336, https://isamveri.org/pdfdr/D02512/2011_18/2011_18_AYM.pdf & Akgün, Saime. Molla Gürani, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (Yayımlanmamış tez), İstanbul, 1966 <https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/TEZ/04409.pdf>
- ¹⁶¹ Demirkent, Işın. KAYSER (<https://islamansiklopedisi.org.tr/kayser>)
- ¹⁶² https://en.wikipedia.org/wiki/Zagan_Pasha <https://www.tarihistan.org/yazarlar/erkan-akbalik/istanbul-un-fethinde-bir-manisali-zaganos-pasa/9242>
- ¹⁶³ Ekinci, Prof. Dr. Ekrem Buğra. İSTANBUL'U KİM YAĞMA ETTİRDİ? <https://ekrembuğraekinci.com/article/?ID=1166&İstanbul%E2%80%99u-kim-ya%C4%9Fma-ettirdi> & Kuşkonmaz, Sabri. Bir tarihsel miras olarak yağma kültürü, <https://www.birgun.net/makale/bir-tarihsel-miras-olarak-yagma-kulturu-18103> & <https://x.com/Tekyolbilim/status/1927998179519131822>
- ¹⁶⁴ Müftüoğlu, Mustafa. Yalan Söyleyen Tarih Utansın, 2. Cilt, Çile Yayınları, İstanbul, 1998, s. 68
- ¹⁶⁵ İnalçık, Halil, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-ii>
- ¹⁶⁶ Magemizoglu, Gizem. II. Mehmet'i Tebaası Sever Miydi: Karaman Örneği, <https://www.tamgaturk.com/yazarlar/gizem-magemizoglu/ii-mehmet-i-tebaasi-sever-miydi-karaman-ornegi/17612/> - Yazarın yararlandığı kaynak: 8. Âşıkpaşazade, Tevârih-i Al-i Osman, nşr. K. Yavuz- Y. Saraç, İstanbul 2003, s. 255-259.
- ¹⁶⁷[https://en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Constantinople_\(674%E2%80%93678\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Constantinople_(674%E2%80%93678))

-
- ¹⁶⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Mehmed_II & <https://www.youtube.com/watch?v=Wtm3SVqTV2g>
- ¹⁶⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Fall_of_Constantinople_ & https://en.wikipedia.org/wiki/Mehmed_II
- ¹⁷⁰ <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-ii>
- ¹⁷¹ <https://www.youtube.com/watch?v=Wtm3SVqTV2g&utm>
- ¹⁷² <https://www.britannica.com/biography/Mehmed-II-Ottoman-sultan/Mehmeds-empire> & https://en.wikipedia.org/wiki/Mehmed_II
- ¹⁷³ Kadric, Sanja. Ottoman Bosnia and Hercegovina, Islamization, Ottomanization, and Origin Myths, Graduate Program in History The Ohio State University, 2018, https://etd.ohiolink.edu/acprod/odb_etd/ws/send_file/send?accession=osu1523972390663303&disposition=inline&utm
- ¹⁷⁴ Cevrioglu, Halef. XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı-Habsburg Diplomatik İlişkileri ve Osmanlı Diplomasisi, 2021, Doktora Tezi - Ph.D Dissertation (Izmir Katip Celebi Uni)
- ¹⁷⁵ Bayraklar Wikipedia'dan alınmıştır.
- ¹⁷⁶ Ahuvia, Mika. Stroum Center For Jewish Studies, University of Washington, <https://jewishstudies.washington.edu/who-are-jews-jewish-history-origins-antisemitism/>
- ¹⁷⁷ <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/111220154>
- ¹⁷⁸ Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrazi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 60
Yazarın kaynağı: Derviş Ahmed Aşiki, Aşıkpaşazade Tarihi, Kemer yayınları, 2015, İstanbul: 197-198
- ¹⁷⁹ Altınay, Prof. Dr. Ramazan & Çenesiz, Yusuf. Beylikler Döneminde Trajik Bir Evlilik Üzerine Mikto Tarih Çalışması: Aydınoğlu Cüneyd Bey'in Kızının Evliliği (Araştırma Makalesi- Research Article), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi-Uşak University Journal of Social Sciences, Yıl: XVI- Sayı:1-2023 Sayfa:76-85 - Year: XVI /Issue:1-2023 Pages:76-85
- ¹⁸⁰ Cahen, Claude. Pre-Ottoman Turkey A general survey of the material and spiritual culture and history c. 1071-1330, Taplinger Publishing Company, New York, s. 87-104
- ¹⁸¹ Çakır, Oğuzhan. Kaynaklar Işığında Selçuk Bey'in Çocukları – Children of Seljuk Beg in the Light of Sources, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1939147>
- ¹⁸² Yahudi-İbraniler sizi Musa Peygamber'in dinine kabul eder mi? "Musa Peygamber Yahudi-İbranilere gönderilmiştir, başka kimse o dine inanmaz, Yahudi-İbraniler kimseyi bu dine kabul etmez" düşüncesinin uygulanabilir bir tarafı yok. Herhangi bir etnik kökenden bir

kişi "ben Musa Peygamber'e iman ediyorum derse" onu kim engelleyebilir? Bunun tam tersine, etnik kökeni Yahudi-İbrani olup eskiden beri Müslüman olan tanıdıklarım var. Bu konuda çok net olan iki örnek topluluk var: -Beta İsrail (Etiyopyalı Museviler) -Hindistanlı olup Musa Peygamber'e inanan insanlar. Bu iki topluluk da renklerinden yüz hatlarına kadar herşeyleriyle kendi ülkelerindeki ırklardan. Genetik testine de hiç gerek yok. Hazar civarında Türkçe konuşan ve Musa Peygambere inanan ya da Kürtçe konuşup Musa Peygambere inanan kimselerin genetik sonuçlarını bulabilirsem yazacağım. Böylelikle konu daha da netleşecektir.

¹⁸³ <https://www.etymonline.com/word/Israel> & İnci, Salih. Dinleri kelimeler üzerinden okumak: İsrail örneği, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (17), 273-287, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/877598#:~:text=%C4%B0srail%20%2F%20Yisrael%20ad%C4%B1%2C%20iki%20kelimeden,g%C3%BCre%C5%9Fip%20%C3%BCst%C3%BCn%20gelen%E2%80%9D%20anlam%C4%B1na%20gelmektedir.>

¹⁸⁴ Kinross, Lord. The Ottoman Centuries (The Rise and Fall of the Turkish Empire), Morrow Quill Paperbacks, New York, 1977, s. 24

¹⁸⁵ Yıldırım, Ali Kemal, Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrazi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 33
Yazarın kaynağı: Finkel, Caroline, Osman's Dream, John Murray, 2005; s. 10

¹⁸⁶ Gibbons, Herbert Adams, The Foundation of The Ottoman Empire (A History of the Osmanlis up to the Death of Bayezid 1 (1300-1403), Clarendon Press, Oxford, 1916, s. 23

¹⁸⁷ Gibbons, Herbert Adams, The Foundation of The Ottoman Empire (A History of the Osmanlis up to the Death of Bayezid 1 (1300-1403), Clarendon Press, Oxford, 1916, s. 47

¹⁸⁸ Gibbons, Herbert Adams, The Foundation of The Ottoman Empire (A History of the Osmanlis up to the Death of Bayezid 1 (1300-1403), Clarendon Press, Oxford, 1916, s. 47

¹⁸⁹ Yavaş, Doğan. Osman Gazi Türbesi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/osman-gazi-turbesi>

¹⁹⁰ Yavaş, Doğan. Orhan Gazi Türbesi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/orhan-gazi-turbesi>

¹⁹¹ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. Osmanlı Tarihi, Cilt I, Ankara, 1947, s. 127 & Eyice, Semavi. Bizans Devrinde Bursa ve Çevresindeki Dini Yapılar, İstanbul, 1965, s. 44–46 & Köprülü, Fuad. Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu, Ankara, 1959, s. 89. Ali Kemal Yıldırım. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025, s. 77 & Kafadar, Cemal. Between Two Worlds: The Construction of the Ottoman State, University of California Press, 1995. & Imber, Colin. The Ottoman Empire, 1300-1650: The Structure of Power, Palgrave Macmillan, 2002.

¹⁹² Demirci, Prof. Dr. Süleyman, Erken Dönem Osmanlı Tarihi “Kara Bir Delik / Osmanlı Devletinin Kuruluşu “Gazi/Gaza” İdeolojisi İle İlgili Tartışmalar - Is the Early Ottoman History “A Black Hole?”: Discussions About The Foundation of the Ottoman Empire and Gazi/Gaza Concepts, Kayseri, January 2013 - ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print) - Volume 5 Issue 1, p. 89-100 <https://www.historystudies.net/dergi/tar201512ec4f3.pdf>

¹⁹³ Afyoncu, Prof. Dr. Erhan. Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922), Yeditepe Yayınevi, Haziran 2017, İstanbul, s. 39

¹⁹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=hF8NQxBZ5g4>

¹⁹⁵ Demircan, Prof. Dr. Adnan. Cahiliyye ve Hz. Peygamber Döneminde Çok Kadınla Evlilik-Polygyny in the Jahiliyya Period, and in the Time of Prophet Muhammad, İstem, Yıl:1, Sayı:2, 2003, s.9 – 32, [https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/260594#:~:text=T%C3%BCrk%C3%B6ne'ye%20g%C3%B6re%2C%20%E2%80%9CEski,%E2%80%9D%20\(s.180\).](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/260594#:~:text=T%C3%BCrk%C3%B6ne'ye%20g%C3%B6re%2C%20%E2%80%9CEski,%E2%80%9D%20(s.180).)

¹⁹⁶ <https://teamqueens.org/2021/05/27/the-mongolian-khatuns> & Subaşı, Ömer – “Siyasî Evlilikler Bağlamında Moğol Dış Politikası”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, İzmir, Ege Üniversitesi, 2022, s. 15–32, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2550215>

¹⁹⁷ Altınay, Prof. Dr. Ramazan & Çenesiz, Yusuf. Beylikler Döneminde Trajik Bir Evlilik Üzerine Mikto Tarih Çalışması: Aydınoğlu Cüneyd Bey’in Kızının Evliliği (Araştırma Makalesi- Research Article), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi-Uşak University Journal of Social Sciences, Yıl: XVI- Sayı:1-2023 Sayfa:76-85 - Year: XVI /Issue:1-2023 Pages:76-85

¹⁹⁸ Cahen, Claude – Pre-Ottoman Turkey, London, “Sidgwick & Jackson [publication]”, 1968, s. 117–118, <https://archive.org/details/preottomanturkey0000cahe>

¹⁹⁹

https://www.facebook.com/stories/2268772863147697/UzpfSVNDOjgxMTk1OTE1MTgwOTEzNw==/?bucket_count=9&source=story_tray

²⁰⁰ <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eik%C3%A2yetn%C3%A2me>

²⁰¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Baltal%C4%B1_Hano#cite_note-elma-4

²⁰² Aksın, Ahmet & Maral, Emrah. Osmanlı Devletinde Irza ve Namusa Yönelik İşlenen Suçlar ve Uygulanan Cezalar (1789-1850) – Rape and Honour Crimes and Their Penalties in the Ottoman Empire (1789-1839),

https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=osmanli-devletinde-irza-ve-namusa-yonelik-islenen-suclar-ve-uygulanan-cezalar-%281789-1850%29_ahmet-aksin-emrah-maral.pdf

²⁰³ Çabuk, Fehminaz. 19. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Zina: Bazı Zina Vakalarında İşlenen Cinayetler Üzerine Bir Değerlendirme, İnsan&İnsan, Yıl/Year 7, Sayı/Issue 23, Kış/Winter 2020, 1-19, s. 6

²⁰⁴ Kızılay, Muhammed Emin. "Osmanlı Devleti'nde Cinsel Saldırı Suçları: 1869 Vakayı-i Zabtiye Gazetesi Örneği". Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 21/2 (Eylül 2021): 987 1018. S. 999 - Kızılay, Muhammed Emin. "Sexual Assault Crimes in Ottoman Empire: 1869 Vakayı-i Zabtiye Newspaper Sample". Journal of Academic Research in Religious Sciences 21/2 (September 2021): 987-1018 p. 999. <https://doi.org/10.33415/daad.946546>

²⁰⁵ Kızılay, Muhammed Emin. "Osmanlı Devleti'nde Cinsel Saldırı Suçları: 1869 Vakayı-i Zabtiye Gazetesi Örneği". Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 21/2 (Eylül 2021): 987 1018. S. 1001 - Kızılay, Muhammed Emin. "Sexual Assault Crimes in Ottoman Empire: 1869 Vakayı-i Zabtiye Newspaper Sample". Journal of Academic Research in Religious Sciences 21/2 (September 2021): 987-1018 p. 1001. <https://doi.org/10.33415/daad.946546>

²⁰⁶ Kızılay, Muhammed Emin. "Osmanlı Devleti'nde Cinsel Saldırı Suçları: 1869 Vakayı-i Zabtiye Gazetesi Örneği". Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 21/2 (Eylül 2021): 987 1018. S. 1003 - Kızılay, Muhammed Emin. "Sexual Assault Crimes in Ottoman Empire: 1869 Vakayı-i Zabtiye Newspaper Sample". Journal of Academic Research in Religious Sciences 21/2 (September 2021): 987-1018 p. 1003. <https://doi.org/10.33415/daad.946546>

²⁰⁷ Afyoncu, Prof. Dr. Erhan. Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922), Yeditepe Yayınevi, Haziran 2017, İstanbul, s. 145-146

²⁰⁸ Haseki Sultan: Padişahın çocuk doğuran cariyelerine verilen unvan; padişahın en sevdiği ve genellikle tahtın varisi olan oğlunun annesi olan cariyeye bu unvanı alırdı.

²⁰⁹ Mihailo St. Popović'in doktora tezi ve Osmanlı kaynakları, Mara'nın Hristiyan soylu bir aileden geldiğini belirtmektedir. Ayrıca, Fatih Sultan Mehmed'in üvey annesi olarak Hristiyan kimliğini özgürce yaşadığı ve baskı görmediği ifade edilmektedir. - Beydilli, Kemal. II. Murad'ın Eşi Sırp Prensesi Mara Branković (1418-1487), Yıl 2017, Cilt: 49 Sayı: 49,

383 - 412, 16.03.2017, <https://doi.org/10.18589/oa.590925>,
<https://dergipark.org.tr/en/pub/oa/article/590925>

²¹⁰ Çerkes Kafkasyalı demektir. Etnik ad Adige'dir.

²¹¹ Özturan, Associate Professor Neşe Coşkun. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi – Academic Journal of History and Idea, ISSN: 2148-2292 - 11(5) 2024, cilt; 11, sayı; 5, Ekim 2024, sayfa 3751, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4264490>

²¹² "Osmanlı saray eğlencelerinin kökeni İslam öncesi saray kültürüne dayanır. Emevi, Abbasi ve Timurlu saraylarına kadar uzanır. Eğlenceler aynı zamanda kültürel bir etkinliktir."

İnalcık, Halil. Has-Bağçede 'Ayş u Tarab - Nedimler Şairler Mutribler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul?, 2011

²¹³ HALİFELİK ÜNVANINDAN ÖNCE İÇENLER Osman Bey: Kimi kaynaklarda alkollü içki kullanmadığı yazılı. Bazı tarihçiler ise onun Bizans tekfurlarıyla içtiğini ve komutanlarına da verdiğini yazıyor. Yıldırım Bayezid: İçerdi. Karısı olan Sırp prensesi Maria Despina'nın onu içkiye özendirdiği söyleniyor.

Dört köşesinde meyhane eksik!

1. Bayezid Bursa'da cami yaptırır. Padişah, damadı olan Emir Sultan adlı İslam bilginine caminin iyi olup olmadığını sorar. Emir Sultan: "Güzel bir cami olmuş ama beş on küp alkollü içki gerekiyor, gelip giden cemaat lanetli şaraptan içip gitsinler. Bir tek dört köşesine birer meyhane

eksiktir." demiş. Padişahın bu sözler üzerine alkollü içkiyi bıraktığı söyleniyor. Fatih Sultan Mehmed: İçerdi. 2. Bayezid: İçerdi. Sarhoş olduğu sırada Sadrazam Gedik Ahmed Paşayı eğlence sırasında öldürmüştü. Afyon da içerdi. 2. Selim: Lakabı "Sarhoş Selim. Rivayetlere göre daha sonra tövbe edip alkollü içki içmeyi bırakmış. Kıbrıs adasını, güzel şarapları için almış. Aynı zamanda 5 vakit namaz kılıyormuş.

Yavuz Sultan Selim: Bazen içerdi. Çabuk sarhoş olup şiir okurdu. Kanuni Sultan Süleyman: İlk zamanlarda içerdi. Sonra alkollü içkiyi yasakladı. Daha sonra tekrar serbest bıraktı, meyhaneler açıldı. 17. Yüzyıldaki alkollü içki yasağı sırasında Osmanlı sarayı "rakı" ile tanıştı ve bu yeni içeceği çok sevdi. 4. Murad: Sarayda içerdi. Halk arasında içilmesini yasaklamıştı. 3. Ahmed: Sadrazamı, şairleri ve dalkavuklarıyla rakı içerdi

HALİFELİK UNVANINDAN SONRA İÇENLER

1. Mahmud: İçerdi. 18. yüzyılda yasaklandı. Vergiye ihtiyaç duyulduğunda serbest bırakıldı. 2. Mahmud: Alkollü içkiye çok düşküncü. 5. Murad: İçerdi. Sultan Abdülmecid: İçki bağımlısıydı. 2. Abdülhamid: Rom içerdi. Rakı ve şarap içmezdi. İlk rakı fabrikası Tekirdağ'da onun döneminde, 1880'li yıllarda açılmıştır. (Yusuf Halacoğlu onun dönemine ait bir belge gösteriyor. Bu belgenin Yıldız Sarayı'nın içki siparişlerine ait olduğunu söylüyor: 24 şişe kına şarabı, 300 şişe bordo şarabı, 2 anbar Viyana birası ve 24 şişe Porto şarabı

https://www.instagram.com/reel/DORd_zLAsIq/

²¹⁴[https://www.rudaw.net/turkish/opinion/30062023?utm_source](https://www.rudaw.net/turkish/opinion/30062023?utm_source&Kürt_sözlü_geleneği)
& Kürt sözlü geleneği

²¹⁵ Afyoncu, Prof. Dr. Erhan. Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922), Yeditepe Yayınevi, Haziran 2017, İstanbul, s. 73

²¹⁶https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#cite_ref-12, Kaynağın kaynağı: Franco, M. (1897), Essai sur l'Histoire des Israelites de l'Empire Ottoman, Depuis les origines jusque a nos jours, Librairie A. Dublacher, Paris &

https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#cite_ref-12

Kaynağın kaynağı: Güleriyüz, Naim A. (Ocak 2012), Bizans'tan 20. Yüzyıla - Türk Yahudileri, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, ISBN 978-9944-994-54-5

²¹⁷ Marranolar: İber Yarımadası'ndan kovulmamak için Hristiyanlığa geçen fakat

gizlice Rabbani Yahudiliklerini devam ettiren Yahudilerdir.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Marrano> &

https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#cite_ref-12 Kaynağın kaynağı: Güleryüz, Naim A. (Ocak 2012), Bizans'tan 20. Yüzyıla - Türk Yahudileri, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, ISBN 978-9944-994-54-5

²¹⁸ Özdemir, Mehmet. <https://islamansiklopedisi.org.tr/moriskolar>

²¹⁹ Afyoncu, Prof. Dr. Erhan. Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922), Yeditepe Yayınevi, Haziran 2017, İstanbul, s. 101

²²⁰ Bardakçı, Murat. Uğruna tazminat ödediğimiz Kıbrıs'ı şarapları için fetva çıkarıp almıştık, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/murat-bardakci/ugruna-tazminat-odedigimiz-kibrisi-saraplari-icin-fetva-cikarip-almistik-154738>

²²¹https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#cite_ref-12 Kaynağın kaynağı: Güleryüz, Naim A. (Ocak 2012), Bizans'tan 20. Yüzyıla - Türk Yahudileri, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, ISBN 978-9944-994-54-5

²²²https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#CITEREFFranco1897 Kaynağın kaynağı: Franco, M. (1897), Essai sur l'Histoire des Israelites de l'Empire Ottoman, Depuis les origines jusque a nos jours, Librairie A. Dublacher, Paris

²²³https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#CITEREFFranco1897 Kaynağın kaynağı: Franco, M. (1897), Essai sur l'Histoire des Israelites de l'Empire Ottoman, Depuis les origines jusque a nos jours, Librairie A. Dublacher, Paris

²²⁴ Pala, Ayhan. Selani Yahudilerinin Fetihten Sonra İstanbul'da İskanı, Year 2021, Volume: 7 Issue: 2, 29 - 53, 27.12.2021, <https://dergipark.org.tr/en/pub/cihannuma/article/1040288>, <https://doi.org/10.30517/cihannuma.1040288>

²²⁵ Kabala: Yahudiliğin mistik, yani gizli ve derin düşünce yönüdür.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Kabala>

²²⁶https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#cite_ref-12 Kaynağın kaynağı: Güleryüz, Naim A. (Ocak 2012), Bizans'tan 20. Yüzyıla - Türk Yahudileri, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, ISBN 978-9944-994-54-5

²²⁷https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#cite_ref-12 Kaynağın kaynağı: Güleryüz, Naim A. (Ocak 2012), Bizans'tan 20. Yüzyıla -

Türk Yahudileri, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, ISBN 978-9944-994-54-5

²²⁸ Galante, Abraham (1932), Turcs et Juifs. Etude Historique, Politique, Ets Haim, Rozio & Co.,

İstanbul https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#cite_ref-12

²²⁹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#cite_ref-12 Kaynağın kaynağı: Shmuelewitz, Aryeh (1984), The Jews of the Ottoman Empire in the late 15th and 16th Centuries, Leiden

²³⁰ Konversolar: Zorla Katolik yapılan Yahudi ve Müslümanlar ve onların torunları. Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Konverso>

²³¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%27ndaki_Yahudilerin_tarihi#cite_ref-12 Sevilla-

Sharon, Moshe (1982), Türkiye Yahudileri-Tarihsel Bakış, Kudüs

²³² Bardakçı, Murat. İsrail, az kalsın Kuzey Irak'ta kurulacaktı, <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/217434-israil-az-kalsin-kuzey-irakta-kurulacakti> &

<https://www.youtube.com/watch?v=-2jvnkkWIVw> &

<https://www.youtube.com/watch?v=-2jvnkkWIVw>

²³³ Jozef Hamon (1450–1518): II. Beyazıt ve

Yavuz Sultan Selim'in özel doktorudur;

seferlere katılmıştır. Moşe Hamon (1490–1565):

Jozef Hamon'un oğlu; Yavuz ve Kanuni'nin özel

doktoru, Yahudi cemaatinin koruyucusu, burs

ve kitap desteği sağlamış; tıp ve müzikle tedavi

konularında eserler yazmıştır. Jozef Hamon

(torun, ?–1577): II. Selim'in doktoru; kısa süre

görev yapmış, ölmüştür; Osmanlı diplomasisi

ve tıp alanında rol oynamıştır. Dona Gracia Nasi

(1510–1569): Konverso banker ve hayırsever;

Venedik ve Osmanlı'da Yahudi göçmenlere

yardım etmiş, okullar ve sinagoglar

yaptırmıştır. Don Jozef Nasi (1524–1579): II.

Selim'in destekçisi; Yunanistan'daki Nakşa ve

Kiklad Adaları Dükü; Osmanlı dış siyasetine

etkisi olmuş, Kıbrıs'ın alınmasında etkili

olmuştur. Salomon ben Natan Eskenazi (1520–

1602): Hekim ve diplomat; İstanbul'a yerleşmiş,

Sokullu Mehmed Paşa ile çalışmış; Osmanlı-

Venedik ve Avrupa müzakerelerinde etkili

olmuştur. Salomon Aben Yaeş (1520–1603):

Hindistan'da servet kazanmış; Osmanlı'da Midilli Dükü, Saray Komiseri ve dış siyasette danışman olarak etkili olmuştur. Ester Kira (16. yy): Haremde ebelik ve ticaretle güç kazanmış; dış siyaset ve imtiyazlarda etkili, Yeniçerilerle çatışmış, bazı çocukları katledilmiştir. David Passi (16. yy): Osmanlı'ya göç etmiş; harem ve devlet işleriyle bağlantılıdır, Rodos'a sürülmüş sonra görevine dönmüştür. Şlomo Alkabes (1505-1584): Kabalist ve mistik şair; Safed'de yaşamış, Tevrat yorumları ve Yahudi ilahileri yazmış, Şavuot bayramında Tevrat okuma geleneğini etkilemiştir. Yosef Karo (1488-1575): Haham ve hukukçu; Şulhan Aruh ve Beit Yosef'in yazarı, Safed'de yaşamış, Talmud bilgini yetiştirmiştir. Yaakov Beirav (1474-?): Haham; Safed'e göç etmiş, Sanhedrin'i canlandırmaya çalışmış, semiha almış ama resmi onay alamamıştır. Yakup ben David Tam ibn Yahya (1475-1542): Haham; İstanbul'a yerleşmiş, Osmanlı Yahudilerinin manevi lideri; Kabala'yı bilmesine rağmen öğretilmesine karşıdır.

²³⁴ Çelik, Hüsrem & Kılıç, Yusuf. Eski Doğu Topluluklarında Harem ve Hadımlık Müessesesinin Ortaya Çıkışı & <https://kultur.istanbul/arsiv/www.kultur.istanbul/tr/osmanlida-harem-ve-cariyelik-kitabi-yayimlandi-haber-664.html>, Eski Doğu Topluluklarında Harem ve Hadımlık Müessesesinin Ortaya Çıkışı ve İşleyişi, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Yaz 2022, 9-2, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2521254> & Efe, Kürşat. Peçevi Tarihinde Kurum ve Makam Adları – Names of Institutions and Positions in Peçevi History (Araştırma Makalesi), The Journal of Turkic Language and Literature Surveys, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4439612> & Halidi, Gülay. Farinelli Örneğinde Kastrasyon, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/643853> & Karadoğan, Umut. Osmanlı Hanedanının Aile Yapısı ve Güncel Yaşamı (Araştırma Makalesi), Yıl 2012, Cilt: 1 Sayı: 1, 213 - 225, 13.08.2014, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitimvetoplum/issue/5132/69880> & Şemşek, Vesile. Osmanlı Döneminde Kadının Yeri Üzerine

(Araştırma Makalesi), Yıl 2020, Cilt: 4 Sayı: 3, 191 - 200, 31.12.2020, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijshs/issue/59252/853215> &

²³⁵ Savaş esirlerinin beşte biri devlete ayrılırdı. Acemi Ocağı'nda yetiştirilirdi.

²³⁶ Yeniçeri ordusuna alınan gençlerin (acemi oğlanların) askerî eğitim gördüğü ilk kurumdur.

²³⁷ Yeniçeri, Topçu, Humbaracı olarak devletin profesyonel askerleri; yüksek mevkilere yükselebilirdi.

²³⁸ Bazen birden fazla sahip için çalışır ve ekonomik işlerde kullanılırdı.

²³⁹ Malcolm, Noel. Forbidden Love in İstanbul: Patterns of Male–Male Sexual Relations in the Early-Modern Mediterranean World, 08 February 2022, Past & Present, Volume 257, Issue 1, November 2022, Pages 55–88, <https://doi.org/10.1093/pastj/gtab039>, <https://academic.oup.com/past/article/257/1/55/6524598> & Talabos Dávidné Lukács Nikolett. The Secrets of The Boys": Analyzing Homosexuality: Perceptions and Regulatory Frameworks in the Ottoman Empire and Turkey (The Past, Present and Future), Vol. 6, no. 1, pp. 52 – 66, Nurani Hukum (Jun 2023), <https://doi.org/10.51825/nhk.v6i1.19549>, <https://doaj.org/article/c163a2fdf7dc48479f75d5536253ac2f> & Erol, Onursal. Efendilik: Civility, Urbanity, and Homohistoricism in Contentious İstanbul, International Journal of Middle East Studies, 2023, <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/43F4ED7B40FCDB6A6795240FBE6D74ED/S0020743823001496a.pdf/efendilik-civility-urbanity-and-homohistoricism-in-contentious-istanbul.pdf>

²⁴⁰ <https://www.islamiokul.com/osmanli-kole-ticareti/> Kaynağın kaynağı:

<http://tarihvakfi.org.tr/YayinDetay/osmanlikoleticaret/226>

²⁴¹ C. Snouck Hurgronje or al-Sayyid 'Abd al-Ghaffār - Vornehmer Kaufmann (Bevollmächtigter des Großscherifs) mit seinem cirkassischen Sklaven. Bilderatlas zu Mekka, Haag, 1888-1889. Digitized on Qatar Digital Library, OGL v1.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=72074102>

²⁴² Kapı ağaları; giriş-çıkış ile, küçük harem ağaları; eğitim ve düzen ile, baş musahipler padişaha yakın hizmet ile, kızlar ağası haremdeki cariyelerin eğitim ve düzeni ile ilgilenirdi.

²⁴³ Hadım Ali Paşa, Sinan Paşa, Süleyman Paşa, Mesih Paşa, Hasan Paşa, Mehmed Paşa.

²⁴⁴ "Nasıyemde katib-i kudret ne yazdı bilmedüm. - Ah kim bu gülşen-i alemde hergiz gülmedüm"

Kaynak: Müftüoğlu, Mustafa. Yalan Söyleyen Tarih Utansın, 2. Cilt, Çile Yayınları, İstanbul, 1998, s. 51

²⁴⁵ Afyoncu, Prof. Dr. Erhan. Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922), Yeditepe Yayınevi, Haziran 2017, İstanbul, s. 161

²⁴⁶ Gökpınar, Dr. Bekir. Osmanlı Kronikleri Işığında Sultan İbrahim ve Dönemi (1640-1648) – In the light of Ottoman Chronicles Sultan İbrahim and his Period (1640-1648), ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - ETU Journal of Social Sciences Institute, 10. Sayı, Erzurum, Nisan 2020, sayfa 14 Yazarın yararlandığı kaynak: Na'ima, 2007: III/1109-1111

²⁴⁷ Küçük yaştaki padişah kızlarının evlendirilmesi geleneği 1. Ahmed döneminde önceden başlamıştı. Sultan İbrahim de bu geleneği devam ettirdi. Çocuk yaştaki kızlarını büyük şenlikler yaparak vezirlerle evlendiriyordu. Sadrazam Ahmed Paşayı karısından boşattı ve onu kendi kızı Beyhan Sultan ile evlendirdi. Bu düğün yedi gün yedi gece sürdü. Türlü türlü mücevher ve süsler harcandı.

Gökpınar, Dr. Bekir. Osmanlı Kronikleri Işığında Sultan İbrahim ve Dönemi (1640-1648) – In the light of Ottoman Chronicles Sultan İbrahim and his Period (1640-1648), ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - ETU Journal of Social Sciences Institute, 10. Sayı, Erzurum, Nisan 2020, sayfa 15 Yazarın yararlandığı kaynak: Katip Çelebi, 2016: 978; Emecen, 2916: 339.

²⁴⁸ Başka padişahların o güne kadar yapmadığını yaptı: Bir cariye ile nikah kıydı. İnsanlar bu duruma çok şaşırdı. Gösterişli bir düğün yaptı. Birçok kimseden zorla hediye aldı.

²⁴⁹ Samur, çok değerli bir kürk türüydü. Sadece padişah ve yüksek devlet adamları giyebiliyordu. Yöneticiler, padişaha sadık olduklarını göstermek amacıyla samuru hediye olarak sunmak zorundaydı.

İnalcık, Halil – The Ottoman Empire: The Classical Age, 1300–1600, London, Phoenix Press, 2000, s. 152–153,

<https://archive.org/details/ottomanempirecla0000inal> & Uzunçarşılı, İsmail Hakkı – Osmanlı Saray Teşkilatı, Ankara, TTK, 1945, <https://www.ttk.gov.tr/yayinlar/> & Peirce, Leslie P. – The Imperial Harem: Women and Sovereignty in the Ottoman Empire, <https://books.google.com/books?id=3uE-P4A6FygC>

²⁵⁰ Müftüoğlu, Mustafa. Yalan Söyleyen Tarih Utansın, 2. Cilt, Çile Yayınları, İstanbul, 1998, s. 107

²⁵¹ Afyoncu, Prof. Dr. Erhan. Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302–1922), Yeditepe Yayınevi, Haziran 2017, İstanbul, s. 18

²⁵² https://en.wikipedia.org/wiki/Savc%C4%B1_Bey & Baş, Sinem. <https://www.yenimesaj.com.tr/osmanli-imparatorlugunda-kardes-ve-evlat-katli-meselesi-H1230104.htm>

²⁵³ İnalcık, Halil. The Ottoman Empire: The Classical Age 1300–1600, s. 33–35

²⁵⁴ [https://en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Constantinople_\(674%E2%80%9393678\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Constantinople_(674%E2%80%9393678))

²⁵⁵ Baş, Sinem. <https://www.yenimesaj.com.tr/osmanli-imparatorlugunda-kardes-ve-evlat-katli-meselesi-H1230104.htm>

²⁵⁶ Müftüoğlu, Mustafa. Yalan Söyleyen Tarih Utansın, 3. Cilt, Çile Yayınları, İstanbul, 1998, s. 51–53

²⁵⁷ <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/922087-iste-kanuni-suleymanin-evlat-ve-torun-katli-raporu>

²⁵⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Osman_II

²⁵⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Mustafa_I

²⁶⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Patrona_Halil

²⁶¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Selim_III

²⁶² https://en.wikipedia.org/wiki/Mustafa_IV

²⁶³ <https://en.wikipedia.org/wiki/Abdulaziz>

²⁶⁴ 27 Mayıs 1876'da tahttan indirilen ve 4 Haziran 1876'da öldürülen Sultan Abdülaziz'in katilleri mahkemeye çıkarıldı. 1881'de görülen Yıldız Mahkemesi'nde on kişi idama, iki kişi onar yıl hapse mahkum edildi. Ancak Sultan II. Abdülhamid kararı uygulatmayıp suçluları 28 Temmuz 1881'de Taife sürgün ettirdi. Böylece hem kendi iktidarını sağlayan çevreyi yargılamış hem de kan dökmemiş oldu.

²⁶⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6sem_Sultan#cite_note-K%C3%B6sem_Sultan'in_feci_%C3%B6l%C3%BCm%C3%BC-30
Kaynağın kaynağı:

<https://web.archive.org/web/20160130124834/http://tarihenotdu.s.com/turk-ve-osmanli-tarihi/kosem-sultan-nasil-olduruldu/>

²⁶⁶ Venedikliler Fatih Sultan Mehmed 'e 14 kez suikast düzenledi. 15. Suikast başarılı oldu. Suikastı, Maestro Jacabo adında Venedikli bir Yahudi düzenledi. Adını Yakup olarak değiştirmiştir. Fatih'in doktorudur. Bu haber Avrupa'ya ulaştığında şenlikler yapılmıştır. Kiliseler 3 gün çanlarını çalarak şükür ayini yapmıştır." (Müftüoğlu, 1998) İlgili hekimin adı bazı kaynaklarda Yakup Paşa olarak geçer. Müftüoğlu her ne kadar bu iddiada bulunsa da Osmanlı padişahlarının Yahudi-İbranilerle arası iyi olmuştur.

- ²⁶⁷ 1) OSMAN (1299-1326): Amcası Dünder Bey onun otoritesine karşı gelmiştir. Osman onu okla öldürmüştür (1300).
- 2) 1. MURAD (1362-1389): Oğlu Savcı Bey isyan etti. Gözleri kör edildi. Savcı Bey af dilemeyince öldürüldü. 1. Murad'ın, kardeşleri Halil ve İbrahim'i öldürttüğü de iddia ediliyor.
- 3) YILDIRIM BAYEZİD'İN OĞULLARI MEHMED VE MUSA (1389-1402): 6 oğlu vardı. Oğullarından; Mehmed, > kardeşi İsa'yı öldürdü. Musa, > ağabeyi Süleyman'ı öldürdü.
- 4) 1. MEHMED (ÇELEBİ) (1413-1421): Kardeşleri Süleyman, Musa ve İsa'yı öldürdü. Bazı rivayetlerde Musa Çelebi köylüler tarafından öldürülmüştür.
- 5) 2. MURAD (1421-1451): Amcası Mustafa Çelebi'yi öldürdü. Kardeşleri Ahmet, Yusuf ve Mahmut'u öldürdüğü de rivayet edilir.
- 6) FATİH SULTAN MEHMED (1451-1481): Kundaktaki kardeşi Ahmed'i öldürttü. Kardeş katlini yasallaştırdı (Kanunname-i Âl-i Osman): "Evlatlarımdan biri tahta çıkarsa, kardeşlerini öldürmesi caizdir. Ulemanın çoğu da bunu uygun görmüştür..."

-
- 7) 2. BAYEZİD (1481–1512): Kardeşi Cem Sultan'ı, Papa aracılığıyla zehirleterek öldürdüğü söyleniyor. Bazı rivayetlerde oğulları Oğuzhan ve Murad'ı öldürdüğü de söylenir.
- 8) YAVUZ SULTAN SELİM (1512–1520): Ağabeyi Korkut ve oğlu ile diğer kardeşi Ahmet'i öldürttü. Bazı rivayetlere göre toplamda 2 ağabey, 6 yeğen ve 3 vezir öldürülmüştür. Osmanlılar ve Dulkadiroğulları arasında 1515'de Turnadağ Savaşı yaşandı. Yavuz Sultan Selim, anne tarafından dedesi Alaüddevle Bozkurt Bey ve dört dayısını Osmanlı'ya karşı oldukları için idam ettirdi.
- 9) KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN (1520–1566): Rüstem Paşa, Hürrem Sultan ve Mihrimah Sultan'ın etkisiyle oğlu Şehzade Mustafa'yı öldürttü. Ardından Mustafa'nın oğlu Mehmed de padişah dedesinin emriyle bebekken öldürüldü. Kendisinin isyan eden oğlu Bayezid'i öldürdü. Bayezid'in de beş oğlunu (kendi torunlarını) öldürttü.
- 10) 3. MURAD (1574–1595): Tahta çıkınca 5 kardeşini öldürdü. Bazı rivayetlere göre 100 çocuğu vardı, 53'ü, babaları sağken öldü.
- 11) 3. MEHMED (1595–1603): En büyük saray katliamı: Farklı annelerden 19 erkek kardeşini öldürttü (en büyük Osmanlı kardeş katliamı). 16 yaşındaki oğlu Mahmud'u öldürttü. Öldürülenlerin 19 tanesi henüz kundaktaki bebektir. 4 tanesi büyümüştür.
- 12) 1. AHMED (1603–1617): 13 yaşında padişah oldu. "Ben katil bir adamın cenaze namazını kılmam" diyerek babasının cenazesine katılmadı.

Kardeşi Mustafa'yı öldürmedi. Kafes sistemini başlattı. Bu sistemde şehzadeler sarayda özel bir odada hapsediliyordu.

13) 2. OSMAN (GENÇ OSMAN) (1618-1622):

Askeri darbe geleneği başlıyor

Kardeşi Mehmed'i öldürttü. Askeri isyanla tahttan indirilip öldürülen ilk padişaktır. Kimi kaynaklar Kösem Sultan'ın, 4. Murad'ı ya da oğullarından birini tahta geçirmek için onu öldürttüğünü söylüyor. Yeniçeriler tarafından cinsel tecavüze uğradığını da başka bir iddia. Diğer bir iddia ise tecavüze uğramadığı, sadece kasıklarının sıkıldığı şeklinde. İktidarın asker zoruyla değiştirilmesi artık bir gelenek haline geldi:

-1622 yılında 2. Osman (Genç Osman)

yeniçeriler tarafından öldürüldü.

-1623 yılında 1. Mustafa (Deli Mustafa) saray

entrikaları ve isyanlar sonucunda öldürüldü.

-1703 yılında 2. Mustafa Patrona Halil İsyanı

sonucunda sürgüne gönderildi.

-1807 yılında 3. Selim, Kabakçı Mustafa olayı

sonrasında kuzeni olan padişah 4. Mustafa'nın emriyle öldürüldü.

-1808 yılında 4. Mustafa, Alemdar Mustafa Paşa tarafından öldürüldü.

-1876 yılında 2. Abdülaziz öldürüldü.

Bu gelenek, daha sonra 1923 yılında kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti devletinde de devam edecektir.

Osmanlı devleti tarihinde sembolik de olsa ilk kez bir askeri darbenin hesabı soruluyor:

27 Mayıs 1876'da tahttan indirilen ve 4 Haziran

1876'da öldürülen Sultan Abdülaziz'in katilleri

mahkemeye çıkarıldı. 1881'de görülen Yıldız

Mahkemesi'nde on kişi idama, iki kişi onar yıl

-
- hapse mahkum edildi. Ancak Sultan II. Abdülhamid kararı uygulatmayıp suçluları 28 Temmuz 1881'de Taife sürgün ettirdi. Böylece hem kendi iktidarını sağlayan çevreyi yargılamış hem de kan dökmemiş oldu.
- 14) 4. Mehmed (1648–1687): Kardeşlerinin zehirlenmesine sessiz kaldığı veya onay verdiği rivayet edilir.
- 15) 4. Murad (1623–1640): Kardeşi Bayezid'i öldürttüğü rivayet edilir. Alkollü içkiyi yasaklamasına rağmen içen birçok kişiyi ve devlet adamını öldürtmüştür.
- 16) İbrahim (Deli İbrahim) (1640–1648) (Ana konunun başına bakınız) Saraydaki kadın ve cariyelerin öldürülmesini emrettiği rivayet edilir. Kardeşleri önceden öldürülmüştü.
- 17) Kösem Sultan (Valide Sultan): Torunu IV. Mehmed'i öldürtüp yerine küçük bir şehzadeyi geçirmek istediği iddia edilir. Turhan Sultan ile yaşadığı güç mücadelesi sonunda Lala Süleyman Ağa'nın ekibi tarafından öldürüldü (2 Eylül 1651).
- 18) 1. Mahmud: Öldükten sonra mezara gömülür. Mezarı başında Kur'an okuyan kişi gece, mezardan ses geldiğini duyar. Saraya giderek durumu yeni padişah olan 3. Osman'a anlatır. Çevresindekilere, Kur'an okuyan kimseden başka kimsenin bu durumdan haberi olup olmadığını sorar. Başka kimsenin durumdan haberi olmadığını söylerler. Kur'an okuyan kişi gizlice öldürülür.
- 19) 3. Osman (1674–1695): Kafes sistemi nedeniyle 51 yıl hapsedildi.
- 20) 3. Selim (1789–1807): 3. Selim, Nizam-ı Cedid (Yeni Düzen) adıyla bir ordu kurmak istedi. Kabakçı Mustafa isyanıyla tahttan

indirildi. Yerine 4. Mustafa tahta oturdu. Alemdar Mustafa Paşa İstanbul'a geldi. 3. Selim'i tekrar tahta oturtmak istedi. 4. Mustafa 3. Selim'i öldürttü (28 Temmuz 1808).

21) 3. Selim: Alemdar Mustafa Paşa, Kabakçı Mustafa'yı öldürdü. 4. Mustafa 3. Selim'i öldürdü. 2. Mahmud öldürölmekten zor kurtuldu.

22) 2. Mahmud (1808-1839): Devlet için tehlikeli oldukları gerekçesiyle binlerce yeniçeri, din bilginlerini ve tanınmış kişileri öldürdüğü rivayet edilir.

Fatih zehirlenerek öldüröldü mü? Bu da bir taht kavgasının sonucu muydu?

Venedikliler Fatih Sultan Mehmed 'e 14 kez suikast düzenledi. 15. Suikast başarılı oldu. Suikasti, Maestro Jacabo adında Venedikli bir Yahudi düzenledi. Adını Yakup olarak değiştirmiştir. Fatih'in doktorudur. Bu haber Avrupa'ya ulaştığında şenlikler yapılmıştır. Kiliseler 3 gün çanlarını çalarak şükür ayini yapmıştır." (Müftüoğlu, 1998) İlgili hekimin adı bazı kaynaklarda Yakup Paşa olarak geçer. Müftüoğlu her ne kadar bu iddiada bulunsa da Osmanlı padişahlarının Yahudi-İbranilerle arası iyi

olmuştur. Bazı kaynaklarda Fatih Sultan Mehmed'den sonra tahta geçen padişah 2. Bayezid'in babasını öldürttüğü söyleniyor.

²⁶⁸ PADIŞAHLAR ELİYLE ÖLDÜRTÖLENLER

Fatih Sultan Mehmed Dönemi: 1) Candarlı İbrahim Paşa: 24 yıl sadrazamlık yapmıştır. Bizans'dan rüşvet aldığı gerekçesiyle idam ettirmiştir. 2) Rum Mehmet Paşa 3) Mahmut Paşa: 2 yıl sadrazamlık yapmıştır. Karısını boşamıştır. Fatih'in emriyle kadını tekrar

nikahlamak zorunda kalmıştır. Şehzadeyi zehirlemekle itham edilmiş ve boğdurulmuştur.

2. Beyazıd Dönemi: 4) Gedik Ahmet Paşa: Arnavutluk'u alması istenir. Paşa buna karşı çıkar. Görevden alınarak hapsedilir. Bırakılıp deniz komutanı yapılır. Cem'den yana olduğu şüphesiyle 1482'de boğdurulur. Yavuz Sultan Selim Dönemi: 5) Koca Mustafa Paşa: Devşirmedir. Papa 8. İnosan'dan Cem'i almak için pazarlık yapmaya gider. Papa ile anlaşma yaparak Cem Sultan'ın öldürülmesini sağlamakla itham edilerek boğdurulur. 6) Dukakin oğlu Ahmet Paşa: Hristiyan bir Arnavut iken Müslüman olmuştur. Yeniçeri ayaklanması düzenlemesiyle itham edilerek öldürülmüştür. 7) Yunus Paşa: Sultan Selim'in, Çerkez Hayır Bey'i Mısır valisi yapma kararını eleştirir. Sultan onun kafasını kestirir. Sultan kesik kafayı eline alır ve üç gün boyunca yanında taşır. 8) Pargalı İbrahim Paşa: Yavuz, beş yıl içinde üç veziriazamını öldürtmüştür. 19 yılda kimseyi öldürtmez. Daha sonra 13 yıl sadrazamlık yapmış olan Pargalı İbrahim Paşa'yı öldürtür. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi: 9) Kara Ahmed Paşa: Damat Rüstem Paşa, Hürrem'in kışkırtmasıyla onu 1555'de öldürtür. 3. Mehmed Dönemi: 10) Ferhat Paşa 11) Hadım Hasan Paşa 12) Yemişçi Hasan Paşa: Arnavut'dur. Rüşvet almasıyla meşhur olan Safiye Sultan onu göreve getirmiştir. Sadrazam, işkenceyle vergi toplayıp sık sık insanları öldürtmektedir. Yeniçeri Ocağını başkaldırmaya teşvik etme suçlamasıyla boğduruluyor. 1. Ahmed Dönemi: 13) Derviş Paşa 14) Nasuh Paşa: Padişahın bir emrine karşı çıktığından öldürülüyor. 4. Murad Dönemi:

15) Mere Hüseyin Paşa: Arnavuttur. Aşçıbaşısıdır. Mısır valisi olur. Veziriazam olur. Yirmi gün sonra görevden alınır. Tekrar göreve getirilir. Yedi ay sonra öldürülür. Genç Osman olayında fitne çıkarmakla itham edilmiştir. 16) Kemankeş Kara Ali Paşa 4. Murad tahta yeni çıkmıştır. On iki yaşındadır. 1624 yılında onu boğdurur. 17) Hadım Mehmed Paşa (Gürcü Mehmed Paşa) Eski veziriazamlardan Semiz Ali Paşa'nın kölesidir. Sultan 4. Murad 14 yaşındadır. 90 yaşındaki paşayı Sipahilerin ısrarıyla öldürtür. 18) Boşnak Hüsrev Paşa: 1632 yılında öldürüldü. 3 yıl 8 ay veziriazamlık yaptı. Rivayete göre 4. Murad, öldürteceği kişileri önüne getirir, uzun uzun seyreder, oturtur ve boğdururmuş. 19) Topal Recep Paşa: Boşnak'tı. Sarayın başcelladıydı. Gürcü Mehmed Paşa'nın öldürülmesine ve Hafız Ahmed Paşa'nın yedi yerinden bıçaklanarak öldürülmesini sağlayan kişidir. Yeniçerilerle fazla dost olduğundan boğduruldu. 20) Tabaniyassı Mehmed Paşa Deli İbrahim Dönemi: 21) Kemankeş Kara Mustafa Paşa: Macar veya Arnavut'dur. Okuma yazma bilmezdi. Çok iyi ok atardı. İki kez istifa etmiş ama kabul edilmemiş. 1644'de 50 yaşında iken boğdurtulmuş. 5 yıl 4 ay görev yapmış. 22) Hersekli Salih Paşa: Sultan geziye çıkmış. Sultanın önüne bir araba çıkmış. Sultan, "İstanbul'a araba girmemesi yasağının uygulanmadığı" gerekçesiyle onu boğduruyor. 4. Mehmed (Avcı Mehmed) Dönemi 23) Sofu Mehmed Paşa 24) Torhoncu Ahmed Paşa: Devletin gelir ve giderlerini düzenleyerek bütçe yapmaya çalışan ilk veziriazamdır. Yaptığı düzenleme padişahın annesi Turhan Sultan'ı kızdırmıştır. Ardından boğdurulmuştur.

25) İbşir Paşa: Abhaz'dır. 1654'de Halep valisiyken veziriazam yapılıyor. Kara Murat Paşa, Sipahileri ve Yeniçerileri ona karşı kıskırtır ve boğdurulur. 2 ay veziriazamlık yapmıştır. 26) Merzifonlu Kara Mustafa Paşa: Sebepsiz yere İkinci Viyana Seferini başlatır ve kazanamaz. 7 yıl görev yapmış. 200.000 kişilik ordusu olmasına rağmen hiç ses çıkarmadan cellada boynunu uzatır. 50 yaşında öldürülür. 27) Kara İbrahim Paşa: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'yı padişaha şikayet ederek ölümüne sebep olur. Onun yerine getirilir. Avusturya'ya savaş açılır. Cepheye gitmez. Hastadır. Görevden alınır. 300.000 keselik servetine el konulur. Boğularak öldürülür. 28) Sarı Süleyman Paşa: Merzifonluyu şikayet edenlerden biridir. 7 ay görevde kalmış. Avusturya ordularına yeniliyor. Kendi ordusu da kendisine karşı ayaklanıyor. Cepheden kaçıp saklanmaya çalışıyor. Boğduruluyor. 29) Nişancı İsmail Paşa 2. Ahmed Dönemi: 30) Arabacı Ali Paşa 31) Sürmeli Ali Paşa 32) Daltaban Mustafa Paşa Sultan 3. Ahmed Dönemi: 33) Çorlulu Ali Paşa 34) Gürcü Yusuf Paşa: Rusya siyaseti sebebiyle görevden alındı ve boğuldu. 35) Hoca İbrahim Paşa 36) Silahtar Süleyman Paşa 37) Nevşehirli Damad İbrahim Paşa: Padişahın kız kardeşi ağabeyine Patrona Halil İsyanı'nda şöyle nasihat ediyor: "Eğer tahtını kurtarmak istiyorsan isyancılar kimin başını istiyorsa onlara ver." Padişah da Nevşehirli Damad İbrahim Paşa, Kaymak Mustafa Paşa ve Mehmed Paşa'yı öldürtüp cesetlerini isyancıların önüne atar. 1. Mahmud Dönemi: 38) Kabakulak İbrahim Paşa 3. Osman Dönemi: 39) Silahtar Bıyıklı Ali Paşa: Yalan

söylemek, aşırı haraç ve rüşvet almak gibi suçlardan sultanı kızdırıyor. Padişah onu ani bir kararlı boğduruyor ama pişman oluyor ve üzülüyor. 3. Mustafa Dönemi: 40) Bahri Mustafa Paşa: Kıbrıs vergilerini arttırıyor. Halk ayaklanıyor. Kıbrıs'dan toplanan vergiler eskiden beri veziriazamlara veriliyor. Çok fazla para çalmakla itham ediliyor. Boğduruluyor. 41) Yağlıkçızade Emin Mehmed Paşa: Askerlikten anlamıyor. Rusya savaşında ordu başsız kalmış. Zahire azalmış. Paşa cephede hastalanmış. Boğularak öldürülüyor. 1. Abdülhamid Dönemi: 42) Ispartalı Halil Hamit Paşa: Padişaha darbe yapacağı iddiasıyla görevden alındı. Çeşitli görevlere atandı. Baş kesildi. 3. Selim Dönemi: 43) Rusçuklu Şerif Hasan Paşa: Rusya cephesinde savaşın kaybedilmesi gerekçesiyle kurşunla vurularak öldürüldü. Sonra başı kesildi. İlk defa bir sadrazam iple boğularak değil kurşunla öldürülmüş oldu. 2. Mahmud Dönemi: 44) Benderli Ali Paşa: Yunanistan'a casusluk yapmakla suçlandı ve idam edildi. (Öldürülme sebepleri yazılmayanların ya öldürülme sebepleri çok net değil ya da saray entrikaları sonucu öldürülmüşler.)

Bölüm kaynağı: Altan, Cetin. İdam edilen 44 Veziriazam'ın dramı, <https://liberteryen.org/2013/01/idam-edilen-44-veziriazamin-drami/#:~:text=Osmanl%C4%B1%20tarihinde%20%C3%87andarl%C4%B1%20Halil%20Pa%C5%9Fa,YED%C4%B0NC%C4%B0%20veziri azam%20Yunus%20Pa%C5%9Fa'd%C4%B1r.>

²⁶⁹ Hasan Şerefoğlu ile yaptığım söyleiden.

²⁷⁰ Eygi, Mehmet Şevket. Resmi Tarih Yalanları (Editörler: Cem Küçük & Münir Üstün), Profil Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 99-107

²⁷¹ Ortaylı, Prof. Dr. İlber. Resmi Tarih Yalanları (Editörler: Cem Küçük & Münir Üstün), Profil Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 65-69

²⁷² [https://www.facebook.com/hasan.serefoglu.5/posts/pfbid02j9mW1LpybgNFu1octvCbnSqdXY3GPob6QPthPqbBjFRRCBMv5TfhBQPSAurvpowXI?__cft__\[0\]=AZVmgnfaXyvi_EsJcztYQQ2kyrPIBd5mZo](https://www.facebook.com/hasan.serefoglu.5/posts/pfbid02j9mW1LpybgNFu1octvCbnSqdXY3GPob6QPthPqbBjFRRCBMv5TfhBQPSAurvpowXI?__cft__[0]=AZVmgnfaXyvi_EsJcztYQQ2kyrPIBd5mZo)

VBnDFd9edG1D65LVCLwqD_RNDRS_geSYwvXt3UhPpU-
CA9a_uX2iyXM3y6hEbXAgbCfwEX5kuguwNunOMU529gPUSaMTH
M_MORhHe-
rIBkmJ1OyUKpnJAJDOqcDkQiBdr9uQJAv85MA&__tn__=%2CO%2C
P-R

²⁷³ https://fr.wikisource.org/wiki/Qu%E2%80%99est-ce_qu%E2%80%99une_nation%3F

²⁷⁴ Özgürel, Avni. Resmi Tarih Yalanları (Editörler: Cem Küçük & Münir Üstün), Profil Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 81-90

²⁷⁵ Mete, Ömer Lütfi. Resmi Tarih Yalanları (Editörler: Cem Küçük & Münir Üstün), Profil Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 93-94

²⁷⁶ Hasan Şerefoğlu ile yaptığım söyleşiden.

²⁷⁷ Yüksel, Müfid.

<https://mufity.blogspot.com/2024/11/sabetaycilik-tartismalari-ve-kimlik.html>

²⁷⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=6Bh4AVzQffs>

²⁷⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=e6Jowoe3fdA>

²⁸⁰ Ekinci, Ekrem Buğra. Gazi'nin Saraydaki Akrabaları da Sürgün Edilmişti, <https://www.derintarih.com/desifre/gazinin-saraydaki-akrabalari-da-surgun-edilmisti>, <https://www.derintarih.com/desifre/gazinin-saraydaki-akrabalari-da-surgun-edilmisti>

²⁸¹ <https://www.youtube.com/watch?v=frTT24JAq3E>

²⁸² Kamu Mali,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=17661577>

²⁸³ [https://tr.wikipedia.org/wiki/Bozkurt_\(mitoloji\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Bozkurt_(mitoloji)) Atıf: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası - <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB%2BTBTR/Mai>
[n%2BMenu/Banknotlar/Cumhuriyet%2BDonemi%2BBanknotlari/E](https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB%2BTBTR/Mai)
[misyon%2BGruplari/1.%2BEmisyon%2BGrubu/Emisyon2](https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB%2BTBTR/Mai), Kamu Mali,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=141427368>

²⁸⁴ Taşağıl, Prof. Dr. Ahmet.

<https://www.youtube.com/watch?v=J63jwXJrjP0>

²⁸⁵ Dağı, Fahri & Deniz, Taşkın. Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Türk Destanlarında Kurt Ata Kültünün Anadolu'ya Yansıması: Safranbolu Örneği, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl; 2019, Cilt; 9, Sayı; 1, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/775391>

²⁸⁶ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Lupa> Atıf: Lupa Capitolina: she-wolf with Romulus and Remus. Bronze, 13th century AD[1] (the twins are a 15th-century addition).

²⁸⁷ Kürt sözlü kültürü

²⁸⁸ Sarıнай, Yusuf. Turan, <https://islamansiklopedisi.org.tr/turan> & <https://en.wikipedia.org/wiki/Turan>

²⁸⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Yada_Tashy

²⁹⁰ Üstün, Süleyman. Zülkarneyn ve Ergenekon Seddi Arasındaki Benzerlik, <https://suleymanustun.com/zulkarneyn-ve-ergenekon-seddi-arasindaki-benzerlik>

²⁹¹ <https://www.turkedebiyati.org/ergenekon-destani>

²⁹² Bazı kaynaklar bu kavramın Yegog-Megog olduğunu, Kur'an'ın standart Arapçasında G harfi olmadığından G harfinin C şeklinde yazıldığını söyler.

²⁹³ Fubar Obfusco - en.wiki, Kamu Mali, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=287299>

²⁹⁴ İbn Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, cilt 2, s. 275 & İbn Sa'd, Tabakat el-Kübra, cilt 2, s. 21 & Belazurî, Fütuhü'l-Büldan, s. 28 & Vakîdî, Kitabü'l-Megazî, cilt 1, s. 133 & Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, çev. Salih Tuğ, cilt 1, s. 261

YARARLANDIĞIM KAYNAKLAR

- 1) Yıldırım, Ali Kemal. Osmanlılar ve Safaviler (Dil, inanç, otokrasi ve demokrasi), Peri Yayınları, Kadıköy-İstanbul, Temmuz 2025
- 2) Karasu, Yrd. Doç. Dr. Cezmi. Osmanlı Vekayinamelerindeki Soykütükleri Hakkında Notlar, <https://www.altayli.net/osmanli-vekayinamelerindeki-soykutukleri-hakkinda-notlar.html>
- 3) Müftüoğlu, Mustafa. Yalan Söyleyen Tarih Utansın, 1, 2, 3, 4 ve 5. ciltler, Çile Yayınları, İstanbul, 1998
- 4) Peirce, Leslie. Morality Tales: Law and Gender in the Ottoman Court of Aintab, University of California Press, <https://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1pp2s4>
- 5) Belli, Burcu. Registered Female Prostitution in the Ottoman Empire (1876–1909) (Orta Doğu Teknik Üniversitesinin yayımlanmamış tezi), Ankara?, Eylül 2020
- 6) Oğuz, Çiğdem. Prostitution (Ottoman Empire) (akademik makale), <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/prostitution-ottoman-empire/>
- 7) İnalçık, Halil. Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları. Ankara: TTK, 2010.
- 8) Imber, Colin. The Ottoman Empire, 1300–1650: The Structure of Power. Palgrave Macmillan, 2002.

-
- 9) Vryonis, Jr Speros. The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century, UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS, London, 1971, https://archive.org/stream/vryonis-1971-dmh/Vryonis_1971_DMH_djvu.txt
- 10) Halfond, Irwin, Khazars Convert to Judaism, <https://www.ebsco.com/research-starters/religion-and-philosophy/khazars-convert-judaism>
- 11) Yiğit, İsmail. <https://islamansiklopedisi.org.tr/emeviler#1>
- 12) <https://islamansiklopedisi.org.tr/selcuklular#10>
- 13) https://tr.wikipedia.org/wiki/Irak_Sel%C3%A7uklular%C4%B1
- 14) https://en.wikipedia.org/wiki/Kerman_Seljuk_Sultanate & 15) Köymen, Dr. Mehmet Altay <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2152283>
- 15) Sümer, Faruk. <https://islamansiklopedisi.org.tr/selcuklular#4>
- 16) <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/kirman-selcuklulari-1092-1187>
- 17) https://tr.wikipedia.org/wiki/Suriye_Sel%C3%A7uklular%C4%B1
- 18) Sümer, Faruk. <https://islamansiklopedisi.org.tr/selcuklular#8>
- 19) Koca, Salim, Türkiye Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'un Aldığı ve Kullandığı Hakimiyet Sembolleri (Belleten – Türk Tarih Kurumu), Sayı: Nisan 1995, Cilt 59 - Sayı 224, Sayfalar: 55-74, DOI: 10.37879/belleten.1995.55
- 20) <https://islamansiklopedisi.org.tr/hilat>
- 21) Kafesoğlu, İbrahim. <https://islamansiklopedisi.org.tr/Alparslan>
- 22) Ciwan, Murad. <https://www.facebook.com/murad.ciwani/posts/pfbid0bDrie5bjwB Bm9DZh9KvPNcxVwd4Su7aKBu1arEQz4VuKKkXGL5KANWA7UBPEF dMol>
- 23) Tufantoz, Abdurrahim. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mervaniler--diyarbakir>
- 24) <https://islamansiklopedisi.org.tr/seddadiler>
- 25) <https://islamansiklopedisi.org.tr/revvadiler>
- 26) <https://islamansiklopedisi.org.tr/seddadiler>
- 27) <https://islamansiklopedisi.org.tr/revvadiler>
- 28) Clifford Edmund Bosworth, The New Islamic Dynasties 1996, s. 207
- 29) İnalçık, Halil. Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg, <https://belleten.gov.tr/tam-metin/2716/tur>, ISSN: 0041-4255
- 30) Özkan Ela. 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı (1839-1914) (Yayımlanmamış doktora tezi), T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2017, <https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11508/14782/464564.pdf>

-
- 31) Ülke, Cemal. Kürdistan Eyaleti'nin idarî yapısı (1847-1867), (Tez no: 356234), Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Mardin, 2014,
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=LPgx6e9xrPh-wjx2QIPzfQ&no=jepgP9rK4OijoQEGOrtX1A> &
<https://gcris.artuklu.edu.tr/entities/publication/03dcc756-ce55-4960-bec1-9b4165edde39>
- 32) https://en.wikipedia.org/wiki/Kurdistan_Eyalet
- 33) Karakaya, Buket. The process of marginalization of the Alevis in the Ottoman Empire: A historical perspective (Masters Thesis), MF Norwegian School of Theology, 2018, Spring,
<https://mfopen.mf.no/mf-xmlui/bitstream/handle/11250/2565803/AVH50808004-Karakaya.pdf>
- 34) Uzungüngör, Alper. Babai İsyanı (1240),
https://www.academia.edu/42655978/BABA%C4%B0_%C4%B0SYANI_1240
- 35) Ayaz, Gürsoy. Babai İsyanı ve Anadolu'da Heterodoks İslamın Yaygınlaşması Üzerindeki Etkisi, (Year; 18, Issue; 36, Autumn 2020, s. 165-185
- 36) Keleş, Bahattin. Baba İshak İsyanı'nın Anadolu Selçuklu Tarihindeki Yeri ve Önemi (yıl; 2018, Cilt; 23, Sayı; 1, s; 73-91);
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/firatilahiyat/issue/61360/915791>
- 37) Akbulut, Dr. İlhan, Osmanlı Devletinde Adalet Düzeni,
https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2000_1_12.pdf
- 38) Chalkokondyles, Laonikos. Histories. Ed. Anthony Kaldellis. Harvard University Press, Cambridge (MA), 2014.
- 39) Florescu, Radu; McNally, Raymond. Dracula: Prince of Many Faces. Little, Brown & Company, Boston, 1989.
- 40) Treptow, Kurt W. (ed.). Dracula: Essays on the Life and Times of Vlad Țepeș. East European Monographs, Boulder, 1991.
- 41) Stoicescu, Nicolae. Vlad Țepeș și Țara Românească în vremea lui. Editura Academiei Republicii Socialiste Romania, București, 1978.
- 42) Minorsky, V. "The Kakwayhids," The Cambridge History of Iran, Vol. 4, Cambridge University Press, 1975.
- 43) Bosworth, C. E. The New Islamic Dynasties, Edinburgh University Press, 1996.
- 44) Togan, Zeki Velidi. Umumi Türk Tarihine Giriş, İstanbul, 1981.
- 45) İbnü'l-Esîr. el-Kamil fi't-Tarih, Cilt 9-10, Beyrut, 1965.
- 46) Minorsky, V. "The Hezârespids of Luristan," The Cambridge History of Iran, Vol. 5, Cambridge University Press, 1968
- 47) Bosworth, C. E., The New Islamic Dynasties, Edinburgh University Press, 1996.
- 48) Le Strange, G., The Lands of the Eastern Caliphate, Cambridge University Press, 1905.

49)

https://en.wikipedia.org/wiki/Slavery_in_the_Ottoman_Empire

50) Rashid al-Din, Tarih-i Cihanguşhay, çev. veya yayımlayan bilgisi mevcut yok; 14. yy., İran.

51) Ibn al-Athir, 'Ali ibn Muhammad, Al-Kamil fi al-Tarikh, Beyrut: Dar al-Fikr, 1987 (asıl 13.-14. yy. Arapça metin).

52) Grousset, René, The Empire of the Steppes: A History of Central Asia, New Brunswick: Rutgers University Press, 1970.

53) Gökpınar, Dr. Bekir. Osmanlı Kronikleri Işığında Sultan İbrahim ve Dönemi (1640-1648) – In the light of Ottoman Chronicles Sultan İbrahim and his Period (1640-1648), ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - ETU Journal of Social Sciences Institute, 10. Sayı, Erzurum, Nisan 2020

54) Cahen, Claude – Pre-Ottoman Turkey: A General Survey of the Material and Spiritual Culture and History, c. 1071–1330, London: Sidgwick & Jackson, 1968, s. 117–118,

<https://archive.org/details/preottomanturkey0000cahe>

55) İbnü'l-Esîr, Ali b. el-Esîr (Ebü'l-Hasen) – el-Kamil fi't-Tarih, Beyrut: Dar Sadır, 1987, Cilt X, s. 161–163.

<https://archive.org/details/alkamilfialtarikh>

56) Subaşı, Ömer – “Siyasî Evlilikler Bağlamında Moğol Dış Politikası”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, İzmir: Ege Üniversitesi, 2022, s. 15–32.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2550215>

57) Yalçın, Ayşe – “İnanç Hatun ve Evlilikleri”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2019, s. 203–218. <https://dergipark.org.tr/en/pub/usad/issue/44665/55482>

58) Karamanoğulları (Şikari Tarihi), Kitabın yazma nüsha(sı) hakkında bak: İstanbul kütüphanesi Türkçe-Tarih-Coğrafya Kataloğu, sayfa; 135-136, Çeviren Murat Dursun Tosun, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Ayniyat No: 46288, Yer no: 36116

59) Mert, Mertkan. Anadolu Selçuklu ve Moğol Hakimiyeti Döneminde Aksaray Şehrinin Konumu Üzerine/7. Uluslararası Aksaray Sempozyumu,

https://www.academia.edu/91596167/ANADOLU_SEL%C3%87UKLU_VE_MO%C4%9EOL_HAK%C4%B0M%C4%B0YET%C4%B0_D%C3%96NEM%C4%B0NDE_AKSARAY_%C5%9EEHR%C4%B0N%C4%B0N_KONUMU_%C3%9CZER%C4%B0NE_7_Uluslararası%C4%B1_Aksaray_Sempozyumu

60) Afyoncu, Prof. Dr. Erhan. Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922), Yeditepe Yayınevi, Haziran 2017, İstanbul

61) Morgan, David, The Mongols, Oxford, Blackwell Publishing, 1986, <https://archive.org/details/mongolspeoplesof00davi>

62) Weatherford, Jack, Genghis Khan and the Making of the Modern World, New York, Crown Publishing, 2004,

-
- https://www.academia.edu/35692118/Genghis_khan_and_the_making_of_the_modern_jack_weatherford
- 63) Zerjal, Tatiana et al., *The Genetic Legacy of the Mongols*, Chicago, The American Journal of Human Genetics, 2003, https://www.researchgate.net/publication/10894396_The_Genetic_Legacy_of_the_Mongols
- 64) Tougher, Shaun. *Eunuchs in Antiquity and Beyond*, Classical Association, 2002
- 65) Ringrose, Kathryn. *The Perfect Servant*, University of Chicago Press, 2003
- 66) Llewellyn-Jones, Lloyd. *King and Court in Ancient Persia*, Edinburgh, 2013
- 67) Hathaway, Jane. "Eunuchs in Islamic History", *Oxford Research Encyclopedias*, 2016
- 68) Gordon, Matthew S. *The Breaking of a Thousand Swords*, SUNY Press, 2001
- 69) Peirce, Leslie. *The Imperial Harem*, Oxford University Press, 1993
- 70) Junne, George. *The Black Eunuchs of the Ottoman Empire*, London, 2016
- 71) Parlador, Şebnem. *Osmanlı Görsel Kültürü Bağlamında Bir Ak Hadımın Eğitim Hâmîliği: Gazanfer Ağa Medresesi*, Yıl 2023, Cilt: 32 Sayı: 1, 495 – 521, <https://doi.org/10.29135/std.1269537>, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/std/issue/79971/1269537>
- 72) Toledano, Ehud, *Slavery and Abolition in the Ottoman Middle East*, University of Washington Press, 1998
- 73) Ozbay, Mert. *The Last Generation: Harem Eunuchs in the Late Ottoman Empire and Early Republican Turkey*, Fall 2022, <https://etd.library.emory.edu/concern/etds/q811kk947>
- 74) Ciwan, Murad Ali, <https://muradciwan.com/2024/08/17/kurtlerin-tarih-boyunca-bati-ve-orta-anadoludaki-varligi/>